

En biografisk undersøgelse

af tidligere anbragte unges fortællinger

om deres anbringelse og dennes betydning
for det selvstændige
voksenliv

"Der var nogen,
der ligesom greb mig.

Jeg faldt ikke helt ned"

Kandidatuddannelsen i socialt arbejde
Aalborg Universitet
Annika Jónsveinsdóttir 20072056
Elise Secher 20103537
Vejleder: Maja Lundemark Andersen
Antal typeenheder: 238.388

”Det der system med anbragte det er som om, at det er sådan et eller andet net, der indfanger folk eller de unge mennesker, det følte jeg i hvert fald selv, altså at **der var nogen, der ligesom greb mig. Jeg faldt ikke helt ned**, og så forsøger man at skabe noget netværk eller nogle relationer, men de der relationer, plejeforældre og institutioner og sådan noget de.. altså intet af det er jo ligesom en families bagland. Det er jo ikke sådan en familiepæl, man kan knytte sig fast til, det er jo kun midlertidigt, og når man så kommer ud i voksenlivet, så står man jo alene endnu engang, altså så er problemet jo slet ikke løst”

(Ditte)

Forord

I forbindelse med udarbejdelsen af dette speciale vil vi først takke vores informanter, som har delt deres livshistorier med os, uden deres hjælp var dette speciale ikke muligt. Derudover vil vi takke Baglandet i Aalborg for at formidle ekspertviden i vores indledende undersøgelsesfase. Sidst men ikke mindst vil vi takke Maja Lundemark Andersen for faglig sparring og vejledning igennem hele forløbet.

Annika Jónsveinsdóttir

Elise Secher

Abstract

The purposes of this study is to get an insight on how former foster youths construct their identity and create a certain meaning through narratives about their life in foster care. Furthermore we want to learn, which elements they describe as encouraging or inhibiting for their independent lives. With a social constructive scientific approach, we have conducted biographical interviews with four former foster youths in the age of 24 to 27. Additionally we have chosen an inductive approach, in order to let the empirical data lead the results as much as possible.

Our analyses show that the youths have very different and individual foster care experiences, which they seek to process in their own personal ways. Some of the youths seek to create valuable meanings with their foster experiences by highlighting how they have become stronger persons because of the challenges they have faced through their placement. Others create a meaning in their narratives by pointing out, how they have not been in control of their faith, but instead, their life path has been affected by external elements. Furthermore we have found, that the placement has reduced their network as well as strained their relationships with their biological families. This has among other things led to that the youths have difficulties identifying themselves with their families. Instead they try to cope with this by dissociating them from their families. But nevertheless the youths still wish to have some sort of relationship with them, which leave them with ambivalent emotions towards their families. Because of these complex relationships with their biological families and lack of support from their former placement, they have established close relationships with other people, who they have randomly met in their independent lives. For some of the youths, these relationships have contributed with social and practical support, and therefore been very helpful for them in this period of their lives. Others highlight how they have established relationships with people who have had a negative effect on their lives, because of their common problems with drug abuse, and because these youths haven't had any responsible adults in their lives to lean on in this period, they have been let to themselves to manage their independent living. All of the youths in this conduct have experienced movements or disruptions through their placement. These factors have inhibited their ability to establish sustainable relationships and networks, and have additionally left some of the youths with a fundamental belief that no relationships are sustainable. In addition, these abrupts have left the youths with an understanding of themselves as not being good at letting people in to their lives or establishing new relationships. For some of the youths the breakdown of the placement has meant, that they have been forced to live by themselves at a young age, even if they have not felt ready to take on this task. Furthermore

we have found that all of the young people highlight the importance of close and supportive relationships as encouraging for their wellbeing in their independent living. For instance they highlight the importance of these supportive relationships in order to be able to get an education, especially because the youths themselves tend to have low self esteem, and therefore tend to set boundaries for themselves in this matter. Through the supportive relationships they can overcome these boundaries and achieve the goals they have set out for them selves. The main conclusions of this study seems to be, that supportive relationships have the most important and crucial impact on these young people lives in their independent living. But nevertheless, for some of these young people it seems to depend on coincidents how they manage their independent living, since it seems to rely on which people they randomly come across when they leave their placement, because of the lack of focus, by the foster care system, on this period of their lives.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
1.1 Anbringelser i Danmark	1
1.2 Forskning om anbragte børn og unge	2
1.3 Fra anbringelse til et selvstændigt voksenliv	4
1.4 Problemformulering	7
2. Design	9
3. Metode	10
3.1 Den livshistoriske metode	10
3.2 Livshistorie som interviewmetode	12
3.3 Socialkonstruktivistisk position	13
4. Indsamling af empiri	14
4.1 Adgang til feltet	14
4.2 Selektion af informanter	16
4.3 Ethiske overvejelser	17
4.4 Metodiske overvejelser	18
4.5 Kvalitetskriterier	19
5. Teoretiske perspektiver	21
5.1 Livshistorier i et teoretisk perspektiv	21
5.1.1 Plot	22
5.1.2 Vendepunkter	22
5.1.3 Identitet	23
5.1.4 Personer	23
5.2 Peter L. Berger og Thomas Luckmann	24
5.2.1 Primær socialisering	24
5.2.2 Sekundær socialisering og resocialisering	25
5.2.3 Mislykket socialisering	26
6. Analysestrategi	28
6.1 Et selvstændigt voksenliv	29
7. Præsentation af informanter	30

8. Første analyse: De unges fortælling om anbringelsen	31
8.1 Marias fortælling	31
8.1.1 Modgang styrker	32
8.1.2 Betydningsfulde personer	35
8.2 Dittes fortælling	36
8.2.1 Opbrud i familien	37
8.2.2 En omskiftelig tilværelse	38
8.2.3 Manglende tillid	40
8.3 Saschas fortælling	42
8.3.1 Taknemmelig for anbringelsen	44
8.4 Kaspers fortælling	45
8.4.1 På egen hånd	47
8.4.2 Villa, Volvo og vovse-drøm.....	48
9. Anden analyse: Anbringelsens betydning for de unges identitetsdannelse	50
9.1 Komplicerede familierelationer	50
9.2 Betydningsfulde personer	55
9.3 Kontaktpersoner	56
9.4 Kærester	58
9.5 Venskaber.....	61
9.6 Sammenfatning af anden analyse.....	64
10. Tredje analyse: Fremmende og hæmmende elementer for det selvstændige voksenliv	67
10.1 Manglende kontinuitet i anbringelsesforløbet.....	67
10.2 Smidt ud af institutionen	70
10.3 Tillidsfulde relationer.....	72
10.4 At se sig selv som anderledes	75
11. Diskussion.....	81
12. Konklusion.....	85

1. Indledning

Dette speciale udspringer af en interesse i at undersøge tidligere anbragte unges oplevelse af deres anbringelsesforløb, samt hvilken betydning dette forløb har for deres selvstændige voksenliv. Vi ønsker gennem tidligere anbragte unges livshistorier at opnå indsigt i de unges oplevelser af deres anbringelsesforløb, og hvilken betydning sådan en indgriben i et individs liv kan have for dets identitet og forståelse af sig selv. Denne interesse er opstået på baggrund af en gennemgang af eksisterende forskning og litteratur på området, hvor tidligere anbragte i høj grad beskrives som dårligere stillet end resten af befolkningen på nærmest alle målbare parametre (Dixon og Stein 2005:166-173; Biehal et al. 1995; Christoffersen 1993; Egelund og Hestbæk 2003). En stor del af de danske undersøgelser om tidligere anbragte unge tager udgangspunkt i et systemperspektiv eller statistiske registerundersøgelser, som har undersøgt, hvordan tidligere anbragte som befolkningsgruppe har klaret sig i forhold til andre ikke-anbragte unge (Christoffersen 1993; Egelund og Hestbæk 2003; Egelund et al. 2008; Espersen 2004:68; Mølholt et al. 2012:117). Ved kun at undersøge hvordan disse unge klarer sig som en gruppe, er der risiko for, at fokus og interessen flyttes fra de enkelte individer, hvilket kan medføre et reduktionistisk menneskesyn. Gruppen af tidligere anbragte børn og unge består af individer, der alle har deres særegne individuelle historier og erfaringer at berette om, og som kan fortælle noget om kvaliteten af den sociale indsats over for dem. Det sociale arbejde med tidligere anbragte børn og unge kræver, at de betragtes som "hele mennesker" og ikke blot som en del af statistikken, hvilket forudsætter en viden om det enkelte menneskes historie og dets opfattelse af egen situation (Skytte 2008:245), hvilket er formålet med dette speciale.

1.1 Anbringelser i Danmark

I Danmark var antallet af anbragte børn og unge mellem 0 og 17 år i 2013 på 11.614 (Ankestyrelsen 2014). Det svarer til cirka en procent af den samlede gruppe børn og unge i befolkningen, hvilket har været nogenlunde stabilt de sidste 100 år (Bryderup 2005:396-398). En kommune kan med hjemmel i Serviceloven anbringe et barn eller en ung, når det vurderes, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, og at det vil være den mest formålstjenlige foranstaltning (Socialministeriet 2014). Ifølge Ankestyrelsens årsrapport for 2013 var de hyppigste årsager til anbringelse uden for hjemmet henholdsvis utilstrækkelig omsorg, voldsom disharmoni i hjemmet, forældrenes misbrug,

sindslidelser hos forældrene, vold eller trusler om vold samt årsager hos barnet eller den unge (Ankestyrelsen 2014:22-23). I mange tilfælde vil der dog være tale om flere og forbundne årsager, som begrundet anbringelsesårsagen (Egelund et al. 2008:82). Det er omkring halvdelen af anbragte børn og unge, som er anbragt i plejefamilier, mens den anden halvdel er fordelt på døgninstitutioner, opholdssteder, eget værelse, kollegier og kost- eller efterskoler (Ankestyrelsen 2014:17-19). Formålet med en anbringelse er at bidrage med stabilitet, støtte og hjælp til barnet eller den unge, men det er ikke altid, at processerne omkring anbringelsen bidrager til mere trygge og stabile rammer for barnet eller den unge. En undersøgelse fra 2011 viser, at 56 procent af de anbragte børn og unge har oplevet to eller flere anbringelsesbeslutninger¹, og for 10 procent af disse gælder det, at de har været underlagt 5 til 15 anbringelsesbeslutninger, hvilket kan kategoriseres som turbulente anbringelsesforløb (Olsen, Egelund og Lausten 2011:68). En rapport fra 2010 angiver, at der for en tredjedel af alle anbringelser sker et eller flere sammenbrud i anbringelsen. For unge der bliver anbragt er antallet 44 procent, hvilket for den unge betyder, at der er næsten lige så høj risiko for sammenbrud som for stabilitet (Egelund et al. 2010:63). Sammenbrud i anbringelserne kan have store konsekvenser for børnene og de unge, særligt hvis de har opbygget en relation til de voksne på anbringelsesstedet. For dem kan et sammenbrud være en oplevelse af nederlag, og for nogle børn og unge med gentagende oplevelser af sammenbrud, kan de få en erkendelse af, at ingen vil dem noget godt. Således kan sammenbrud i anbringelserne anses som en barriere for børn og unges mulighed for en hensigtsmæssig udvikling under anbringelsen (ibid.:134; Stein 2008:37; Vinnerljung, Sallnäs og Westermark 2001:16-20).

1.2 Forskning om anbragte børn og unge

Samlet set viser både danske og internationale undersøgelser, at anbragte børn og unge har flere og større problemer end deres jævnaldrende, også sammenlignet med andre socialt belastede børn og unge, som ikke har været anbragt uden for hjemmet. De anbragte børn og unge har i større omfang psykiske og sociale problemer, en vanskeligere skolesituation samt helbredsmæssige problemer sammenlignet med jævnaldrende børn og unge (Christoffersen 1993; Dixon og Stein 2005; Egelund og Hestbæk 2003:108; Egelund et al. 2008:14-15; Olsen, Egelund og Lausten 2011). Derudover er tidligere anbragte i højere grad præget af manglende uddannelse, manglende tilknytning til

¹ I denne undersøgelse findes der kun tal for anbringelsesbeslutninger, hvilket beskrives som et konservativt mål for stabilitet/ustabilitet, da en anbringelsesbeslutning godt kan indebære flere anbringelsessteder/omsorgsmiljøer.

arbejdsmarkedet og lav indkomst, idet mange er på offentlig forsørgelse. Ligeledes er de overrepræsenteret i forhold til tidligt forældreskab, kriminalitet og misbrugsproblemer og har endvidere en overforekomst af helbredsmæssige problemer og forhøjet dødsrisiko sammenlignet med deres jævnaldrende (Christoffersen 1993:42-76; Egelund og Hestbæk 2003:14-15,108-114,229-237; Nielsen et al. 2005:356-359). Desuden viser statistiske opgørelser, at forældre til anbragte børn og unge er dårligere stillet end andre forældre, også sammenlignet med forældre til andre socialt belastede børn og unge. En del forskning peger på, at de anbragte børn og unges familier er kendetegnet ved, at de har et lavere uddannelsesniveau, er udstødt eller marginaliseret på arbejdsmarkedet og har en lavere indkomst. Derudover er de kendetegnet ved en ophobning af sociale problemer såsom misbrugsproblemer, helbredsmæssige problemer, psykiske problemer, vold i familien og kriminalitet (Biehal et al. 1995; Dixon og Stein 2005; Christoffersen 1993:20-21,77-81; Egelund et al. 2008:12-13,51-68). Desuden har forældrene en overdødelighed sammenlignet med befolkningen som helhed, hvilket betyder, at tidligere anbragte som unge voksne oftere er i en situation, hvor de har mistet enten den ene eller begge forældre ved dødsfald (Egelund et al. 2008:54; Vinnerljung 2006:29). Det er endvidere kendetegnende for de anbragte børn og unges forældre, at de selv har været anbragt uden for hjemmet (Egelund et al. 2008:12). Ifølge disse undersøgelser adskiller de anbragte børn og unges familier sig således fra andre børnefamilier i befolkningen, idet de er kendetegnet ved en række sociale problemer og udfordringer, som gør dem mindre ressourcestærke (Egelund og Hestbæk 2003:13-14). Således er der en del forskning, der statistisk set viser et entydigt billede af de tidligere anbragte børn og unge. Dog skal man være opmærksom på, at ikke alle tidligere anbragte kommer fra socialt belastede familier. Samtidig er det ikke størstedelen af de tidligere anbragte, som har problemer i samme grad som deres forældre. Risikoen ved at anskue de tidligere anbragte som en homogen gruppe og kun at forholde sig til disse kvantitative undersøgelser medfører, at disse opfattes som en helhed, og man får hermed ikke øje på individualiteten (Ejrnæs, Gabrielsen og Nørrung 2004:7-10). Der er desuden risiko for, at den viden, som statistiske data kan fremlægge, blot er toppen af isbjerget i forhold til børnene og de unges komplekse liv, da de ikke kan sige noget om deres oplevede erfaringer med de sociale indsatser, de har modtaget (Stanley 1990 i Horrocks 2002:326). Ved en gennemgang af international kvalitativ forskning på området samt litteratur med beretninger fra tidligere anbragte har vi erfaret, at de tidligere anbragte har vidt forskellige oplevelser, erfaringer og forudsætninger både fra livet før, under og efter anbringelsen, og således fremstår de ikke som en homogen gruppe, således som den kvantitative forskning kan give et indtryk af (Biehal et al. 1995; Dixon og Stein

2005; Nielsen et al. 2005, Fransson 2011; Hilet et al. 2014; Holm-Petersen 2004; Munson et al. 2010).

1.3 Fra anbringelse til et selvstændigt voksenliv

Overgangen fra barndom til voksenliv kan betegnes som den mest gennemgribende overgang i et menneskes liv, da den medfører ændringer i forhold til biologiske, psykologiske og sociale dimensioner. Dets status ændrer sig med flere rettigheder og nye forpligtelser i forhold til selvstændighed, uddannelse eller beskæftigelse, boligsituation og familiesituation. Mens nogle tidligere anbragte vil klare denne overgang uden de store belastninger, vil størstedelen have væsentlige udfordringer at kæmpe med (Collins, Spencer og Ward 2010:126; Geenan og Powers 2007: 1085-1087; Mølholt et al. 2012:80). Gruppen af unge der forlader en anbringelse er en varieret gruppe både med hensyn til årsagerne for deres anbringelse, erfaringer med anbringelsen samt deres individuelle evner og behov. Nogle børn og unge vil have positive og værdifulde erfaringer med sig fra tiden som anbragt, mens den for andre har bidraget med flere udfordringer (Dixon og Stein 2005:10-11). Dette stiller de anbragte unge over for nogle særlige vilkår i voksenlivet i modsætning til de fleste ikke-anbragte unge. Selvom der i det sociale arbejde i Danmark er kommet større fokus på unge, der forlader anbringelsen, blandt andet i form af efterværnsarbejdet, peger kritiske røster, heriblandt Børns Vilkår, Dansk Socialrådgiverforening og Socialpædagogernes Landsforbund, samtidig på, at der ikke bliver taget tilstrækkeligt hånd om de unge, der forlader en anbringelse ved myndighedsalderen (Mølholt et al. 2012:27). Mange tidligere anbragte har oplevet, at *"systemet slipper i det øjeblik, man flytter"* (Nielsen et al. 2005:344), og at de derefter har måtte stå på egne ben på trods af, at de har haft store vanskeligheder at slås med (ibid.). For tidligere anbragte vil 18-årsalderen typisk udgøre det skel, hvor anbringelsen ophører, og de skal til at føre en selvstændig tilværelse. Kvalitative undersøgelser viser, at de unge reagerer vidt forskelligt på denne overgang til voksenlivet:

"I loved it. It got lonely, you know, the first days but it felt so great. I felt grown up" (Biehal 1995:29).

"When you come out [of care] it's hell after. You don't know what you're doing or where you're going. It's just like taking you from one country and putting you into another" (Biehal 1995:3).

Nogle unge ser skiftet, når de fylder 18-år, som en befrielse, hvor de endelig får lov til at forlade det offentlige system og kunne tage ansvar for sit eget liv, mens den for andre vækker bekymringer for at skulle leve et liv uden for anbringelsesstedets kendte rammer, idet de ikke føler sig forberedt eller klar til at leve for sig selv (Dixon og Stein 2005:9; Nielsen et al. 2005:343-345; Biehal 1995; Mølholt et al. 2012: 20). Mange af de tidligere anbragte har været udsat for svære belastninger i deres opvækst, som kan medføre, at de modnes senere end andre jævnaldrende. En sagsbehandler udtaler sig således:

”Det kan godt være, de bliver 18 år, men altså psykisk så er de kun 12, og derfor er de jo længere tid om at blive voksne og har mere brug for den der støtte, som vi kan give, eller systemet kan give, ikk’. Det kan være, de er 24-25 år først, når de er voksne ikk’, og kan tænke fornuftigt” (sagsbehandler i ungeteam i Luckow, Jakobsen et al. 2013:61).

Denne udtalelse skal ikke forstås som en generel opfattelse af tidligere anbragte unge, men den giver et billede af, at disse unge kommer med forskellige forudsætninger, og at det derfor kan være problematisk, når deres biologiske alder er det, der afgør, at de skal flytte fra anbringelsesstedet og leve et selvstændigt liv. En del tidligere anbragte udtaler i ”TABUKA – Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge”, at de ikke har følt sig klar til at forlade anbringelsen ved udskrivningstidspunktet (Nielsen et al. 2005:346-357, 366). Flere undersøgelser viser, at tidligere anbragte udtrykker et behov for en mere gradvis udskrivelsesproces, hvor de både mentalt og praktisk kan forberede sig til livet efter anbringelsen, hvilket de ofte ikke har oplevet (Hiles, Moss, Wright og Dallos 2013:2066, Ofsted 2012:18-19). Flere undersøgelser og personlige beretninger peger således på, at mange tidligere anbragte unge er dårligere stillet efter anbringelsens ophør end andre jævnaldrende unge, og at flere af de tidligere anbragte unge befinder sig i en mere sårbar situation som voksne end deres jævnaldrende (Højer og Sjöblom 2014:72-73). Disse unge må i en tidligere alder leve et selvstændigt voksenliv på trods af, at de ofte ikke har det samme sikkerhedsnet, som andre unge har at støtte sig til i form af familie eller andet netværk, da anbringelsen ofte mere eller mindre har svækket båndene til disse (Biehal 1995:86-88; Biehal og Wade 1996:428-439; Hiles, Moss, Wright og Dallos 2013:2064; Dixon og Stein 2005:11; Højer og Sjöblom 2011:26). Ligeledes har en stor andel af de unge vanskeligt ved at holde kontakten til anbringelsesstedet ved lige og mister hermed hurtigt kontakten hertil (Biehal, Clayden, Stein og Wade 1994:242; Espersen 2004:25). I en undersøgelse af Geenen og Powers, som er baseret på interviews med 27 anbragte og tidligere anbragte unge, fortæller flere om manglende netværk og betydningsfulde relationer til andre unge og voksne (ibid. 2007:1092). Baggrunden for det

manglende netværk kan hænge sammen med ustabilitet i anbringelsen, hvor et ustabil anbringelsesforløb skaber usikkerhed og mangel på tillid til andre mennesker (ibid.:1092; Biehal, Clayden, Stein og Wade 1994:240; Stein 2008:37). Dette understøttes af en norsk undersøgelse, hvor flere af de tidligere anbragte unge udtrykker, at det er svært at få venner på grund af en manglende tillid til andre mennesker, samt at deres jævnaldrende ikke forstår deres problemer, da de ikke kan sætte sig ind i de livsvilkår, som de tidligere anbragte har levet med (Storhaug 2008:87). Det kan endvidere resultere i, at mange tidligere anbragte føler sig ensomme og isolerede i tiden efter anbringelsen (Hiles, Moss, Wright og Dallos 2013:2066; Ofsted 2012:18). Herudover viser undersøgelser, at mange af de tidligere anbragte unge mangler basale praktiske færdigheder, som skal gøre dem i stand til at håndtere en almindelig hverdag, når de forlader anbringelsesstedet (Nielsen et al. 2005:346, Hiles, Moss, Wright og Dallos 2013:2065). I en svensk undersøgelse bestående af interviews med 65 tidligere anbragte unge, svarede mange af dem ligeledes, at de savnede støtte i overgangsperioden til at klare de praktiske ting i dagligdagen, da de ikke havde lært disse under anbringelsen som for eksempel at lave mad, betale regninger og at lægge et budget (Espersen 2004:34, Höjer og Sjöblom 2014:82). Biehal et al. understreger, at for de unge, der ikke har lært disse færdigheder, vil dette påvirke andre områder i deres liv. De unges håndtering af overgangen fra anbringelse til voksenliv afhænger af en række samlede faktorer, herunder blandt andet deres egne personlige oplevelser, erfaringer og evner, samt hvilken støtte de har oplevet fra deres familier og anbringelsessted i forbindelse med overgangen (ibid. 1995:95-101). I en undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet understøtter de interviewede sagsbehandlere, at der er for lidt fokus på de unges overgang til voksenlivet. De påpeger, at socialarbejderne ofte har fokus på tiden, hvor den unge er anbragt, og forbereder den unge for sent på livet efter anbringelsen (Mølholt et al. 2012:158-159). Der er dog kommet mere fokus på forberedelsen af de unge til livet efter anbringelsen i den danske lovgivning. I Barnets Reform fra 2011 er der indført en anbefaling om, at kommunerne skal forberede den unge til overgangen til voksenlivet, når den unge fylder 16 år i modsætning til tidligere, hvor det var et halvt år inden, den unge fylder 18 år (Socialstyrelsen 2011:209). Kommunerne har desuden siden 2001 haft mulighed for at tilbyde de anbragte unge efterværn, når de forlader en anbringelse. Efterværnsparagrafferne giver mulighed for at tilbyde tidligere anbragte unge mellem 18 og 23 år nogle særlige foranstaltninger med henblik på at hjælpe og støtte de unge i overgangen fra anbringelsen til et selvstændigt voksenliv, og herunder understøtte de unges muligheder for uddannelse og beskæftigelse (Mølholt et al. 2012:22,27). Men det skal tages i betragtning, at efterværn blot er et tilbud, som tilbydes til de unge, som

sagsbehandlerne vurderer er berettiget til indsatsen. Det betyder, at en del unge ikke tilbydes denne foranstaltning, samt at de unge selv har mulighed for at fravælge tilbuddet. Ifølge Socialforskningsinstituttets vidensopsamling om efterværn har efterværnsindsatserne en væsentlig betydning for tidligere anbragtes overgang til voksenlivet, men samtidig viser det sig, at det er svært at pege på, hvilke elementer ved efterværnsprogrammerne, der er de mest effektive, eller hvilke unge der får mest ud af programmerne (Mølholt et al. 2012:118-119).

1.4 Problemformulering

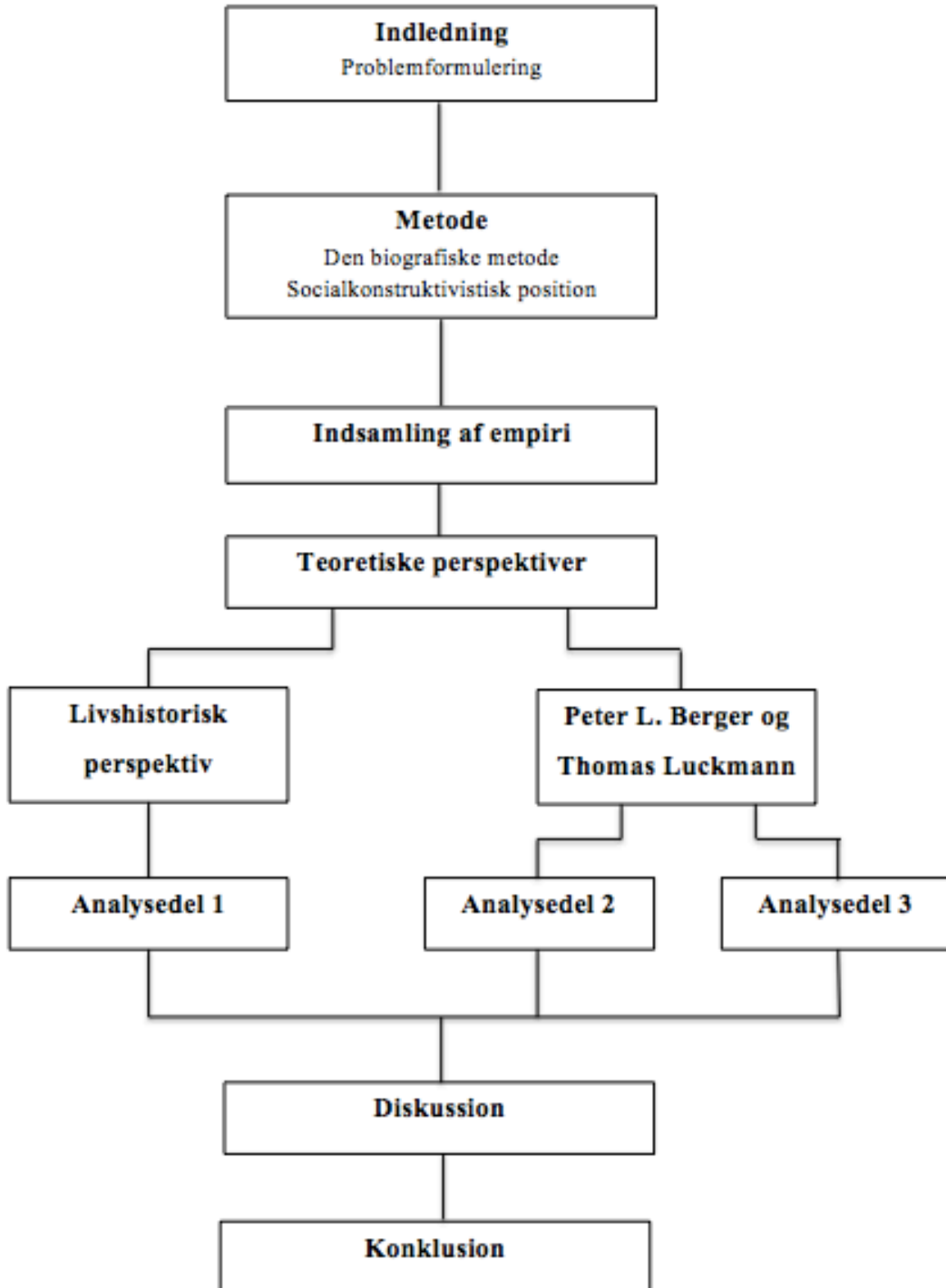
Den eksisterende forskning viser således, at de tidligere anbragte unge oplever nogle særlige vilkår og forudsætninger i livet både før, under og efter anbringelsen og har derfor også nogle særlige udfordringer, når de træder ud af anbringelsen og skal leve et selvstændigt liv. Derudover viser gennemgangen af den eksisterende forskning, at tidligere anbragte i høj grad tillægges et entydigt perspektiv som dårligere stillet end andre i befolkningen. I dette speciale vil vi derfor gennem tidligere anbragte unges egne fortællinger søge at opnå et mere nuanceret billede af deres oplevelse af eget anbringelsesforløb og livet efter anbringelsens ophør. Herunder vil vi undersøge, hvilken mening de unge skaber igennem fortællingerne, og hvilken betydning denne har for deres tilværelse i det selvstændige voksenliv. Som påvist medfører en opvækst uden for hjemmet for en stor del af de unge, at de har oplevet markante skift i deres netværk og relationer. Herunder oplever op mod halvdelen af de anbragte unge tilmed sammenbrud i anbringelsen, hvilket resulterer i flere skift. Disse skift i opvækstmiljøer betyder, at den unge skal forholde sig til forskellige voksne, der repræsenterer forskellige verdener med forskellige værdier og holdninger. Disse forhold kan medføre en uafklaret identitetsmæssig position for de unge (Brønserud og Dessau 2002:10). I denne forbindelse vil vi have et særligt fokus på de unges identitetsdannelse, idet vi ønsker at få indsigt i, hvordan de unge skaber deres identitet gennem deres livshistorier, og hvilken betydning denne identitetsdannelse kan have for dem i deres selvstændige voksenliv. Dette leder til følgende problemformulering:

Hvilken betydning har anbringelsen for unges identitets- og meningsdannelse, og hvilke elementer fremhæves i deres fortællinger som enten fremmende eller hæmmende for et selvstændigt voksenliv?

Vi finder denne problemstilling relevant, idet vi ønsker at belyse, hvilken betydning en sådan indgriben i et individs liv kan have for dets identitet og forståelse af sig selv, samt hvilken betydning det kan have for tilværelsen senere i livet.

2. Design

Den følgende figur har til formål at illustrere specialets opbygning.

3. Metode

I nærværende speciale vil vi undersøge, hvordan tidligere anbragte unge skaber mening med deres anbringelse, og hvilken betydning denne har for måden, hvorpå de udtrykker deres identitet gennem deres fortællinger. Vi har derfor valgt en biografisk metodisk og teoretisk tilgang, hvor informanternes fortællinger vil betegnes som livshistorier eller fortællinger. Der findes forskellige og overlappende metodiske tilgange til biografisk forskning, men overordnet indebærer den biografiske metode studier af individers livshistorier med fokus på, hvordan individet skaber mening og sammenhæng med begivenheder og oplevelser i sin fortid gennem sin livshistorie (Thomsen og Antoft 2002:171). Da vi ønsker at opnå en forståelse af tidligere anbragte unges subjektive meningsdannelse og identitetsarbejde, anvender vi en kvalitativ metode til indsamling af empiri. Denne metode er særligt velegnet til at indfange ”thick descriptions” eller fyldige beskrivelser, som er en betegnelse for detaljerede og kontekstuelle beskrivelser af de sociale fænomener, der viser sig i empirien, selvsagt med troværdighed over for informanternes fremstilling af dem. Disse fyldige beskrivelser er en forudsætning for at forstå, hvordan konteksten påvirker individets konstruktion af identitet og mening (Geerts 1973:39-40; Olsen 2002:41; Bryman 2008:378). Det er netop i interaktionen mellem informanten og dennes omverden, at mening og identitet konstrueres (Horsdal 1999:72-74). Derfor kan vi ved hjælp af fyldige beskrivelser af den kontekst, de unge er en del af søge at opnå indsigt i, hvilken betydning denne har for deres identitets- og meningsdannelse. Vi har valgt at have en induktiv tilgang og således lade empirien være styrende for analysens proces. Dette muliggør, at der kan opstå viden, som vi ellers ikke vil være i stand til at få øje på, hvis vi derimod havde en tilgang med nogle på forhånd fastlagte perspektiver. Således starter vi med en partikulær viden for at bevæge os hen mod nogle mere teoretisk funderede forklaringer, som kan være behjælpelige i konstruktionen af ny viden (Olsen 2002:111). I det følgende afsnit vil vi redegøre for vores anvendelse af den biografiske tilgang og for vores videnskabsteoretiske position. Dernæst vil vi præsentere vores adgang til og processen omkring at indhente empiri samt de metodiske overvejelser, vi har gjort os undervejs i processen.

3.1 Den livshistoriske metode

I denne undersøgelse anvendes elementer fra henholdsvis den aktørorienterede, institutionelle og narrative tilgang, som er anvendelige for besvarelsen af vores problemformulering. I det følgende afsnit vil vi derfor kort præsentere hovedtrækkene inden for disse tilgange.

Det er formålet med en anbringelse, at denne skal bidrage til barnets eller den unges personlige udvikling og forberedelse til voksenlivet (Socialstyrelsen 2011:13-15). Derfor ønsker vi at inddrage et forandringsperspektiv i analysen af vores empiri, hvilket den aktørorienterede tilgang muliggør. Her vil vi hovedsageligt lade os inspirere af Feiwel Kupferbergs tilgang. Inden for den aktørorienterede tilgang anses livet at være præget af biografiske projekter, som individet løbende reviderer. Eksempler på biografiske projekter kan være at få en uddannelse, et arbejde eller at stifte familie, da disse er eksempler på ”normalbiografier”, som dækker over samfundsmæssigt forudbestemte livsfaser i individets liv (Thomsen og Antoft 2002:160; Kupferberg 1995:39). Igennem livshistorien skaber individet således sin biografiske fortælling, og er denne ved at køre af sporet, eksempelvis i forbindelse med pludselig modgang i livet, revideres fortællingen gennem det biografiske arbejde (Kupferberg 1998:246). Disse revideringer huskes ofte som afgørende begivenheder eller vendepunkter i livsfortællinger. Vendepunkterne forårsager en bearbejdelse af individets selvidentitet gennem det biografiske arbejde og er derfor centrale i det analytiske arbejde med livsfortællingerne, da de repræsenterer de forandringsprocesser, individet gennemgår. Ifølge Kupferberg er livshistorier interessante, da de både er fortællinger om, hvad der er sket i et individs liv, men samtidig også om hvordan individet har opfattet det, som er sket (Kupferberg 2012b:14). Den aktørorienterede tilgang har således fokus på både det fortalte og det levede liv men samtidig også den udvikling, som individet gennemgår i sin tilværelse. Igennem denne tilgang vil vi undersøge, hvilken betydning de unge tillægger anbringelsen og de begivenheder, der er opstået som følge af denne. Derudover vil vi undersøge, hvilken betydning de unge tillægger anbringelsen for deres udvikling.

For at vi kan forstå anbringelsens betydning for de unges identitets- og meningsdannelse og herunder de indsatser, som de unge har oplevet både under og i forlængelse af anbringelsen, vil vi desuden anvende elementer fra den institutionelle tilgang. Denne tilgang tager udgangspunkt i, hvordan institutioner påvirker individet, og at denne påvirkning kan spores i den livshistoriske fortælling. Ved denne tilgang har man interesse for nogle særlige livsfaser, hvor den institutionelle påvirkning gør sig gældende, og man er derfor ikke i så høj grad interesseret i hele livsforløbet (Thomsen og Antoft 2002:163-164). Denne tilgang anvendes for at få indsigt i, hvilken betydning anbringelsens som en institutionel foranstaltning har for informanternes identitets- og meningsdannelse. Derudover ønsker vi som noget helt centralt at få et indblik i, hvordan informanterne skaber mening med deres fortid ud fra et nutidigt perspektiv, idet vi således kan få en viden om, hvilken betydning de tillægger deres fortid at have for deres selvstændige voksenliv. I

denne sammenhæng vil vi lade os inspirere af Marianne Horsdals narrative tilgang, idet denne tilgang åbner op for denne mulighed. Her adskiller vi os således fra Kupferbergs anvendelse af livshistorier, idet han lægger vægt på vigtigheden af, at informanternes meningsdannelse indfanges ud fra det perspektiv, de havde på det tidspunkt, de fortæller om (Kupferberg 2012b:15-16). Ved den narrative tilgang anvendes fortællingerne til at skabe kontinuitet i oplevelser og erfaringer, som er tidsmæssigt adskilte. Ved at sammenligne begivenheder og forsøge at skabe en forståelse af, hvad der er sket og hvorfor, søger man efter mening ud fra nogle konkrete hændelser i livshistorien. Ved at rekonstruere ens oplevelser fra tilværelsen skabes der en mening, en rød tråd, som er plottet i livshistorien (Horsdal 1999:31-33). Den narrative tilgang indeholder derudover nogle tekstanalytiske redskaber, som vi vil anvende for at få en mere detaljeret forståelse af, hvad det er for nogle menings- og identitetskonstruktioner, der kommer til udtryk i fortællingerne. Til dette vil vi anvende nogle af Horsdals analytiske redskaber, hvilket vil blive uddybet i teori afsnittet. Således er en kombination af disse tre metodetilgange anvendelig til at trække de mest centrale meningsdannelser ud af de enkelte livshistorier.

3.2 Livshistorie som interviewmetode

I afholdelsen af vores interviews har vores fremgangsmåde taget udgangspunkt i Horsdals inddeling af det narrative interview i tre faser, hvor den første er en indledende fase, hvor informanten orienteres, og hvor interviewer og informant taler sig ind på hinanden inden den næste fase, hvor informanten begynder sin fortælling, mens interviewer lytter. Herefter er en afsluttende spørgefase, hvor uklarheder søges belyst, og uddybende spørgsmål kan stilles (Horsdal 1999:106). Vi har prioriteret, at der har været tid til at introducere os selv og tale med de unge om løst og fast inden selve interviewet. Ifølge Horsdal er denne indledende fase afgørende for, at der kan opstå en gensidig tillid, som er en forudsætning for, at interviewet kan lykkes (Ibid.:107). Et livshistorisk interview adskiller sig fra andre interviews, idet det ikke er interviewerens opgave at stille spørgsmål, som skal besvares, men at informanten frit vælger, hvilke minder og begivenheder der fortæles om (Ibid.:105). Derfor har vi haft en tilbagetrukket rolle under interviewet. Ifølge Horsdal må interviewer kun stille uddybende spørgsmål, efter informanten har afsluttet sin fortælling (Ibid.:108-110), mens andre livshistorieforskere har erfaret, at det kan være nødvendigt at stimulere informanten med spørgsmål undervejs for at holde fortællingen i gang. Derfor foregår det livshistoriske interview for nogle forskere mere som en samtale end en sammenhængende

fortælling (Bo 2013:29; Riessman 2004*a* i Bryman 2008:557; Møller og Skytte 2004:37). Her placerer vi os imellem disse tilgange, idet vi har tilstræbt en tilbagetrukket rolle, men samtidig gjort brug af åbne spørgsmål, hvis det har vist sig at være nødvendigt for at holde fortællingen i gang. I mødet med vores informanter har vi fastlagt et tema for deres fortælling navnlig anbringelsen, hvilket vi har fundet nødvendigt for at sikre at kunne besvare problemformuleringen. Derfor har informanterne fortalt en livshistorie, som er bygget op omkring dette særlige tema, hvorimod deres livshistorie givetvis ville være anderledes, hvis de skulle fortælle den i en anden sammenhæng og med et andet formål. Således er vi også med til at konstruere deres fortællinger, og disse livshistorier kan derfor kun forstås som ét perspektiv på informanternes virkelighed og forståelse af deres tilværelse.

3.3 Socialkonstruktivistisk position

På baggrund af anvendelsen af den biografiske metode anlægger vi en socialkonstruktivistisk position. Ifølge Horsdal afprøver mennesker forskellige konfigurationer i fortællingerne ud fra de erfaringer, de har på fortælletidspunktet, og konteksten bestemmer hermed forløbets afgrænsning i fortællingen. Da mening skabes i forhandling igennem fortællinger, er fortællingerne hele tiden åbne for ny fortolkning (Horsdal 1999:39-50). Den viden som fremkommer igennem fortællingerne er således relativ og historisk foranderlig, idet den hele tiden er åben for forhandling. Fortællingerne bliver hermed udtryk for forskellige perspektivafhængige verdensbilleder, som fortælles retrospektivt ud fra en bestemt tidsmæssig position. Med udgangspunkt i denne forståelse positionerer vi os inden for socialkonstruktivismen, som er en samlebetegnelse for forskellige anskuelsesretninger, der har en fælles grundlæggende antagelse om, at virkeligheden er socialt konstrueret (Pedersen 2012:199-200). Det værende forstås hermed som sociale konstruktioner, som skabes i interaktion (Olsen 2002:55). Der findes således ikke én virkelighed eller én forklaring på sociale fænomeners eksistens, men viden forstås som historisk og kulturel specifik (Pedersen 2012:190-191). Herudover kan vi som undersøgere ikke adskille os fra den viden, vi genererer, idet vi er medkonstruktører af den indhentede empiri. Dette sker både under indsamlingen af empiri, idet der opstår en særlig fortælling netop i interaktionen mellem os og informanterne. Derudover sker dette i kraft af vores egen historiske og kulturelle baggrund, idet vi hermed ikke kan undgå at anlægge et særligt perspektiv på den viden, som opstår på baggrund af denne undersøgelse. Den viden, som vi kan opnå gennem livsfortællingerne, forstås således som ét muligt perspektiv og som

kontingent, idet fortællingerne må forstås ud fra deres historiske og kulturelle kontekst og som potentielt foranderlige (Pedersen og Land 2001:27). Eksempelvis er skiftende samfundsmæssige normer og værdier hele tiden med til at påvirke det sociale arbejde, således at det er under konstant konstruktion. Det sociale arbejde påvirkes blandt andet af ny viden, nye holdninger og politiske dagsordener, men også af aktørerne i feltet, herunder socialarbejderne og brugerne (Uggerhøj 2008:45). Hensigten med nærværende undersøgelse er således at stille spørgsmål ved den eksisterende viden i samfundet for hermed at kunne opnå en ny viden, som kan bidrage til et andet perspektiv på det sociale arbejde (Olsen 2002:19; Pedersen 2012:187, 201). I dette speciale arbejder vi derfor ud fra et aktørperspektiv, som lader tidligere anbragte unge komme til orde med deres individuelle fortællinger og konstruktioner af deres anbringelsesforløb og tilværelsen som selvstændige voksne. Dette er netop for at stille spørgsmål ved allerede eksisterende viden om det at være anbragt og være åben over for andre måder at forstå og anskue dette fænomen.

4. Indsamling af empiri

Denne undersøgelse er baseret på fire livshistoriske interviews. I følgende afsnit vil vi redegøre for vores metodiske overvejelser i forhold til indsamlingen af empiri samt vores anvendelse af det livshistoriske interview og de etiske overvejelser, der har været forbundet hermed.

4.1 Adgang til feltet

Forud for rekruttering af informanter har vi gjort nogle overvejelser om, hvordan vi skulle få adgang til feltet. Vi har været bevidste om, at det kan forekomme grænseoverskridende at fortælle fremmede om oplevelser fra barn- og ungdommen, og at dette kunne være hindrende for vores søgen efter informanter til denne undersøgelse. I søgningen efter informanter har vi først henvendt os til Baglandet i Aalborg, som er et mødested for tidligere anbragte unge. Det var dog ikke muligt at rekruttere informanter herigennem, da de får mange af disse henvendelser, som det derfor ikke er muligt at imødekomme. De indvilligede derimod i at stille op til et researchinterview, som har fungeret som baggrundsviden i opstartsfasen. Derudover har vi anvendt Facebook som middel til rekruttering. Facebook bliver blandt andet anvendt til at diskutere og debattere specifikke emner i forskellige grupper. Der har ligeledes vist sig at være adskillige grupper på Facebook, som henvender sig til anbragte, tidligere anbragte og pårørende, hvorfor vi har kontaktet flere

administratorer af disse grupper med henblik på rekruttering af informanter. Det blev dog ofte afvist, at vi måtte informere om vores speciale i disse grupper. Begrundelsen har været, at de har oplevet, at studerende før har rekrutteret informanter gennem deres grupper, og at disse informanter efterfølgende har følt sig snydt, og at deres udsagn er blevet fordrejet og anvendt anderledes end forventet. I de tilfælde hvor vi har fået lov til at informere om vores speciale i disse grupper, har vi oplevet, at ingen har henvendt sig til os. Derfor har vi søgt efter informanter igennem et opslag på egen Facebook-profil. Vi har vurderet, at et sådant opslag ikke er nær så konfronterende som en direkte henvendelse, da de personer, som ser det, selv kan vælge, hvorvidt de vil respondere på det eller ej. Det er i alle opslag gjort tydeligt, hvad undersøgelsen ville omhandle, dennes formål og at informanterne vil være anonyme. Det viste sig at være et yderst effektivt medie til at nå ud til mange mennesker, og vi har oplevet en stor interesse for vores personlige opslag, hvor mange i vores eget netværk har valgt at dele det i deres netværk, således at opslaget hurtigt er blevet spredt. Vi har derfor oplevet en stor interesse og er blevet kontaktet af flere unge rundt omkring i landet, som har set vores opslag og haft interesse i at deltage i undersøgelsen og dele deres erfaringer med os. Det er her interessant at reflektere over, at de foreninger og grupper, vi forventede ville være de mest oplagte til at skabe kontakt mellem os og informanterne ikke gav nogle resultater, men at det derimod lykkedes igennem vores eget netværk, hvor interessen for at medvirke i et interview viste sig at være stor. Dette har overrasket os, da vi har gjort os overvejelser om, hvordan et opslag på Facebook ville blive modtaget, når vi som to fremmede har efterspurgt information om et personligt emne. Vi havde en forventning om, at nogle af dem, der er aktive i grupper på Facebook og anvender disse til at fortælle om sine erfaringer, ville have en særlig interesse i at dele deres fortælling med os. Men i vores tilfælde har vi fået kontakt til nogle unge, der ikke er medlemmer af foreninger eller grupper, men som har haft en motivation til at kontakte os på eget initiativ og været motiveret til at bruge tid og ressourcer på at fortælle os om deres liv. Således har vores erkendelse flyttet sig gennem denne proces, og vi er blevet opmærksomme på, at der findes mange unge med motivation til at fortælle om deres anbringelse. Flere har i denne forbindelse udtalt, at deres motivation for at medvirke har været, at de gerne vil gøre en forskel. Man kan således reflektere over, hvordan det kan påvirke fortællingerne, hvis informanterne har haft en særlig hensigt med fortællingen og et ønske om at formidle en særlig viden videre til os.

I vores tilfælde har Facebook således vist sig at være en enestående mulighed for at få adgang til et område, som først viste sig at være vanskelig at få adgang til. Det har haft sit potentiale i, at det hurtigt kan nå ud til mange mennesker i hele landet på tværs af køn, alder og samfundslag. Det har

samtidig betydet, at vi har været nødsaget til at takke nej til mange henvendelser, da vi fik flere henvendelser end forventet.

4.2 Selektion af informanter

I selektionen af informanter har hensigten været at sikre så nuancerede beskrivelser som muligt og at kunne frembringe ”thick descriptions”. Derfor har målet ikke været at opnå et vist antal informanter, således at de har en særlig form for repræsentativitet men i stedet at have få informanter, som kan bidrage med indholdsrige og særegne fortællinger (Olsen 2002:80-81). Da der har været en formodning om, at det ville blive vanskeligt at få kontakt til tidligere anbragte unge, som ville medvirke i denne undersøgelse, har vi ikke på forhånd fastsat nogle kriterier for informanterne under søgningen udover en aldersgrænse mellem 18 og 30 år. Det har været et ønske, at informanterne er myndige og dermed i stand til at give os sit informerede samtykke uden forældrenes tilladelse. Derudover muliggør denne aldersgrænse, at informanterne har været omfattet af nogenlunde samme lovgivning på børne- og ungeområdet. Dette gælder selve forholdene under en anbringelse såvel som det øgede fokus på anbragte unge, der træder ud af en anbringelse, herunder efterværnsparagraffen, der blev tilføjet i Serviceloven i 2001, Anbringelsesreformen i 2008 og Barnets Reform i 2011. Samfundet og hermed også synet og vilkårene for anbragte børn og unge er hele tiden under udvikling, og vi har ud fra de unges fortællinger ønsket at sige noget om, hvordan anbringelsen har påvirket de unges identitets- og meningsdannelse ud fra en nutidig kontekst. Derudover har vi ikke sigtet mod en særlig form for repræsentativitet i forbindelse med selve anbringelsesforanstaltningen, det vil sige, om den unge har været anbragt i plejefamilie, på institution eller har oplevet flere forskellige anbringelsesformer. Dette fordi vi ikke søger særlige repræsentanter for den ene form for foranstaltning, men anser at de unge uanset deres anbringelsesform eller -forløb har nogle særlige oplevelser med sig, som vi kan få en særlig viden om. Derfor er informanterne, som indgår i denne undersøgelse, alle tidligere anbragte unge mellem 24 og 27 år, som har været anbragt enten i en plejefamilie eller på en institution. Det har kun været muligt at få kontakt til én mandlig informant, som har indvilget i at medvirke i et interview, hvorfor de kvindelige informanter er overrepræsenterede i denne undersøgelse. Dette til trods for at drenge er en smule overrepræsenteret i den samlede anbringelsesstatistik (Ankestyrelsen 2014:29). Dette er således ikke et bevidst valg men et vilkår ved den anvendte rekrutteringsmetode, da vi eksempelvis gennem en anden metode kunne have henvendt os til flere mandlige informanter for at sikre en

mere jævnt fordelt gruppe unge. Dog har vi vurderet, at dette ikke har nogen betydning, da vi som nævnt ikke søger nogle særlige repræsentanter.

4.3 Ethiske overvejelser

Igennem hele processen med dette speciale har vi gjort os nogle etiske overvejelser om, hvordan vi bedst sikrer informanterne deres integritet og anonymitet. I det livshistoriske interview er det vigtigt, at den personlige fortælling bliver ved med at være personlig for ikke at miste sin mening, men at alle forbindelser til mennesket bag fortællingen bliver fjernet (Møller og Skytte 2004:39). Den mest afgørende etiske problemstilling for os har derfor været, hvordan vi på en meningsfuld måde kan videregive de personlige livshistorier uden at skade deres anonymitet (Kvale og Brinkmann 2008:91). Nogle af livshistorierne er så særprægede og detaljerede, at det er valgt at sløre eller ændre på alle nævnte navne og anonymisere steder og offentlige instanser. Selvom flere af informanterne har givet udtryk for, at de gerne vil fremstå med eget navn i undersøgelsen, er dette fravalgt, da fortællingerne ikke blot indebærer detaljeret information om dem selv, men også om andre personer. Der er derudover episoder i den indsamlede empiri, som bevidst er fravalgt at anvende detaljeret i analysen, da det potentielt kan skade den pågældende informant på et senere tidspunkt. Dette omhandler personfølsomme oplysninger, som også involverer andre personer, hvorfor det er valgt ikke at inddrage disse i undersøgelsen. Dette er desuden blevet direkte påpeget af en af informanterne, som under interviewet glemte, at dette blev optaget digitalt, hvilket naturligvis respekteres. Derudover har det været vigtigt for os, at informanterne har været klar over, hvad formålet med interviewet har været, og at de har deltaget frivilligt. Derfor er informanterne blevet informeret om interviewets formål og om interviewets fremgangsmåde, og derudover har vi sikret os, at vi har fået deres informerede samtykke til at optage interviewet. Desuden er informanterne blevet orienteret om deres anonymitet, og hvordan denne sikres i specialet. Det kan være en balancegang at informere om en undersøgelse og samtidig udelade nogle aspekter, som kan lede dem mod en specifik fortælling (Kvale og Brinkmann 2008:90). Det er blevet tilstræbt at balancere mellem på den ene side ikke at påvirke informanterne i en særlig retning i fortællingerne, og samtidig sørge for, at informanterne har følt sig velinformeret og haft mulighed for at stille os afklarende spørgsmål, således at de ikke har følt sig udnyttet eller vildledt.

4.4 Metodiske overvejelser

I indsamlingen af empiri har vi gennemført seks interviews, som alle er blevet lydoptaget og herefter transskriberet (bilag 2-5). I det følgende vil vi anskueliggøre de overvejelser, vi har gjort os i denne proces. Der er forud for gennemførelsen af interviews blevet udarbejdet en interviewguide (bilag 1), som tager udgangspunkt i problemformuleringen for at sikre, at denne bliver besvaret. Interviewguiden indeholder derfor åbne spørgsmål om de unges anbringelsesforløb. Da informanternes fortællinger har været styrende for interviewet, har spørgsmålene blot fungeret som igangsættende spørgsmål, hvis informanterne skulle gå i stå i deres fortællinger. For at afprøve interviewguiden og -metoden har vi gennemført et pilotinterview. Igennem dette interview blev det tydeligt, at et vilkår ved denne interviewmetode er, at nogen skal støttes mere end andre for at kunne holde en fortælling i gang, og at det kan være vanskeligt som interviewer at støtte informanten, uden at interviewet får karakter af et semistruktureret interview. Derfor har vi som interviewere skulle bestræbe os på ikke at stille lukkede spørgsmål men hjælpe informanterne i gang ved at stille åbne spørgsmål samt at være bevidst om at give plads til tavse øjeblikke. Det er valgt ikke at anvende pilotinterviewet i analysen, da det har vist sig ikke at have form som et livshistorisk interview, hvor informanten selv skaber sammenhænge og mening, men hvor vi derimod igennem vores spørgsmål kobledede begivenheder sammen, sådan at de gav mening for os. På baggrund af erfaringerne fra pilotinterviewet har det efterfølgende været nødvendigt at ændre i interviewguiden, idet der særligt var behov for en grundigere introduktion til informanterne om interviewformen og om vores rolle som interviewere som mere tilbagetrukket. Derudover har vi fundet det vigtigt at tydeliggøre interviewets tematiske ramme i introduktionen til interviewet med henblik på at sikre validiteten og hermed sikre, at interviewet har været målrettet det undersøgte emne og besvarelsen af problemformuleringen. Efter informanternes fortællinger har vi endvidere kunne stille opfølgende spørgsmål om nødvendigt for at besvare problemformuleringen.

Det mest centrale kriterium for det livshistoriske interview er, at det er informanten, der konstruerer sammenhængene i begivenhederne i fortællingen, og dermed informanten selv, der skaber mening med fortællingen. Undervejs i transskriptionen af vores interviews er vi desuden blevet opmærksomme på, at ét af vores interviews ikke kunne leve op til dette kriterium. Interviewet er med en 19-årig informant, som bor i en udslusningslejlighed og havde sin kontaktpædagog med til interviewet, hvilket var fuldt acceptabelt, da det var en forudsætning for informantens villighed til at deltage i interviewet. Under selve interviewet oplevede vi, at pædagogen ofte påvirkede fortællingen, eksempelvis med spørgsmål til informanten som: ”Hvad gjorde vi så?”, ”Hvad sagde

jeg så til dig?” og ”Hvordan reagerede din mor på det?”. I situationen valgte vi ikke at kommentere det, da vi vurderede, at informanten havde mange selvstændige fortællinger trods alt, og det var vanskeligt for informanten at holde fortællingen i gang uden at henvende sig til pædagogen om hjælp. Det var først under transskriptionen, at det blev tydeligt for os, at det i høj grad var pædagogens meningsdannelser om informantens oplevelser, der kom til udtryk i fortællingen, frem for at det var informantens egne. Livshistoriske interviews er som nævnt komplekse sociale og sproglige interaktioner, og derfor var det ikke muligt for os at vurdere under interviewet, hvor meget denne kontaktperson deltog, før vi så det på skrift. Vi har derfor anset dette interview som en lærerig erfaring i vores proces i at udføre livshistoriske interviews, men har fravalgt at anvende dette i undersøgelsen, hvorfor vi valgte at udføre endnu et interview med en anden informant, der også havde henvendt sig under rekrutteringen.

4.5 Kvalitetskriterier

I dette speciale undersøges tidligere anbragte unges egne oplevelser af deres anbringelsesforløb og overgangen til det selvstændige voksenliv. For at sikre den interne validitet, og hermed hvorvidt vi undersøger det, som denne undersøgelse har til hensigt at undersøge (Kvale og Brinkmann 2008:272), er der gennemført livshistoriske interviews med tidligere anbragte unge med fokus på deres anbringelse. I interviewsituationen har vi haft en tilbagetrukket rolle, mens fokus har været på informanternes egen fortælling. Hvis informanterne igennem fortællingerne har mistet fokus, har vi haft mulighed for at spore samtalen tilbage til emnet ved at stille spørgsmål, så informanterne har forholdt sig til emner inden for undersøgelsens ramme, dog således at informanternes fortællinger har været uforstyrret af vores indblanding. På denne måde har interviewguiden haft fokus på at besvare problemformuleringen og hermed sikre validiteten, ligesom vi igennem hele undersøgelsesprocessen har været orienteret mod at besvare problemformuleringen.

I tråd med vores socialkonstruktivistiske position antages det, at en endelig beskrivelse af verden er umulig, men at al viden er foreløbig og anfægtelig, idet denne er historisk og kulturel specifik. I socialkonstruktivistiske undersøgelser er det derfor uhensigtsmæssigt at tale om reliabilitet og validitet i traditionel forstand i forhold til at vurdere undersøgelsens kvalitet (Burr 2003:158). Det er således med udgangspunkt i vores socialkonstruktivistiske position hverken hensigten at generalisere undersøgelsens fund, ligesom vores metodevalg ikke lægger op til generalisering, idet den viden, som opnås, forstås som kontekstafhængig. Det betyder ligeledes, at det ikke er et formål

at beskæftige os med reliabiliteten af undersøgelsens fund, idet informanternes udtalelser skal forstås i sin kontekst, og de vil således være potentielt foranderlige, hvis undersøgelsen gentages på et senere tidspunkt. I nærværende undersøgelse søges det derimod at sikre kvaliteten igennem gennemsigtighed af undersøgelsesprocessen, og det er hermed bestræbt at eksplicite vore videnskabsteoretiske, metodiske såvel som teoretiske valg med henblik på at give mulighed for, at andre kan foretage en kritisk vurdering af undersøgelsens fund (Olsen 2002:200-202). Denne gennemsigtighed er central, idet vi som beskrevet ikke kan stille os uden for undersøgelsesprocessen, men altid vil være medkonstruktører af den viden, som opstår på baggrund af undersøgelsen (Pedersen 2012:228).

5. Teoretiske perspektiver

I det følgende afsnit vil vi redegøre for det livshistoriske perspektiv, som anvendes for at undersøge, hvordan de unge skaber mening med anbringelsen, hvilket udgør den første del af analysen. Derefter vil vi redegøre for nogle af Peter L. Berger og Thomas Luckmanns teoretiske begreber, som er valgt på baggrund af vores empiri. Idet vi har valgt en induktiv tilgang, er teorien udledt af den indsamlede empiri. Denne teori anvendes til at undersøge anbringelsens betydning for de unges identitet, samt hvilke elementer informanterne fremhæver som fremmende og hæmmende for det selvstændige voksenliv, og vil hermed anvendes i den anden og tredje analysedel.

5.1 Livshistorier i et teoretisk perspektiv

For at besvare vores problemformulering har vi som nævnt valgt at anvende en livshistorisk tilgang, hvor vi har kombineret elementer fra den aktørorienterede, den institutionelle og den narrative tilgang. Denne metode giver os mulighed for at få et unikt indblik i en subjektiv og kompleks problemstilling, der involverer både den unges subjektive meningsdannelse, samt den kontekst, den unges livsforløb har udspillet sig i. En livsfortælling kan aldrig indeholde hele det oplevede liv, men den giver derimod et indblik i, hvordan informanterne forstår sit liv på et givent tidspunkt, fortællertidspunktet, og siger således i høj grad noget om, hvordan informanten gerne vil fremstå (Thomsen og Antoft 2002:166). Livshistorier fortælles altid retrospektivt, og derfor skabes meningen retrospektivt, således at de unge tillægger en oplevelse mening ud fra den måde, de forstår det på fortællertidspunktet (Horsdal 1999:36). Hermed bliver en af de afgørende måder at forstå, hvordan informanterne skaber mening med deres komplekse og mangfoldige tilværelse at undersøge, hvordan de skaber mening og sammenhænge mellem dele og helhed, og hvordan de forener det tidsmæssigt adskilte igennem deres livshistorier (ibid.:20). Livshistorier er baseret på subjektive minder og oplevelser og skal derfor ikke betragtes som gengivelser af det, der er sket. Det der fortælles om er derimod udvalgte begivenheder, som informanterne vælger at fremhæve for at skabe en særlig fortælling. Men fordi fortællingerne er baseret på informanternes personlige tolkninger og forståelser af deres levede liv, vil fortællingerne altid fremstå som valide i forhold til deres egne forståelser af deres tilværelse (Thomsen og Antoft 2002:166-167), fordi hvis mennesker definerer situationer som virkelige, har de virkelige konsekvenser jævnført Thomas-teoremet (Thomas og Znaniecki i Bo 2013:36). På den baggrund kan vi i analysen få et indblik i, hvilken betydning informanterne tillægger deres anbringelse, og hvilken betydning denne anses at have for

deres selvstændige voksenliv. I analysen af de fire livshistorier vil vi anvende nogle af Marianne Horsdals analytiske begreber, som vi vil præsentere i det følgende afsnit. Med disse begreber vil vi undersøge, hvordan informanterne skaber mening med deres anbringelse, og herunder hvordan de udtrykker deres narrative identitet. Igennem analysen har vi fundet det relevant at styrke Horsdals begreber med begreber fra Kupferberg og den aktørorienterede tilgang, hvorfor disse ligeledes beskrives i det følgende afsnit.

5.1.1 Plot

I analysen vil vi undersøge, hvilke plot informanterne skaber i fortællingen. Plottets funktion er at skabe en helhed i fortællingen, således at de enkelte begivenheder ikke blot er usammenhængende opremsninger, men hænger sammen i et forløb. Plottet er dermed afgørende for udviklingen og slutresultatet i fortællingen (Horsdal 1999:40). Når plottet skal identificeres i livsfortællingerne, er rækkefølgen i begivenhederne afgørende, da informanterne vil udvælge nogle særlige begivenheder og sætte dem sammen, så der opstår en rød tråd gennem hele fortællingen (Ibid.:33). I analysen af livshistorierne vil vi derfor være opmærksomme på, hvilke begivenheder informanterne vælger at fortælle om, hvorledes de konfigurerer disse begivenheder, og hvilket plot konfigurationen således udgør, da det giver en viden om, hvilken mening informanterne skaber om sit liv gennem fortællingen.

5.1.2 Vendepunkter

Et vendepunkt er et kritisk tidspunkt i fortællingen, hvor udviklingen bryder med forventningerne og tager en anden drejning. Dette vendepunkt tvinger individet til at erkende, at det ikke er den samme som før. Vendepunkter kendetegnes ofte ved, at individet fortæller om disse som vigtige eller skelsættende begivenheder, hvor vedkommende har handlet på en måde før og på en anden måde efter begivenheden. Denne begivenhed får derfor ofte en særlig betydning for individet og opleves som afgørende eller endda skæbnesvangert i vedkommendes liv (Horsdal 1999:40). Vendepunkterne får således en særlig betydning i individets liv, idet det hermed ikke længere er muligt at handle som hidtil (ibid.:124). I nærværende speciale vil vi undersøge, hvilke begivenheder informanterne beskriver som vendepunkter for hermed at få viden om, hvilke begivenheder der har været afgørende for deres tilværelse under anbringelsesforløbet og i det selvstændige voksenliv.

5.1.3 Identitet

Ifølge Horsdal kommer individets identitet til udtryk gennem fortællingen. Det vil sige, at identiteten må forstås som en narrativ konstruktion, som udfoldes igennem livshistorien, og må blot forstås som en ud af flere mulige identiteter. Hermed afviser vi en forståelse af identiteten som noget essentielt eller en kerne hos individet (Horsdal 1999:71,76). Vi kan opnå en forståelse af informanternes identitet, sådan som den viser sig i fortællingerne, idet den narrative identitet er et resultat af, hvordan de forbinder nogle særlige erfaringer og tilhørsforhold sammen og tillægger disse en særlig mening. Når informanterne fortæller deres livshistorier, er de således samtidig i gang med at præsentere sig selv for interviewerens og for sig selv. Når vi således søger at forstå informanternes meningsdannelse i fortællingen, kan vi samtidig få en forståelse af deres identitet, og hvordan de forstår sig selv. Den narrative identitet bliver udtrykt gennem fortællinger og gennem de værdier, holdninger og mål for tilværelsen, som udtrykkes. Hovedpersonen i fortællingen er fortælleren selv og betegnes protagonisten. Når fortællingen begynder, vil protagonist og fortæller være distanceret fra hinanden, idet der ligger en tidsmæssig afstand mellem disse personer. Men igennem fortællingen vil denne afstand blive mindre, og når den tidsmæssige afstand mellem fortællertid og den fortalte tid ophæves, og protagonisten og fortælleren smelter sammen til én person, har fortælleren hermed skabt sin narrative identitet (Horsdal 1999:130). Vi vil i analysen undersøge, hvordan informanterne gennem den mening, de skaber i fortællingerne, samtidig præsenterer sig selv og hermed skaber deres narrative identitet.

5.1.4 Personer

I analysen af livshistorierne vil vi undersøge, hvilke personer der optræder i fortællingerne, og hvilken betydning disse relationer har. Ifølge Horsdal indeholder de fleste livshistorier fortællinger om betydningsfulde andre, der har haft en væsentlig betydning for fortællerenes livsforløb og udvikling (Ibid.:132-133). I næsten alle livshistorier vil der opstå fortællinger om personer, der har fremstået som modstandere, antagonist, der på den ene eller den anden måde har forhindret eller forsøgt at forhindre protagonisten i at nå sine mål. I denne sammenhæng indeholder fortællingerne ligeledes personer, der præsenteres som hjælpere, idet de har haft en støttende funktion for protagonisten i at nå sine mål (Kupferberg 2012b:23).

5.2 Peter L. Berger og Thomas Luckmann

For at opnå en teoretisk forståelse af de unges fortællinger om, hvilken betydning anbringelsen har for deres identitetsdannelse, anvendes Peter L. Berger og Thomas Luckmanns teori om subjektets socialisering. I kraft af anbringelsen er informanterne socialiseret uden for hjemmet. Derfor findes denne teori relevant, idet den forstår individets identitetsdannelse i samspil med sin omverden. Hermed kan vi opnå en forståelse af, hvilke andre der har haft en betydning for informanternes identitetsdannelse. Igennem den første analyse er vi blevet opmærksomme på, at de unges fortællinger i høj grad omhandler, hvordan deres identitet har udviklet sig gennem deres interaktion med nogle betydningsfulde personer, som de oplever har været med til at forme dem. Dermed forstår vi livshistorierne som en fortælling om en identitet, der konstant udvikles, vedligeholdes og omformes. I tråd med vores socialkonstruktivistiske positionering forstår vi identiteten eller selvet som en konstruktion og ikke som en kerne eller noget konstant i individet. Således skal informanternes identitetsdannelse forstås som den fortælling om sig selv, der kommer til udtryk i livshistorierne, og at denne identitet i mange tilfælde kun er en side, af en mangfoldig identitet.

5.2.1 Primær socialisering

Ifølge Berger og Luckmann formes individets identitet af sociale processer, som er med til at vedligeholde, modificere eller omforme den. Identiteten skabes i et samspil mellem kroppen, den individuelle bevidsthed og de sociale strukturer (Berger og Luckmann 1992:200). Ifølge dem bliver individet derfor ikke en del af et samfund, blot fordi det fødes ind i det. Derimod vil det i løbet af opvæksten lære at blive en del af samfundet ved at undergå en primær socialisering, som de signifikante andre, dets primære omsorgspersoner, står for (Ibid.:153). Ifølge Berger og Luckmann er det afgørende, at barnet knytter sig følelsesmæssigt til de signifikante andre, og at disse personer er stærkt følelsesmæssigt involveret i det, da en mangel på denne tilknytning vil gøre læreprocessen svær, hvis ikke umulig (ibid.:155). Barnet identificerer sig således følelsesmæssigt med de signifikante andre ved at internalisere de signifikante andres holdninger til det, og derigennem bliver det i stand til at identificere sig selv og opnå en subjektivt sammenhængende og troværdig identitet. Med andre ord er selvet et produkt af andres holdninger over for det (ibid.:156). Primærsocialiseringen er desuden med til at danne individets normer og holdninger til samfundet generelt. Dette sker ved, at det internaliserer de holdninger og roller, som de signifikante andre har overfor det, og efterhånden vil det opfatte disse holdninger og roller som generelle. Denne generelle

opfattelse betegnes den generaliserede anden. Nu identificerer individet sig ikke kun med de signifikante andre, men også med samfundets normer. Det er ifølge Berger og Luckmann kun gennem denne generaliserede identificering, at individet kan opnå en sammenhængende og stabil selvidentificering. Individet er nu i stand til at opleve, at dets identitet forbliver nogenlunde den samme, ligegyldigt hvilke signifikante andre det fremover vil møde (ibid.:157). Hvis barnet lærer at have tillid til sine signifikante andre under den primære socialisering, vil det internalisere og generalisere denne tillid til dets omverden. Når individet senere som voksen erkender, at tillid ikke altid er til stede i alle situationer, kan det håndtere denne mistillid, idet det har en grundlæggende erkendelse af, at verden alligevel er til at stole på, sådan som det har lært det under primærsocialiseringen (Ibid.:160). Hvis individet derimod oplever svigt i den primære socialisering, eksempelvis fordi socialiseringen har været utilstrækkelig eller ikke-tilstedeværende, vil individet typisk mangle nogle grundlæggende forudsætninger til at undergå forskellige sekundære socialiseringsprocesser. En fyldestgørende primærsocialisering er dermed forudsættende for de kommende sekundære socialiseringer (Ibid.:164). Når individet har etableret den generaliserede anden i sin bevidsthed slutter primærsocialiseringen, og individet er nu et effektivt medlem af samfundet med et udviklet selv og en internalisering af den sociale virkelighed. Derfra betyder det ikke, at subjektets udvikling er færdigt dannet. Individet vil altid have behov for at vedligeholde den subjektive virkelighed og bekræftes i, at det virkelig er det, som det tror, det er. Her spiller de signifikante andre en central rolle, som de vigtigste drivkræfter i at vedligeholde individets subjektive virkelighed. Disse signifikante andre kan eksempelvis være en kæreste, ægtefælle eller børn (Ibid.:174-175).

5.2.2 Sekundær socialisering og resocialisering

Den sekundære socialisering betegner den videre udvikling, som individet gennemgår efter den primære socialisering, og bygger således videre på denne. I ethvert udviklet samfund vil der finde sekundære socialiseringer sted, idet individet skal lære at indgå i forskellige sociale kontekster med dets rammer, strukturer og arbejdsopgaver, hvormed denne socialisering eksempelvis kan foregå gennem uddannelse, arbejde osv. (Ibid.:162-164). Denne socialiseringsform afhænger ikke af følelsesmæssige identificeringer med signifikante andre men er mulig gennem en gensidig identificering, som kendetegner de fleste relationer mellem mennesker. Derfor har sekundærsocialiseringen heller ikke den samme effekt på individets subjektivering, og individet kan uden de store vanskeligheder vælge at se bort fra denne socialisering, hvis dette skulle være

nødvendigt. Dog findes der ifølge Berger og Luckmann sekundære socialiseringsprocesser, hvor det er nødvendigt med affektivt ladede relationer mellem individet og de socialiserende personer. I denne sammenhæng får de socialiserende personer ligeledes karakter af signifikante andre, og socialiseringsprocessen ligner så meget som muligt den, der foregår under primærsocialiseringen. Således findes der sekundære socialiseringsprocesser, der varierer i styrke og får ligeledes varieret betydning for individet, der socialiseres. Det der dog er centralt ved den sekundære socialisering er, at den altid bygger oven på den primære socialisering. Alt nyt indhold der skal internaliseres må således lægges til den allerede eksisterende subjektive virkelighed, hvilket kan medføre, at der kan opstå uoverensstemmelser mellem den primære og den sekundære socialisering (Ibid.: 164-165). Dette anvendes i forhold til at forstå, hvordan informanterne håndterer skift i anbringelsen, hvilket vil blive uddybet i afsnittet nedenfor. Selvom den primære socialisering mere eller mindre medfører, at individets identitet forbliver den samme igennem livet, er der mulighed for at ændre denne ved hjælp af nogle særlige processer. I denne sammenhæng taler Berger og Luckmann om en alternation eller resocialisering af subjektet. Dette er en mere radikal ændring af individet, hvor dets eksisterende identitet nedbrydes og opbygges på ny (Ibid.: 182). Processerne i resocialiseringen må ligne dem, der anvendes under den primære socialisering. Det vil sige, at individet må knytte sig følelsesmæssigt til de personer, der står for denne form for socialisering, og således overtage rollerne som signifikante andre. Disse signifikante andre fører individet ind i en ny virkelighed og formidler hermed en ny subjektiv virkelighed til individet (Ibid.:182). Formålet med resocialiseringen er fuldstændig at omforme individets identitet, og en sådan omformning har de bedste forudsætninger, hvis individet distancerer sig fra dets vante miljø og bryder med sine tidligere omgivelser (Ibid.:183-184).

5.2.3 Mislykket socialisering

Berger og Luckmann anfører, at fuldstændig lykkelig socialisering aldrig kan finde sted i et udviklet samfund. Men med en vellykket socialisering mener Berger og Luckmann, at der er symmetri mellem den subjektive og den objektive virkelighed. Der kan dog opstå mislykket socialisering, hvilket kan medføre, at individet bliver ladet med indre konflikter og skyldfølelse. Sådan en mislykket socialisering kan opstå under primærsocialiseringen, hvis individet udsættes for markant uoverensstemmende verdener, som formidles af forskellige signifikante andre. I sådanne tilfælde vil barnet stilles over for valget mellem forskellige identiteter, som alle opleves som reelle muligheder at udleve. Ved sådanne situationer kan barnet være tvunget til at vælge mellem en af disse

identiteter med en risiko for, at det oplever, at det ved at vælge den ene, forræder en anden identitet, og således forræder en del af sig selv (ibid.:196). En anden situation, der kan føre til mislykket socialisering opstår, hvis der er for stor uoverensstemmelse mellem den primære og den sekundære socialisering. Her vil primærsocialiseringens verden bevares, men under den sekundære socialisering kan der opstå mulige alternative identiteter, som individet oplever som subjektive valgmuligheder. Men fordi disse identiteter ikke reelt er en mulighed at virkeliggøre, vil denne subjektivt valgte identitet blive en fantasiidentitet, som individet indtager som sit virkelige selv. Det særlige ved denne identitet er, at den forbliver på et forestillingsplan, da det ikke er en mulighed for individet at internalisere og realisere denne. Dermed vil den kun bygges ovenpå den identitet, som er blevet internaliseret under primærsocialiseringen (Ibid.:197-198).

6. Analysestrategi

I det følgende vil vi præsentere vores analysestrategi. Vi har haft en induktiv tilgang til empirien, hvor de temaer, som analysen er inddelt i, er opstået på baggrund af, hvad der har vist sig at være centralt i empirien. Derefter er teorien valgt på baggrund af empirien. På baggrund af vores videnskabsteoretiske position har vi ligeledes en konstruktivistisk tilgang til analysen, idet informanternes fortællinger dekonstrueres og sættes op imod de valgte teoretiske begreber, og hermed rekonstrueres en ny mening. Det er med afsæt i den socialkonstruktivistiske og biografiske tilgang ikke muligt at udelukke os selv fra tolkningen af empirien, da vi er medkonstruktører af den viden, vi skaber, og vi kan hermed kun producere viden om verden, som den fremstår for os. I analysen vil vi derfor gøre brug af ”thick descriptions”, det vil sige detaljerede beskrivelser i et forsøg på at være så tro mod de unges egne meningsdannelser som muligt og ikke vore tolkninger af disse (Bryman 2008:378).

Analysen er inddelt i tre dele, hvor den første analysedel er en meningskondensering af hver enkel fortælling, som sammenfattes til kortere fortællinger (Kvale og Brinkmann 2009:227-228), hvilket er i tråd med den livshistoriske tilgang. I denne analysedel vil vi undersøge, hvilken mening informanterne skaber gennem deres fortællinger ud fra Horsdals narrative begreber. Således vil vi finde fortællingernes hovedtemaer, som vil blive genstand for en tværgående analyse i den anden og tredje analysedel. Ved at analysere empirien tværgående bevæger vi os væk fra den rene narrative analyse, men vi finder den tværgående analyseform anvendelig i denne undersøgelse for at besvare vores problemformulering. Den anden analysedel vil således supplere den første analysedel ved at bygge videre og understøtte nogle af de fund, vi allerede har gjort. Formålet med denne del er at besvare den del af problemformuleringen, som omhandler, hvilken betydning anbringelsen har for de unges identitetsdannelse. Til dette vil vi inddrage Berger og Luckmanns teori, som er beskrevet i teoriafsnittet. Deres begreber skal medvirke til, at vi kan opnå en mere teoretisk funderet forståelse af de fænomener, der kommer til udtryk i fortællingerne. Derudover vil vi trække på andre begreber eller viden for at opnå en dybere forståelse af vores empiri.

I den tredje analysedel søger vi at få et indblik i, hvilke elementer informanterne fremhæver som fremmende og hæmmende for deres selvstændige voksenliv. Her vil vi ligeledes gøre brug af den valgte teori samt trække andre begreber og viden ind, som kan bidrage til en bredere forståelse af de unges fortællinger. For at være i stand til at påpege, hvilke elementer der beskrives som fremmende eller hæmmende for de unges selvstændige voksenliv er det nødvendigt at redegøre for, hvordan vi

forstår et selvstændigt voksenliv, hvilket vi vil gøre i det følgende afsnit. Derefter følger en kort præsentation af vores informanter inden analysen.

6.1 Et selvstændigt voksenliv

I dette afsnit vil vi anskueliggøre vores forståelse af et selvstændigt voksenliv og hvilke parametre, der indgår under denne betegnelse. Der findes inden for anbringelsesområdet, herunder nærmere bestemt efterværnsområdet, to fremtrædende perspektiver på et selvstændigt voksenliv, navnlig independence- og interdependence-perspektivet (Mølholt et al. 2012:179), som vi lader os inspirere af i vores forståelse af et selvstændigt voksenliv, hvor vi vil trække på elementer fra begge perspektiver. Inden for independence-perspektivet forstås et selvstændigt voksenliv som en tilstand, hvor den unge, som træder ud af en anbringelse eller efterværnsforanstaltning, skal være i stand til at opretholde hårde kompetencer såsom uddannelse, arbejde og boligforhold og være uafhængig af støtte og hjælp fra det sociale system. I modsætning hertil rummer interdependence-perspektivet en medtænkning af mere bløde kompetencer som den unges mentale og psykiske tilstand. Interdependence-perspektivet taler desuden for, at den unge oplever en glidende overgang fra offentlig støtte og med denne støtte kan opretholde de hårde kompetencer, samt de mere bløde kompetencer som psykisk trivsel og være i stand til at opretholde relationer og skabe netværk (Mølholt et al. 2012:10-12). Med udgangspunkt i disse perspektiver forstår vi et selvstændigt voksenliv som en tilstand, hvor de unge selvstændiggøres men med en forståelse for, at et selvstændigt voksenliv samtidig kan indebære muligheden for at få støtte fra det offentlige i form af eksempelvis kontaktpersoner eller mentorer. Derfor vil vi i besvarelsen af den del af problemformuleringen, som omhandler fremmende og hæmmende faktorer for et selvstændigt voksenliv, medtænke hårde og bløde parametre såsom uddannelses- og arbejdsforhold og informanternes boligsituation såvel som deres trivsel og opretholdelse af relationer og netværk.

7. Præsentation af informanter

I det følgende afsnit vil vi kort præsentere de fire informanter, som indgår i denne undersøgelse.

Maria er 26 år og er opvokset hos sine forældre. Hun bliver anbragt hos en plejefamilie, da hun er 15 år, idet moren har udviklet et alkoholmisbrug i forbindelse med farens død. Hun har været anbragt hos to forskellige plejefamilier, og hendes anbringelse ophører, da hun er 17 år. Herefter bor hun hos venner og familie, indtil hun for en kort periode flytter i en udslusningslejlighed, hvorefter hun flytter i sin egen lejlighed. I dag bor hun for sig selv og har tilknyttet en mentor og er i gang med at blive tilkendt fleksjob.

Ditte er 25 år og er opvokset hos sin far efter forældrenes skilsmisse. Hun bliver anbragt hos en plejefamilie, da hun er 13-14-år. Mens hun er tilknyttet sin plejefamilie er hun senere på efterskole og kostskole. Da hun er 17 år, flytter hun tilbage til sin far, men flytter kort tid herefter hjemmefra. I dag bor hun sammen med sin kæreste og sin søn og er i gang med en universitetsuddannelse.

Sascha er 24 år og er opvokset hos sin plejefamilie. Anbringelsen ophører, da hun er 14 år, da plejeforældrene har udviklet et alkoholmisbrug. Hun flytter herefter først hjem til sin plejesøster, hvorefter hun flytter hjem til sin mor. Hun flytter fra sin mor og sammen med sin kæreste, da hun er 15 år. I dag bor hun sammen med sin mand og deres to sønner og er i gang med en universitetsuddannelse.

Kasper er 27 år og er opvokset hos sine forældre, indtil han bliver anbragt på institution, da han er ni år. Han har været anbragt på to forskellige institutioner, og anbringelsen ophører, da han er 17 år, fordi han har udviklet et hashmisbrug. Han flytter herefter i sin egen lejlighed. I dag bor han for sig selv og har en søn. Han er på kontanthjælp, mens han venter på at komme i gang med en elektrikeruddannelse.

8. Første analyse: De unges fortælling om anbringelsen

Denne analyse er en narrativ analyse af de unges fortællinger, hvor formålet er at undersøge, hvilken meningsdannelse de unge skaber gennem deres fortællinger. Her vil vi inddrage elementer fra den narrative teori, som er præsenteret i teoriafsnittet.

8.1 Marias fortælling

Maria begynder sin fortælling omkring forløbet forud for sin anbringelse, og fortæller at hun har haft et mål om at komme væk hjemmefra, fordi hendes mor har udviklet et alkoholmisbrug efter farens død. Hun forsøger derfor at komme væk fra hjemmet, men hverken omgivelserne eller kommunen anerkender, at der er et problem i hjemmet, hvorfor Maria adskillige gange forsøger at råbe omgivelserne op:

”Så kunne jeg se på min mor, at hun var begyndt at drikke, og hun havde det ikke særlig godt, og jeg kæmpede for allerede der, at jeg ville i en plejefamilie, men min mor hun ville jo ikke lade mig komme i en plejefamilie, og jeg prøvede så bare at stikke af hjemmefra, og det hjalp heller ikke, og jeg tog kontakt til kommunen og diverse sagsbehandlere og kontaktpersoner” (Maria 2015:2).

Maria fremstår i sin fortælling som protagonist, som stræber efter et bestemt mål om at blive anbragt i en plejefamilie, mens hendes mor fremstår som antagonist, som søger at forhindre dette. Hun søger derfor på forskellige måder at komme væk hjemmefra, hvor hun blandt andet begynder at tage stoffer, fordi hun opdager, at det skaber en reaktion hos sin mor. Hun har således en intention om, at hun hermed kan komme væk hjemmefra:

”Jeg ville gerne væk, og den eneste måde jeg kunne komme væk på, det var ved at tage stoffer, fordi det kunne fjerne mig fra altså tankerne og bare stedet, og jeg håbede på, at jeg fysisk også kunne komme væk, altså ud til en anden familie eller i min egen lejlighed” (Maria 2015:20).

Maria skaber igennem disse episoder en fortælling om, hvordan det har været vanskeligt at råbe omgivelserne op for at komme i en plejefamilie, og hun søger derfor at overvinde de forhindringer, som hun møder, for at opnå sit mål. Hun tager flere gange væk hjemmefra, hvor hun på et tidspunkt bliver hentet af en opsøgende kontaktperson, som får afgørende betydning for hende, idet han tror på hende og vil hjælpe hende med at komme væk hjemmefra. Han fremstår således som en hjælper,

som assisterer hende i at forfølge sit mål om at komme væk fra hjemmet. Men de møder alligevel modstand fra omgivelserne. Hun opsøger derfor endnu engang kommunen i et forsøg på at komme væk fra hjemmet, hvilket pludselig lykkes:

”Så tog jeg ned til kommunen og stod og kastede med sten på deres forstykke, indtil de åbnede, og vagterne kom og tog fat i mig og tog mig op og snakkede med dem, og så gik der to timer, og så havde jeg fået en akutplejefamilie” (Maria 2015:2).

Det at kommunen reagerer udgør et vendepunkt i hendes fortælling, idet de adskillige forsøg på at komme væk hjemmefra medfører en positiv forandring, hvor hun kommer i en plejefamilie. Dette udfald er afgørende for, at hun forstår udfordringerne forud for anbringelsen positivt, hvor hun eksempelvis tillægger sit stofmisbrug en afgørende positiv betydning for, at hun endelig bliver anbragt:

”Prøv at tænke, hvis jeg ikke havde taget den ecstasypille, så var jeg måske aldrig blevet så rebelsk, at jeg faktisk havde turde at tage hjemmefra min mor og turde blive ved med at kæmpe, så der er sgu altid kommet noget lidt godt ud af noget skidt” (Maria 2015:35).

På denne måde skaber hun en positiv mening med forløbet forud for sin anbringelse, hvor hun fremhæver de mange forsøg, som har medført, at hun endelig bliver anbragt i en plejefamilie og kommer væk fra de problematiske forhold i hjemmet.

8.1.1 Modgang styrker

Maria har været anbragt i to forskellige plejefamilier, hvor der har været et pludseligt skift herimellem. Da hun er hos akutplejefamilien bliver det besluttet af kommunen, at hun skal skifte til en anden plejefamilie, idet hun sammen med plejefamilien har planlagt, at hun kan bo i et hus for sig selv, som plejefamilien har på deres ejendom, hvorimod kommunen fastholder et krav om, at hun skal bo sammen med en familie:

”Jeg ville bare have mit eget, og så sagde kommunen, at det var ikke godt for mig at skulle være der, for jeg skulle jo være en del af en familie, og det var jeg ikke, hvis jeg boede ude i det hus, så selvom de tilbød kommunen, at de kunne sagtens bare have mig inde i huset på det værelse, som jeg havde været på hele tiden, så havde kommunen besluttet sig for, at jeg skulle ikke være der. Så kom jeg over i den anden plejefamilie” (Maria 2015:3).

Maria føler sig ikke inddraget i denne beslutning om skiftet til den anden plejefamilie, og hun fortæller, at hun flere gange har oplevet, at andre har taget beslutninger på hendes vegne om hendes anbringelse. Dog skaber hun retrospektivt en positiv mening med disse beslutninger:

”Hvis jeg havde haft min egen lejlighed, da jeg begyndte at bede om det, da jeg gik i 10. klasse, så tror jeg, at jeg var død af en overdosis eller et eller andet, altså for jeg tog så mange ecstasypiller, at jeg stak af hjemmefra, og det var før, jeg overhovedet fik morgenmad altså nogle gange, så det havde jo overhovedet ikke været holdbart. Jeg var helt klart ikke overlevet” (Maria 2015:31).

Hun udtrykker således forståelse for disse krav og beslutninger, som dengang ikke var meningsfulde for hende, og på denne måde skaber hun en positiv mening med disse beslutninger, fordi de har bidraget til, at hun har udviklet sig positivt. Denne måde, hvorpå hun skaber en mening med den manglende inddragelse i beslutningerne omkring hendes anbringelse gør sig gældende igennem hele fortællingen, hvorigennem hun skaber et plot om, hvordan hun har gennemgået en positiv udvikling på trods af den modgang, hun har oplevet. Hun adskiller sig således fra den måde, hun var engang og påpeger, at hun har ændret sig i en positiv retning. Et andet eksempel herpå er, at hun fortæller, at hun bliver gravid som 17-årig, hvor hun vælger at få en abort for at imødekomme plejeforældrenes krav for at kunne blive boende hos dem, hvilket følelsesmæssigt belaster forholdet, så anbringelsen ophører:

”Jeg ville gerne have beholdt mit barn, men de sagde til mig, at hvis jeg beholdt barnet, så kunne jeg ikke blive ved dem, fordi de kunne ikke passe både mig og et barn, og det var helt fair nok, og jeg var bare så glad for dem, at jeg valgte at få en abort, men så blev jeg så sur på dem, at jeg kunne ikke holde ud at se på dem [...] så det skift det sluttede rigtig skidt. Jeg har faktisk ikke nogen kontakt til nogen af mine plejefamilier længere” (Maria 2015:3-4).

Dette eksempel viser, hvordan hun skaber en positiv mening med plejeforældrenes krav om abort, idet hun retrospektivt forstår dette som medvirkende til sin positive udvikling:

”Jeg bebrejdede dem det, men det var jo bare fordi, jeg var en sur teenager, der ikke havde det godt, så jeg bebrejder dem ikke noget i dag. Det var også den bedste beslutning, jeg kunne have taget, jeg skulle absolut ikke sidde med et barn lige nu. Det havde slet ikke været godt for mig” (Maria 2015:4).

Hun skaber således en positiv mening med nogle beslutninger, som dengang ikke har været meningsfulde, men som hun retrospektivt tillægger en betydning for sin positive udvikling. Dette

gør sig ligeledes gældende, idet Maria fortæller om nogle tragiske ulykker i sit liv, som hun skaber en positiv mening med, idet disse har bidraget til denne udvikling og gjort hende stærkere. Det bliver således en rød tråd i fortællingen, hvordan hun igennem sit liv har oplevet en række ubegribelige hændelser, som hun retrospektivt skaber en positiv mening med:

”Hvis der er nogen, der har haft en undskyldning for at tage livet af sig selv, så er det satme mig, men jeg har sgu ikke gjort det, så jeg er stolt. Jeg synes helt klart bare, at jeg er kommet stærkt igennem alt det, jeg har været igennem” (Maria 2015:34).

Maria sammenligner sig igennem fortællingen med andre unge, som hun distancerer sig fra, idet hendes livshistorie har gjort hende til den, hun er i dag og har gjort hende stærkere. Derudover oplever hun en livsglæde, som hun har opnået i kraft af sin livserfaring:

”Alle mine gamle klasseveninder og sådan noget de er bare åh, jeg kan ikke holde ud at være sammen med dem, fordi de har bare ikke, du ved en brøkdelt af realitetsfornemmelse altså. De har det bare, alt hvad de har fået, det er bare kommet så let til dem, altså når de er glade, er de slet ikke nær så glade, som jeg er, fordi det er bare, det er kommet så let til dem, så det er bare i stedet for, når man arbejder for at få den glæde, man har i sin hverdag eller på nogle forskellige begivenheder, glæden er helt anderledes, end hvad de har, og der er jeg bare glad for, at jeg har det, som jeg har det nu. Jeg ville ikke bytte det for noget som helst overhovedet” (Maria 2015:36).

Dette er endnu et eksempel på, hvordan hun skaber en positiv mening med sin fortid, som har givet hende nogle egenskaber, som andre unge ikke har. Når hun ser tilbage på den modgang, hun har oplevet, opfatter hun den således som en styrke, og hun vil derfor ikke have været disse hændelser foruden:

”Jeg ved bare, at der kommer noget positivt ud af det alligevel. Det er der jo gjort. Jeg vil faktisk ikke være foruden al det lort, jeg har haft, alt det mit liv det har budt mig altså af familiemedlemmer, der er døde og kæreste, der døde, og min mor og fars misbrug og mit eget [...] de 10-11 år jeg havde efter min far han døde har været vildt, men jeg ville ikke være foruden dem, fordi jeg ved, at jeg er en pisse dejlig pige, jeg har masser at byde på, og alt det, det ville jeg ikke have, hvis det var, at jeg ikke havde oplevet alt det her” (Maria 2015:36).

Dette sammenfatter således Marias plot i fortællingen om, hvordan disse hændelser har gjort hende stærkere trods alt, og hun påpeger, hvordan det hun har gennemgået har givet hende en livserfaring og livsglæde, som andre unge ikke har. Herigennem kommer hendes narrative identitet ligeledes til

udtryk, idet hun fortæller, hvordan modgangen har gjort hende til den, hun er. På denne måde vender hun sin sociale baggrund til noget positivt og skaber en meningsfuld fortælling om, hvordan hun har udviklet sig positivt.

8.1.2 Betydningsfulde personer

Maria beskriver et meget nært og familiært forhold til sine venner, og at hun er blevet en del af deres familie. Derudover omtaler hun sine kontaktpersoner positivt og sammenligner også denne relation med en familiær relation. Hun tillægger sine venner og sine kontaktpersoner en afgørende betydning for hendes positive udvikling og fortæller, hvordan de alle har gjort mere, end hvad der kunne forventes af deres arbejde. De kan derfor forstås som hjælpere, som bidrager til at nå dette mål om en positiv udvikling, og som fungerer som alternative forælderroller og rollemodeller. Hun beskriver sine kontaktpersoner således:

”Han har været en sådan god faderolle, når det var sådan, at jeg har været ked af det, og har kunne ringe til ham. Han har været så meget udover sin arbejdsbeskrivelse, eller hvis jeg skulle til fest eller et eller andet, og jeg har haft det dårligt, så har jeg kunne ringe til ham klokken tre om natten og grædt ”vil du ikke godt komme at hente mig” og sådan noget [...] det har jeg oplevet med alle de kontaktpersoner, jeg har haft, at på den ene eller anden måde har de gjort et eller andet exceptionelt, udover hvad de har måtte” (Maria 2015:17).

Kontaktpersonerne har haft en stor betydning for hende, fordi den omsorg og praktiske hjælp, de har givet hende, har medført, at hun føler sig anerkendt og elsket, og dette har motiveret hende til at fortsætte sin positive udvikling:

”Det har bare betydet, at jeg har følt mig elsket i hvert fald fra en eller anden af jo, at der er nogen, der gerne vil kæmpe for mig. Det har også gjort, at hver gang jeg har snakket med psykologer og psykiatrisk hospital, og hvor jeg nu har været, at de siger, at de altid krydser af ved, at jeg ikke er selvmordstruet. Jeg vil jo ikke dø, jeg vil herre gerne leve, jeg vil vildt gerne have det bedre. Jeg har jo ikke kæmpet så lang tid for bare at give op og så bare sige farvel, altså hvis de ikke havde gjort det, så havde det nok været noget andet for mig i hvert fald. De har gjort, at jeg selv ville gå den der ekstra mil for mig selv” (Maria 2015:18).

De har således været afgørende i forhold til, at hun føler sig værdsat, hvilket har motiveret hende til at arbejde videre med sig selv, og hun tillægger det en stor værdi, at kontaktpersonerne har gjort noget ekstraordinært for hende. De har således som hjælpere bidraget til, at hun har fået en livsglæde. Hun henviser her til, hvordan hun ikke mener, at hendes mor har kæmpet for hende, og at hun derfor ikke føler, at hun betyder noget for sin mor:

”Jeg havde jo håbet på, at det kunne redde mig og min mors forhold, at jeg kom væk hjemmefra, fordi i og med jeg fandt ud af, hvordan at det der med, at jeg tog stoffer, det reagerede ved min mor, så håbede jeg på, at hun selv ville sørge for, at jeg kom i plejefamilie, men at hun bare gav op i stedet for at kæmpe, så har det faktisk betydet, at jeg har fundet ud af, hvad det er, jeg betyder for min mor, og det er, at jeg ikke betyder noget” (Maria 2015:10).

Således må Marias stærke tilknytning til sine venner og kontaktpersoner forstås i lyset af, at hun netop har en meget kompliceret og mangelfuld relation til sin mor. Hun fremhæver ligeledes, at hendes kontaktpersoner bidrager til, at hun føler, at hun er elsket og værdsat, hvilket relationen til moren ikke bidrager til. Således handler hendes fortælling i høj grad om, hvordan hun har oplevet en række forskellige udfordringer, som hun er overkommet, idet hun har en styrke, der gør hende i stand til at tage ansvar og kæmpe for sig selv. Derudover er hun blevet hjulpet og støttet af sine venner og kontaktpersoner, som således har bidraget til denne styrke, som endvidere har bidraget til hendes positive udvikling og selvopfattelse. Plottet i Marias fortælling er således, hvordan hun har oplevet meget modgang i livet, men at denne modgang har gjort hende stærkere.

8.2 Dittes fortælling

Dittes fortælling omhandler i høj grad de problemer, der er opstået i familien i hendes barndom. Hun opbygger sin fortælling omkring forældrenes skilsmisse, som bliver helt central i fortællingen, idet flere af de episoder, hun fremhæver igennem fortællingen, henviser tilbage hertil. Hun opbygger endvidere sin fortælling omkring begivenheder, hvor hun ender med at miste relationen til betydningsfulde personer af forskellige årsager, og hvor hun oplever, at disse personer svigter hende. Som fortællingen udvikler sig, udvikles Dittes selvforståelse ligeledes, idet hun når frem til en erkendelse af, at ingen relationer er konsistente, men at alle mennesker sandsynligvis vil svigte hende, hvilket er plottet i hendes fortælling, som er opbygget omkring gentagne vendepunkter, hvor hun oplever en form for svigt. Hendes strategi for at håndtere disse vendepunkter er at opbygge nye, stærke tilhørsforhold til andre personer udenfor familien. Denne struktur bliver reproduceret igennem hele fortællingen, blot under nye omstændigheder.

8.2.1 Opbrud i familien

Dittes forældre bliver skilt, da hun er 12 år, og hun beskriver skilsmissen som et centralt vendepunkt, idet hendes tilværelse herefter ændres markant. Dette vendepunkt udgør ligeledes den første oplevelse af svigt i hendes fortælling. Skilsmissen medfører et opbrud i familien, da Ditte og hendes ældre brødre vælger at bo hos faren, mens hendes mindre søskende skal blive boende hos moren. Derudover forårsager skilsmissen nogle komplekse konflikter i familien, idet moren nægter Ditte og hendes ældre søskende at have kontakt til de yngre søskende. Det er gennemgående i hendes fortælling, at hun forstår sin mors handlinger som et fravalg af familien og hermed et fravalg af hende selv:

”Jeg var ikke god nok til, at hun valgte mig, altså [morens nye mand] han er en virkelig, virkelig, virkelig ulækker mand, han er sindssygt fed og pruster, når han går, det er én ting, men den anden ting det er hans personlighed. Han er så klam altså, og min mor hun valgte ham altså, og hun blev ved med at vælge ham [...] hun bliver ved med at vælge ham, altså det er lidt svært at leve med” (Ditte 2015:32-33).

Morens valg påvirker i høj grad Dittes selvforståelse, idet det får en devaluerende effekt på hendes identitetsdannelse og skaber en følelse af, at hun ikke er god nok. I tiden efter skilsmissen fortæller Ditte, hvordan hun ændrer adfærd som en reaktion på skilsmissen og dennes konsekvenser. Hun beskriver sig selv som en ulykkelig og vred teenager i denne periode, hvor hendes far er fraværende, da han opholder sig hos sin nye kæreste. Ditte har derfor en oplevelse af, at han ikke tager ansvar for hende:

”Han lod mig egentlig sejle min egen sø, kan man vist godt sige, og det resulterede i, at jeg var bare så ligeglad [...] jeg var virkelig vred på verden og alle i den, og det gjorde også bare, at jeg var meget selvdestruktiv [...] altså det var virkelig fedt at tage de der stoffer, fordi det gjorde mig virkelig lykkelig, altså det fik mig virkelig til at glemme alt det andet” (Ditte 2015:8-9).

Hun skaber således en fortælling om, hvordan hun som følge af forældrenes svigt og manglende opmærksomhed har en negativ adfærd, som ingen reagerer på. I denne periode får hun en kæreste, som hun knytter sig meget tæt til, og han får en central betydning for hendes udvikling, idet han bremser hende i den negative udvikling. Men på et tidspunkt forgriber han sig på hende, og deres relation afsluttes, hvilket endnu engang efterlader Ditte med en oplevelse af svigt. I samme periode afviser moren gentagne gange hendes ønske om at komme i kontakt med sine søskende. Ditte ønsker derfor at komme væk hjemmefra, og det er planlagt, at hun skal på efterskole, men da

hendes far bryder denne aftale, ramler hendes verden sammen, og hun beslutter derfor at tage sit eget liv, idet hun ikke kan se nogen anden udvej for at komme væk hjemmefra og få en bedre tilværelse:

”Min far han havde egentlig snakket om, at vi godt kunne finde ud af, at jeg kunne komme på efterskole, så jeg kunne komme væk, men så fordi han syntes ikke, jeg gjorde det godt nok i skolen, så havde han sagt til mig, at han gad kraftedeme ikke at sende mig på efterskole, hvis det alligevel bare var penge ud ad vinduet [...] og da han havde sagt det, og mit håb for lige som at komme væk derfra det var forsvundet igen, og min mor igen, igen havde afvist at lade mig tale med min søster, der kunne jeg bare slet ikke, der var bare ikke nogen vej ud af det, så jeg slugte en hel masse piller” (Ditte 2015:11).

Hermed reproduceres plottet, idet selvmordsforsøget er endnu et eksempel på et vendepunkt, som denne gang er forårsaget af forældrenes svigt og manglende opmærksomhed og kærestens overgreb. Selvmordsforsøget bliver et afgørende vendepunkt i hendes liv, idet det får en særlig positiv mening i hendes fortælling:

”Det var virkelig kujonagtigt gjort, men jeg kunne ikke lige se, hvad jeg ellers skulle gøre. Det var ikke fordi, jeg gerne ville dø, altså jeg ville bare gerne have et andet liv, og det var ironisk nok også det bedste, jeg har gjort for mig selv, fordi det fik myndighederne til at forstå, at der var noget galt” (Ditte 2015:11).

Hun oplever således, at selvmordsforsøget bliver afgørende for, at myndighederne ”vågner op”, hvorefter hun får sagt fra og kan komme væk fra familien og i en plejefamilie, som hun selv ønsker.

8.2.2 En omskiftelig tilværelse

Ditte beskriver, hvor tilfældigt hendes anbringelse opstår, idet hun under indlæggelsen får besøg af sin skolebibliotekar, som tilbyder sin hjælp, hvilket resulterer i, at bibliotekaren og hendes mand bliver hendes plejefamilie. Vendepunktet med selvmordsforsøget og det tilfældige besøg af bibliotekaren bidrager således til, at hendes tilværelse nu får en drejning i en mere positiv retning, idet hun kommer i en plejefamilie:

”De gav mig virkelig, virkelig mange ting, altså de gav mig tilliden igen i et eller andet omfang, og de var bare så tålmodige [...] de lod mig virkelig bare gå og finde ud af at leve igen i lang tid, altså de stillede ingen krav til mig til at starte på [...] og jeg begynder også at leve lidt igen” (Ditte 2015:12-13).

Hos plejefamilien oplever Ditte, at hun kan stole på sin omverden igen. De giver hende noget af den tillid tilbage, hun har mistet, og hun føler, at hun kan begynde at leve igen. Selvom tiden op til anbringelsen har været svær, så skaber hun hermed en positiv mening med denne, fordi det har ført til, at hun er kommet væk fra en uholdbar situation og til en plejefamilie, der har givet hende det, hun har manglet. Disse to mennesker får derfor en afgørende betydning for hende, og hun fremhæver, hvordan de imødekommer hendes behov for opmærksomhed og omsorg:

”Jeg kan huske engang, hvor jeg kom hjem helt gennemblødt, hvor min plejemor, hun bare pakkede mig ind i et tæppe, og hun havde lavet varm kakao og hjemmebagte boller, og så sad vi bare og snakkede inde på sengen, det var bare, altså sådan noget har jeg aldrig nogensinde oplevet nogen steder før, det var virkelig omsorg” (Ditte 2015:27).

Således oplever Ditte, at hun får en positiv tilværelse hos plejefamilien, og hun tilkendegiver endda, at hun får en stærk tilknytning til dem. Men undervejs i anbringelsen må Ditte og plejeforældrene erkende, at de ikke er det rigtige match for hinanden, idet Ditte ikke kan identificere sig med deres kristne tilværelse og således aldrig føler, at hun passer ind i deres familie. Derfor kommer Ditte henholdsvis på efterskole og kostskole, dog hvor hun stadig er anbragt hos plejefamilien. Men disse ophold tager samtidig hårdt på hende, idet hun oplever, at hun for hvert skift forsøger at opbygge nye relationer og netværk, som hun knytter sig stærkt til, og hvor hun gentagne gange oplever, at de netværk hun opbygger aldrig er konstante. Hun forklarer, at dette behov for at knytte tætte følelsesmæssige bånd og opbygge nye relationer skyldes, at hun ikke har haft en familie, som har udgjort et bagland, der ubetinget vil være der for hende. Hun påpeger således, hvordan det manglende bagland stiller hende i en særlig position, hvor hun i høj grad bliver afhængig af det netværk, hun opbygger, og hun har en oplevelse af, at hun påvirkes mere markant af brud og svigt, end andre unge gør:

”Det jeg hele tiden igennem min ungdom har, som også har været virkelig, virkelig problematisk, det er, at man forsøger at bygge noget op, og man skal hele tiden, altså normalt så har man noget bagland, så man behøver ikke at være så afhængig af det, man bygger op, men når man ikke har noget, så er man virkelig afhængig af det, man bygger op, og så gør det også helt vildt ondt, og det minder en om alle de svigt, det er simpelthen, man får nærmest lov til at gennemleve det hele en gang til” (Ditte 2015:17-18).

Hun fremhæver således, hvordan hun qua sine erfaringer med svigt i sin barndom og ungdom forbinder alle brud og afbrudte relationer med disse svigt. Således reproduceres fortællingens struktur endnu engang, idet hun disse steder har skabt nære relationer og opbygget nye netværk, og

hun oplever det som svigt, når skoleforløbene slutter. Samtidig viser citatet, at Ditte oplever sin tilværelse som særligt sårbar og ustabil i forhold til andre unge.

8.2.3 Manglende tillid

Da Ditte som 17-årig får en muslimsk kæreste, oplever hun endnu et svigt, som beskrives som et afgørende vendepunkt i hendes fortælling, idet det får en afgørende betydning for hendes narrative identitet. plejeforældrene kan ikke acceptere forholdet til kæresten og ønsker herefter ikke at have ansvaret for hende længere, hvilket betyder, at hun hjemgives til sin far. Bruddet med plejefamilien står som det mest afgørende brud i hele hendes fortælling og sammenfatter samtidig hele hendes plot:

”Der ingen tvivl om, at jeg også har følt, at de har svigtet mig, fordi altså de er jo endnu en faktor, der gør, at jeg ikke rigtig synes, at man kan stole på mennesker, altså generelt så synes jeg ikke, at man kan stole på mennesker” (Ditte 2015:27).

Her ses, hvordan protagonist og fortæller smelter sammen til én person, og hermed skaber Ditte sin narrative identitet. Hun fremstår nu som en person med en holdning om, at mennesker ikke er til at stole på, og således fuldendes hendes plot. Hermed erfarer Ditte, at ingen relationer er konstante, idet alle de relationer og det netværk, som hun hele tiden søger at opbygge, konstant nedbrydes igen som følge af de mange skift, hvorefter hun endnu engang står alene. Ditte betragter disse særlige erfaringer som forårsaget af, at hun har været anbragt og ikke har et familiemæssigt bagland, som mange andre unge har. Fordi hun netop ikke har oplevet, at anbringelsen har formået at kompensere for hendes egen families svigt, så har hun skabt en særlig mening om, hvad en anbringelse kan eller ikke kan bidrage med:

”Altså intet af det er jo ligesom en families bagland, det er jo ikke sådan en familiepæl, man kan knytte sig fast til, det er jo kun midlertidigt, og når man så kommer ud i voksenlivet, så står man jo alene endnu engang, altså så er problemet jo slet ikke løst, med mindre man har nogle af de der venner med fra institutionen, men igen venner det er jo ikke noget, der er konsistent, det er i hvert fald ikke min oplevelse” (Ditte 2015:37).

Således viser citatet, at Ditte har en oplevelse af, at intet kan sidestilles med en families bagland og at de relationer, som man kan opbygge under en anbringelse ikke kan erstatte en familie. Hun

fremhæver, hvordan disse oplevelser har haft nogle særlige følger og har bidraget til hendes selvforståelse:

”Jeg er nok lidt hård over for, hvem jeg lukker ind for det første. Jeg er også svær at komme ind på livet af” (Ditte 2015:30).

Den måde, hvorpå Ditte forstår sig selv er således en følge af de mange omskiftelige omgivelser, brudte relationer og oplevelser af svigt. Derudover beskriver hun, hvordan hun i hverdagen er mærket af de oplevelser, hun har været igennem:

”Man har altid sådan en lille grå sky, der følger en eller sådan, og nogle gange så går den i udbrud og laver tordenvejr, og så bliver man bare sådan helt, man kan slet ikke, altså så har man bare lyst til at pakke sig væk fra verden og passe på sig selv, beskytte sig selv, og det kommer stadig engang imellem, og det tror jeg, det vil fortsætte med altid [...] jeg har valgt ikke at lade det påvirke mit liv i særlig stor grad, hvorimod jeg tror, der er mange, der simpelthen ikke kan finde ud af at lade være med at lade det påvirke rigtig meget, og der er jeg bare super heldig” (Ditte 2015:35-36).

Metaforen med den grå sky viser, at hendes fortid altid er tilstede i hendes bevidsthed i et vist omfang, og hun forventer, at det vil den fortsætte med at være resten af hendes liv. Citatet viser således, hvordan hendes omskiftelige tilværelse og de gentagne oplevelser af svigt under barn- og ungdommen har mærket hendes tilværelse. Dog skaber hun en positiv mening med sin fortælling, idet hun fremhæver, at hun føler sig mere heldig end mange andre i en lignende situation. Den primære årsag til at Ditte trods alt kan skabe denne positive mening med sin tilværelse tillægger hun i høj grad sin nuværende kæreste og sin søn, idet disse forhold har givet hende en følelse af, at hendes tilværelse efter lang tids konstant foranderlighed, nu er blevet stabil:

”Det bliver lidt mere turbulent, tror jeg, når man ikke har den der havn, men jeg føler på en eller anden måde, at nu har jeg fået min havn, altså det er så mig, der er pælen i den her havn, eller sådan havnen i den her havn, det store skib, men jeg hører stadig til. Det lyder underligt måske, men ja [sønnen] han var virkelig, virkelig, virkelig et chok, men han er nok det bedste chok nogensinde, og [kæresten] han, det er det bedste, der er sket i mit liv” (Ditte 2015:25).

Hun fremhæver hermed, hvordan hun har skabt sig en stabil tilværelse ved at stifte sin egen familie. Således påpeger hun, at hendes tilværelse i voksenlivet afhænger af, at hvad hun selv har formået at bygge op, og at hun anser sig som heldig at have mødt en mand, der formår at støtte hende, når hun

har det svært. Trods den modgang, hun har oplevet under sin barndom og undervejs i anbringelsen, så oplever hun, at hendes tilværelse nu har fået en positiv drejning:

”En ting jeg føler mig taknemmelig over er, at man til trods for alle de komplikationer og al modstand, man har mødt igennem livet, så er det alligevel endt ret godt indtil videre i hvert fald. Det kan stadig nå at gå galt mange gange endnu [...] det kan være rent held, men det er i hvert fald rigtig, rigtig dejligt, at det er endt så godt. Det er jeg meget taknemmelig over” (Ditte 2015:35).

Hermed skaber hun en positiv mening med sin livshistorie, selvom mistilliden forbliver den røde tråd gennem hele fortællingen. Fortiden har således sat sine spor, og hendes erfaring med at intet er konsistent, og at det stadig kan nå at gå galt har mærket hende, idet denne erfaring viser sig konstant at være til stede i hendes bevidsthed.

8.3 Saschas fortælling

I Saschas fortælling er fokus på hendes tilværelse efter anbringelsens ophør. Selvom hun fortæller om mange pludselige og kortvarige skift igennem sit anbringelsesforløb, og at hendes plejeforældre har udviklet et alkoholmisbrug under hendes anbringelse, så tillægger hun ikke disse hændelser en væsentlig betydning i fortællingen, idet denne har et andet fokus:

”Der havde min plejemor så udviklet en dyb depression og var blevet afhængig af nogle medikamenter og drikker også rigtig, rigtig meget i perioder, og min plejefar har så også, da jeg var yngre, også haft et alkoholmisbrug og været alkoholiker [...] han har aldrig været aggressiv, eller jeg har altid fået noget at spise og sådan noget, så de har egentlig bare været hygge... hyggealkoholikere, hvis man kan sige det sådan, men det udvikler sig så for min plejemor på det tidspunkt” (Sascha 2015:3).

Hun nedtoner derimod plejeforældrenes alkoholmisbrug i fortællingen, selvom det får nogle afgørende konsekvenser for hende. Da Sascha er 14 år gammel ophører hendes anbringelse, grundet plejemorens tiltagende alkoholmisbrug. Dette brud udgør et afgørende vendepunkt i fortællingen, da Sascha har en følelsesmæssig tilknytning til sine plejeforældre, som hun betragter som sine forældre. Sascha bor i en kort periode hos sin plejesøster, som hun har en følelsesmæssig tilknytning til, og hun ønsker derfor at blive boende hos sin plejesøster, men hun fortæller, at det bliver besluttet, at hun skal flytte hjem til sin mor, uden at hun får medbestemmelse i beslutningen om sin flytning:

”Det, der gjorde ondt, eller det, der var svært, det var, at jeg ikke kunne blive der, og jeg har egentlig aldrig spurgt hvorfor [...] jeg har egentlig heller ikke stillet så mange spørgsmål. Jeg har bare gjort, hvad der blev sagt. Jeg tror ikke, jeg ville sige nej til min mor, så jeg har nok følt en forpligtelse over for hende og gøre hende glad, og nu skulle det lykkes for hende at være mor for mig” (Sascha 2015:35).

Denne løsning viser sig at være uholdbar, da det blandt andet er vanskeligt for hende at bo hos sin mor, fordi hun ikke har en følelsesmæssig tilknytning til hende:

”Hun har bare ikke rigtig været der sådan, jo hun var der, men det er ikke sådan, hun har ikke været en mor for mig på noget tidspunkt, så det var svært for mig at have sådan et bånd med hende, for jeg kunne ikke rigtig snakke med hende, fordi hun var, jeg har altid følt, at jeg var lidt mere moden end hende, så det var svært at sådan snakke med hende om noget” (Sascha 2015:4).

Sascha er i perioden omkring denne flytning begyndt at eksperimentere med alkohol og stoffer. I denne periode møder hun sin kæreste og flytter hurtigt sammen med ham. Det er helt centralt i fortællingen, at hun møder ham på netop dette tidspunkt, idet han påtager sig en opdragende rolle over for hende:

”På det tidspunkt der var jeg jo femten, da jeg blev kæreste med ham, og jeg havde prøvet at tage stoffer, og jeg havde prøvet at gøre en masse dumme ting og var nok også lidt aggressiv i perioder, men han var sådan enormt firkantet og sagde: altså du skal ikke tage stoffer, det er der ikke nogen, der rører her. Hvis du bor under mit tag, så tager du ikke stoffer, og hvis du drikker, så drikker du sådan, at du kan gå hjem selv” (Sascha 2015:15-16).

Det bliver således et positivt vendepunkt i hendes fortælling, at hun møder ham, da dette medfører, at hun flytter fra sin mor, og hun beskriver en positiv forandring, hvor hun flytter sammen med sin kæreste:

”Så er det jo så, at jeg bliver kæreste med [ham] og flytter ind til ham, og der kan jeg huske, at det er bare rigtig rart at være mig [...] det lettede lidt på tingene, at jeg flyttede sammen med [kæreste] fordi jeg så var der i mit liv, hvor jeg var, altså jeg var forelsket, og vi havde vores egen lejlighed, og det var meget fedt [...] det var ikke fordi, det var så meget anderledes. Jeg passede også mig selv, da jeg boede ved hende” (Sascha 2015:25).

Det har således haft en positiv betydning for hende at flytte hjemme fra sin mor, og hun beskriver det ikke som et vendepunkt at flytte hjemmefra, idet hun ikke har haft nogen følelsesmæssig tilknytning til sin mor, samtidig med at denne beslutning har været hendes egen. Hendes kæreste

fremstår således som en betydningsfuld anden, som har støttet hende i overgangen til voksenlivet og hermed haft væsentlig betydning for, at hun opfatter denne overgang som positiv.

8.3.1 Taknemmelig for anbringelsen

Sascha skaber igennem fortællingen en positiv mening med sin anbringelse, hvor hun nedtoner de problematiske forhold under sin anbringelse og lægger derimod vægt på de muligheder, hun har fået i kraft af at have været anbragt:

”De har jo gjort rigtig, rigtig meget, altså det kan godt lyde som om, det har været alkoholen, der har fyldt meget, men det synes jeg egentlig ikke, det har. Jeg har jo fået alt, altså jeg har jo ikke manglet noget, og altså jo jeg har måske manglet lidt at høre, at de elskede mig, men det er jo ikke, det tror jeg også, der er nogen andre, der mangler nogen gange. Det er jo egentlig mere det der, at jeg har fået et tag over hovedet, og jeg har fået chancen for at få en uddannelse og chancen for ikke at ende i noget lort og ikke at blive kriminel og blive stofmisbruger eller et eller andet, og det er egentlig mere det, jeg husker det for, altså husker dem for, at de gav mig den chance, og min mor har givet mig den chance for at komme, altså for ikke at blive lige som mine søstre og min storebror” (Sascha 2015:38).

Sascha har således fokus på sin positive udvikling sammenlignet med sine søskende og skaber hermed en positiv mening med sin anbringelse, idet denne har åbnet for nogle muligheder, herunder muligheden for at få en uddannelse, som hun prioriterer højt. Det har stor betydning for Sascha at få en uddannelse, og derfor tillægger hun de lærere som har motiveret hende til at få en uddannelse en afgørende betydning. De fremstår i fortællingen som hjælpere, som har motiveret hende til at forfølge sit mål om en universitetsuddannelse. Igennem fortællingen skaber hun således en rød tråd om, hvordan hun i kraft af at hun har været anbragt har fået muligheden for at få en uddannelse. Dette overskygger således de problematiske forhold i hendes tilværelse. Sascha har fokus på nogle værdier, som hendes mor ikke kan imødekomme, og hun kan derfor ikke identificere sig med sin mor. Hun skaber ligeledes en mening om sig selv ved at sammenligne sig med sine søskende og hævder, at hun har klaret sig bedre og været mere heldig end dem:

”Det bedste hun nogensinde har gjort for mig, det var at anbringe mig hos mine plejeforældre, og det var jeg rigtig glad for. Det var jeg hende evigt taknemmelig for [...] fordi selvom det ikke har været lutter lagkage hos min plejefamilie, det tror jeg egentlig sjældent, det er i en plejefamilie, så har jeg været glad for det, for alternativet har været meget værre, og det kan jeg se på mine søskende. Min storebror, som lige er død i en alder af 40 år, fordi han er pillemisbruger og alkoholiker, og mine to søstre, altså min ældste storesøster hun har jo tre

børn med tre forskellige mænd, og ikke at der er noget galt i det, men hun er bare enormt socialt belastet, og bor i et socialt belastet kvarter, men hun har svært ved det hele, hun har svært ved at få en uddannelse, hun har svært ved at fastholde et job, og hun har svært ved at opdrage hendes børn og leve i et parforhold [...] så det har været alternativet for mig. Så er jeg i hvert fald glad for, hvor jeg er i dag. Og også min yngste søster [...] hun har ikke nogen uddannelse eller har nogen sådan ambitioner på den måde [...] hun har også haft det rigtig svært, og hun har været i forhold i fem år med en kæreste, som bankede hende og var afhængig af kokain” (Sascha 2015:19-20).

Hun sammenligner sig således med sine søskendes tilværelse og distancerer sig på denne måde fra sine søskende, som på grund af andre vilkår har haft en anden livsstil. Således får Saschas tilværelse og de episoder hun fremhæver en særlig mening. For Sascha betyder denne meningsdannelse samtidig, at hun ikke er vred på sin biologiske mor for at have anbragt hende, men at hun derimod er taknemmelig for morens valg, da det har givet hende nogle muligheder, som hun ikke mener, hun ville have fået, hvis hun var opvokset hos hende:

”Jeg er jo egentlig taknemmelig hver dag for det jeg har i forhold til, hvad de har. Ikke at jeg føler mig bedre end dem, altså jeg føler mig bare mere heldig end dem [...] jeg er ikke bitter og indebrændt. Jeg er bare taknemmelig. Jeg kan ikke være sur på vores mor over, at hun er alkoholiker. Jeg er glad for et eller andet sted, at hun er alkoholiker, fordi jeg tror, hun ville ikke kunne gøre det bedre [...] altså jeg tror ikke, hun ville kunne have gjort det alligevel, om hun drak eller ej, så når de er så sure og bitre på hende, og de ville ønske, at hun aldrig var begyndt at drikke og synes, hun er en dum alkoholiker, altså det synes jeg ikke [...] jeg er glad for, at hun ikke kunne passe mig, fordi så fik jeg de muligheder, jeg fik (Sascha 2015:20).

Det fremgår hermed, hvordan hun skaber en positiv mening med sit anbringelsesforløb, hvor hun fremhæver de muligheder, denne har givet hende, som gør fortællingen meningsfuld. Hermed skaber hun en positiv mening med morens alkoholmisbrug og skaber en sammenhæng mellem, at dette har medført nogle andre muligheder, end hendes søskende har haft. Hun sammenligner sig således med sine søskende og betragter deres tilværelse som hendes alternativ. Det afgørende er således ikke anbringelsesforløbet, men i stedet er det afgørende for hende at fokusere på, at hun har fået nogle muligheder, som hun ikke mener, hun ville have fået, hvis hun ikke var blevet anbragt.

8.4 Kaspers fortælling

For Kasper udgør selve anbringelsen det første markante vendepunkt i hans fortælling. Han fortæller, at der i en periode op til sin anbringelse har været besøg fra kommunen i deres hjem, men

at han ikke har forstået, hvorfor de har været der. Men en dag skal han pludselig deltage i et møde, hvor han får besked om, at han skal anbringes. Denne besked om anbringelsen kommer uventet, og han oplever det som om, han ikke skal være en del af familien længere:

”Det var sådan meget akavet, fordi for det første så følte jeg sådan lidt, at jeg blev skubbet ud af familien på en eller anden måde og så siger [sagsbehandleren], at de har fundet et sted, jeg skal flytte til, og så tænker jeg ”hvorfor skal jeg flytte, altså hvor skal jeg hen?” og jeg sidder i sofaen, lillebror han sidder ved siden af, og de to sidder over for, og min mor hun sidder vist derovre, og jeg kan huske, altså hele situationen var meget akavet for mig [...] det hele er så akavet, så jeg siger til min lillebror, at han bare skal sige til de andre, at jeg er død, fordi jeg tænkte sådan lidt, at jeg vidste jo ikke, hvad jeg skulle sige til ham” (Kasper 2015:9-10).

Kaspers detaljerede beskrivelse af denne episode viser, hvor stort et indtryk denne situation har gjort på ham. Således bliver beslutningen beskrevet som et afgørende vendepunkt, idet hans tilværelse hermed tager en helt anden drejning, og fordi denne situation forekommer som en overraskelse. Han fortæller endvidere, at han ikke har fået nogen forklaring på, hvorfor han skal anbringes, og at han derfor stadig er usikker på, hvorfor han har været anbragt:

”I mange år tror jeg faktisk, at årsagen er, at det er fordi, jeg slås for meget med min lillebror, men efter jeg er blevet ældre, så kan jeg godt regne ud, at man bliver ikke fjernet hjemmefra, fordi man slås med sine brødre, og jeg har stadigvæk ikke fået det at vide den dag i dag sådan helt konkret, men jeg tror, det har været fordi, der har været en blanding af en voldelig far, incest, ikke økonomi og ikke overskud fra min mor og for mange børn” (Kasper 2015:10).

Fordi Kasper ikke er blevet informeret om sin anbringelse, skaber han sin egen forklaring, som giver mening for ham på daværende tidspunkt, og tillægger samtidig sin egen adfærd for at være årsagen til, at han skal anbringes. Den manglende forståelse for anbringelsen medfører, at Kasper har vanskeligt ved at falde til på den første institution, idet han netop har svært ved at forstå, hvorfor han befinder sig der:

”Så flytter jeg så på den her institution [...] og det var sgu ikke, det var ikke noget rart sted [...] altså når man ikke er så gammel, så tror jeg, det er svært at forstå, hvorfor man er der, hvor man er, altså hvorfor man ikke kan være hjemme hos mor og far” (Kasper 2015:3).

Denne manglende forståelse viser sig at være den røde tråd igennem Kaspers fortælling om sin anbringelse, og han tillægger denne faktor en afgørende årsag for, at han ikke trives på institutionen, og der sker en negativ udvikling. Han fremhæver i denne sammenhæng, hvordan han mistrives på institutionen, idet han har svært ved at forholde sig til de ansatte på stedet og har svært

ved at identificere sig med de andre børn. Da han nærmer sig 12 år, oplever han, at der bliver lyttet til ham, og han får således indflydelse på at flytte til en anden institution, som han beskriver som markant anderledes:

”Det virker meget familiært på en eller anden måde, og det kunne jeg rigtig godt lide, fordi det var lige som om, der var en eller anden tryghed, altså den der familietryghed, som jeg ligesom også savnede, og det første sted det var sådan meget, jeg vil ikke sige, det var klinisk, men det var meget institution, altså det var begrænset omsorg, hvad der var af det, det er helt sikkert” (Kasper 2015:3-4).

Således viser citatet, hvor forskellige han oplever de to institutioner. Det har betydning for Kasper, at den nye institution opleves tryk, idet det netop er fornemmelsen af familietryghed og omsorg, han har manglet. Denne indgriben i hans tilværelse tillægges dog ikke den samme betydning i hans fortælling som selve anbringelsen, idet han her har oplevet en form for medbestemmelse. Han fortæller endvidere, hvordan han på den nye institution forsøger at falde til, mens han på den første institution aldrig rigtig slapper af. Men selvom han således oplever at komme til et sted, han anser som positivt, fremhæver han, hvordan han stadig er en sur lille dreng, og begrundet dette med, at han med tiden har opbygget et stort had, som han vælger at håndtere på en særlig måde:

”Jeg havde meget had til forskellige mennesker, altså til min far og måske også et eller andet sted til min mor, og til mig selv, og kommunen og ja, men så var det også rart, dengang jeg opdagede, at jeg kunne ryge nogle fede, og så kunne jeg ligesom slappe lidt mere af” (Kasper 2015:12-13).

Hermed skaber Kasper en sammenhæng mellem sit had og sit forbrug af hash. Den manglende forståelse for anbringelsen er således gennemgående i hans fortælling op til dette punkt, og han sammensætter nogle begivenheder, som på en meningsfuld måde forklarer, hvorfor han ender i et hashforbrug, der efterhånden udvikler sig til et misbrug.

8.4.1 På egen hånd

Kasper fortæller, hvordan de ansatte på institutionen truer med at smide ham ud, hvis han ikke stopper med at ryge hash, hvilket han reagerer modvilligt på: *“Det vil jeg ikke, det er min sutteklud nu, så den beholder jeg sgu”* (Kasper 2015:4). Hans hashmisbrug fremstår som en form for håndteringsstrategi, da han finder ud af, at det kan dulme det had, han har opbygget, og han er ikke villig til at give slip på denne håndteringsstrategi. Kaspers optrappende hashmisbrug medfører

således, at han bliver smidt ud af institutionen, og han flytter derfor i sin egen lejlighed, hvilket beskrives som endnu et vendepunkt:

”Det var sjovt at bo selv, men det var fandeme også der, det hele gik fuldstændig galt. Fordi for det første, så var jeg slet ikke klar til at bo selv, og jeg var ikke ansvarlig over for mig selv, og jeg var heller ikke ansvarlig over for andre. Så min lejlighed, den var egentlig bare et sted, hvor vi kunne drikke og tage de stoffer og ryge nogen fede og alt det halløjsa der, og det gjorde vi meget af” (Kasper 2015:5).

I Kaspers fortælling udgør de afgørende vendepunkter selve anbringelsen og afslutningen af denne. Således udgør vendepunkterne de begivenheder, som han har oplevet som uventede, og hvor han har oplevet at have en ringe grad af medbestemmelse. Det lader således til, at de begivenheder han ikke selv har haft nogen form for kontrol over bliver tillagt den største betydning for, hvordan hans liv har formet sig. I denne periode fremhæver Kasper ligeledes, hvordan han har måtte klare sig selv, idet han hverken har haft kontakt til institutionen eller tæt kontakt til sin familie. De personer, han fremhæver som betydningsfulde i denne periode er venner, der har haft den samme tilgang til livet som han, hvor tilværelsen har handlet om druk og stoffer. Den røde tråd i hans fortælling er således, hvordan han har oplevet, at hans tilværelse har taget form grundet nogle afgørende beslutninger, som nogle udefra stående mennesker har taget for ham. Således er et plot i hans fortælling, at han ikke har haft kontrol over sin egen skæbne.

8.4.2 Villa, Volvo og vovse-drøm

Det ovennævnte citat viser, hvorledes Kasper på fortællertidspunktet tillægger dette vendepunkt en særlig betydning. Derimod beskriver han, hvordan han på daværende tidspunkt har tillagt flytningen en anden mening:

”Jamen det tror jeg sgu aldrig, jeg tænkte så meget over, fordi jeg ville egentlig bare ryge en masse hash og begyndte at drikke en masse bajere og begyndte at være endnu mere ligeglads med mig selv, end jeg var i forvejen, og var nok også sådan lidt: ”Nå men hvis jeg ikke kan bo derude, så fuck jer, så skal I fandeme heller ikke, så gider jeg heller ikke besøge jer derude”-agtigt, så jeg tror egentlig bare, at jeg gik i druk, gik i narko, gik i, hvad hedder sådan noget, gik i fordærv” (Kasper 2015:14).

Han konstruerer således retrospektivt denne begivenhed til at udgøre et centralt vendepunkt i hans livsbane. Således reviderer Kasper sin biografiske fortælling, idet hans liv på daværende tidspunkt er ved at køre af sporet og hindre ham i efterleve en normalbiografi. Kasper udtrykker gennem

fortællingen, at han har en drøm om villa, Volvo og vovse, som kan anses som biografiske projekter. Han fremhæver ligeledes, at hans misbrug har været hovedårsagen til, at han endnu ikke har udført disse projekter. Fordi flytningen set i bakspejlet medfører, at hans misbrug tager til, så beskriver han denne begivenhed som det mest centrale vendepunkt i hans fortælling. Efter en længere periode i misbrugsmiljøet sker der en udvikling, hvor Kasper bliver opmærksom på, hvad han vil med sit liv, og han reviderer hermed sin biografi. Han indser i denne periode, at han er træt af sin tilværelse og de mennesker, han er omgivet af, og derudover har han en søn, som også er en motivation for at komme ud af misbruget:

”Jeg er ved at være træt af hashomaner, jeg er ved at være træt af junkier, alkoholikere, alle de der, altså den type mennesker. Ikke fordi jeg skal være fordømmende eller noget, men det gider jeg altså ikke mere, og så tror jeg, jeg har en villa, Volvo og vovse-drøm, og det kan jeg sgu ikke få, hvis jeg bliver ved med at ryge” (Kasper 2015:17).

Kasper bliver tilknyttet et misbrugscenter, hvor han igennem tre år har jævnlige samtaler med en misbrugskonsulent. Han fremhæver, hvordan han oplever, at han lærer meget om sig selv, men at denne form for behandling dog ikke er tilstrækkelig til, at han formår at komme ud af sit misbrug:

”Lige så snart jeg går hjem, så går jeg lige ind og ryger, så det ender med efter de tre år, så snakker vi lidt frem og tilbage om, hvad der skal ske og sådan noget, for vi kan begge to godt se, at det er en skrue uden ende. Så det ender faktisk med, at hun, misbrugskonsulenten, foreslår døgnbehandling, og da var jeg sådan lidt: “Ej det skal jeg ikke, det er kun junkier, det er ikke mig” og alt det der, en masse fordomme og alt muligt, men det ender med, at jeg siger ja” (Kasper 2015:6).

Citatet viser hermed, at beslutningen om døgnbehandling i høj grad afhænger af, at misbrugskonsulenten formår at overtale Kasper i at indvillige. Det fremgår hermed, hvordan den røde tråd, eller plottet, reproduceres, idet han endnu engang oplever, at hans skæbne bliver påvirket af nogle andre personer end ham selv. Forskellen er dog, at han denne gang påvirkes i en positiv retning, idet denne beslutning medfører, at han kommer ud af sit misbrug som 27-årig. Således er det centralt i Kaspers fortælling, at den er opbygget omkring de begivenheder, der har haft en afgørende betydning for, at hans biografi er kørt af sporet, og hvordan han ikke selv har haft kontrol over disse begivenheder. Samtidig er det en fortælling om, hvordan han langsomt indser, at han vil noget andet, og igen ved hjælp af nogle andre personer kan revidere sit biografiske projekt.

9. Anden analyse: Anbringelsens betydning for de unges identitetsdannelse

Denne del af analysen vil omhandle, hvilken betydning anbringelsen har for de unges identitetsdannelse med fokus på de personer, som de unge fremhæver som betydningsfulde for deres udvikling og selvopfattelse. I denne analyse vil Berger og Luckmanns teoretiske begreber inddrages for at få indsigt i, hvilken betydning anbringelsen har for de unges identitetsdannelse, idet anbringelsen har medført andre og skiftende omsorgspersoner. Derudover vil vi inddrage anden eksisterende viden, som kan styrke empiriens forklaringskraft samt bidrage til at diskutere de centrale empiriske fund.

9.1 Komplicerede familierelationer

De unge har alle haft kontakt til sine forældre under anbringelsen og efter dennes ophør, men kontakten har for de fleste været begrænset og uregelmæssig. De fortæller samtidig alle om nogle komplicerede familierelationer som følge af, at de har været anbragt. De unges opvækst uden for hjemmet har blandt andet medført, at de har vanskeligt ved at identificere sig med sine forældre og oplever en manglende tilknytning til forældrene. Der er flere af de unge, som har uregelmæssig kontakt til sine forældre, men de udtrykker samtidig et ønske om at bibeholde relationen til dem. I det følgende afsnit vil det derfor diskuteres, hvilken betydning disse komplicerede familierelationer kan have for de unges identitetsdannelse, idet det har vist sig, at disse forhold fylder meget i deres fortællinger, og således må anses at have en central betydning for de unges identitetsarbejde.

Sascha bliver hjemgivet til sin mor som 14-årig på grund af problemer i plejefamilien, men hun fortæller, at hun har vanskeligt ved at identificere sig med sin mor, selvom hun igennem sin anbringelse har haft kontakt til hende:

”Jeg har ikke kunnet se mig i hende på noget tidspunkt, altså vi har været for distancerede fra hinanden, og hun har egentlig bare været den kvinde, der har født mig [...] hun har ikke på noget tidspunkt været min mor” (Sascha 2015:25).

Dette komplicerer således hendes forhold til sin mor og gør det vanskeligt for hende at vende tilbage til sin mor efter anbringelsens ophør. Den manglende tilknytning som Sascha oplever til sin

mor kan forstås ud fra Berger og Luckmanns teori om socialisering. Sascha er opvokset hos sin plejefamilie, hvor den primære socialisering har fundet sted, og hendes plejeforældre kan hermed forstås som hendes signifikante andre, idet hun har skabt en følelsesmæssig tilknytning til dem og betragter dem som sine forældre. Det er netop i kraft af denne primære socialisering, at hendes manglende tilknytning til sin mor kan forstås, idet hun ifølge Berger og Luckmann igennem socialiseringen vil internalisere plejeforældrenes verden som den eneste rigtige. Det fremgår hermed, hvordan hun som et tegn på, at hun identificerer sig med en anden verden, søger at adskille sig fra den verden, moren repræsenterer:

”Hun var jo sådan bare ret nederen. Hun sad jo bare i sofaen og røg cigaretter, og det var sådan lidt det, altså hun har aldrig haft noget indhold i hendes liv. Det var ikke sådan, at hun sad og læste en bog min mor, eller vi har ikke gjort noget kulturelt [...] det er ikke sådan, at jeg har kunnet se noget i hende. Hun har altid været på kontanthjælp eller førtidspension eller et eller andet, så det er ikke sådan, at jeg har kunnet se noget mål i hende, altså at jeg skal have en universitetsuddannelse, fordi det har min mor. Jeg har jo aldrig kunnet spejle mig i hende” (Sascha 2015:25).

Sascha fremhæver flere gange igennem sin fortælling, hvordan hun adskiller sig fra sin mor og sine søskende, som hun omtaler som socialt belastet sammenlignet med hende selv. Denne distancering kan forstås som en håndteringsstrategi for at lægge afstand til sin sociale baggrund. Det fremgår blandt andet, hvordan hun adskiller sig fra sin mor ved at kategorisere hende ud fra nogle samfundsskabte værdier. Hun distancerer sig hermed fra nogle ikke eftertragtede sociale værdier i samfundet, og denne distancering kan således forstås som en strategi, hvorigennem hun søger at definere sig selv ud fra nogle samfundsmæssige værdier, som hun spejler sig i, både i forhold til hvad hun gerne vil opnå, men også i forhold til, hvad hun ikke vil være. Det følgende er et eksempel på, hvordan denne strategi kommer til udtryk i hendes handlinger:

”Nogen gange så skriver jeg ned: ”Husk bum, bum, bum, når du bliver gammel”, fordi jeg ville blive så træt af, hvis jeg bliver lige som hende. Det gør jeg ikke, det ved jeg godt [...] jeg prøver i hvert fald bare på at være den bedste version af mig og være den bedste mor, jeg kan og den bedste farmor jeg kan være til den tid [...] det tænker jeg også meget over, hvordan vil jeg være” (Sascha 2015:30).

Det ses hermed, hvordan hun søger at adskille sig fra sin mor og herigennem definere, hvem hun er. Denne distancering fra hendes mor kan endvidere forstås som en form for orienteringspunkt, idet hun ud fra sit negative billede af moren definerer sit eget selvbillede, og hermed tydeliggør over for

sig selv og omverden, hvem hun er, og hvad hun ikke er. Sociolog Elisabeth Fransson påpeger i en artikel omhandlende sin afhandling fra 2009 om tidligere anbragte unges identitetsbearbejdning, at denne afgrænsning og regulering af kontakt til de biologiske forældre kan forstås som en del af et normaliseringsprojekt, som både handler om nye orienteringer og praksisser, hvor de unge opererer med klare grænser for, hvad de i dag anser som normalt, og på den anden side som uønsket eller afvigende. De unge laver således specifikke diskurser om, hvad der er normalt, og hvad der ikke er, hvilket kommer til udtryk, idet de fortæller om, hvad de synes er vigtigt, og hvad der giver mening for dem i deres tilværelse. Dette er ifølge Fransson en vigtig proces for de unges selvbearbejdning, idet det giver dem mulighed for at komme videre i deres tilværelse og udvikle nye orienteringer mod fremtiden (Fransson 2011:68). Saschas gentagne forsøg på at distancere sig fra sin mor og sin baggrund kan ligeledes forstås som hendes måde at bryde med sin fortid og orientere sig mod fremtiden, og hermed kan de mål, hun har sat sig om at få en universitetsuddannelse ligeledes forstås som et redskab til at få en anden tilværelse. Men selvom hun ikke kan spejle sig i sin mor og søger at distancere sig fra hende, så har hun samtidig et ønske om at bibeholde en relation til sin mor. Hun fortæller blandt andet, at hun bevidst har valgt ikke at søge om agtindsigt i sit anbringelsesforløb, da hun frygter, at det kan give hende en viden, som kan ødelægge den relation, de har:

”Jeg ville være bange for, at jeg ville have svært ved at være i samme rum med hende, og jeg ville være bange for, at jeg ville blive så sur og bitter som mine søstre, og det har jeg egentlig ikke lyst til, så længe hun lever, altså nu vil jeg bare have hende i de år, jeg har hende, uden at have hende, fordi jeg føler ikke rigtig noget for hende, men jeg vil gerne have, at mine børn har hende i de her år, hun lever og har tilbage, og så kan de have en god erindring omkring, at de havde en mormor” (Sascha 2015:22).

Dette aktive valg kan forstås som en håndteringsstrategi, der muliggør, at hun kan have en form for relation til sin mor. Sascha fortæller, at hun ønsker at få en afklaring på, hvad der er sket i hendes barndom, men at hun har accepteret, at denne bearbejdning må vente, så længe moren lever. Det ses hermed, hvordan forholdet til moren kræver, at Sascha tager nogle fravalg. Hun fortæller endvidere, hvordan hun har konstrueret en opfattelse af sin mor, som kan betragtes som endnu en del af denne håndteringsstrategi, der kan hjælpe hende med at bibeholde relationen til sin mor:

”Hun er alkoholskadet, altså hun må have en alkoholdemens, som der ikke er nogen, der har diagnosticeret hende med endnu, det må jeg bare tro på oppe i hovedet, at det har hun [...] det

er det, jeg har at gribe fat i, og det er det, jeg forklarer hende med, det er lidt min undskyldning oppe i hovedet for, at hun ter sig sådan, som hun ter sig” (Sascha 2015:32).

Dette kan således forstås som en strategi, hvorigennem Sascha søger at rumme sin mor. Det fremgår hermed, hvordan relationen til moren er kompliceret og skaber nogle ambivalente følelser hos hende, idet hun gentagne gange fremhæver, hvordan hun ingen tilknytning har til moren og søger at distancere sig fra hende, men samtidig er hun ikke i stand til eller villig til at give afkald på deres relation:

”Selvom jeg gerne vil, så kan jeg godt mærke, at jeg kan ikke helt lade være, altså selvom jeg gerne vil lukke af for hende, og selvom jeg gerne vil sige, at jeg er skide ligeglad, så er jeg det ikke, altså det irriterer mig, at hun er min mor, altså det kan godt irritere mig sådan, og så nogle dage så er hun bare, ja den kvinde der har født mig, så er jeg bare ligeglad” (Sascha 2015:33).

Saschas forhold til sin mor fremstår således som ambivalent, hvilket giver indblik i, hvordan det kan være vanskeligt for unge at have kontakt til sine forældre, idet dette forhold ofte er kompliceret, hvilket samtidig påvirker de unges identitetsdannelse, idet de i kraft af anbringelsen står mellem forskellige verdener at identificere sig med. Maria fortæller ligeledes om et kompliceret og konfliktfyldt forhold til sin mor med intriger og uregelmæssig kontakt, som hun samtidig har vanskeligt ved at give afkald på. Det er blandt andet anbringelsen, der har belastet deres forhold, idet moren betragter det som om, hun vender familien ryggen. Derudover har moren udsat hende for nogle handlinger, som har været svære at håndtere, hvor moren blandt andet har stjålet en stor andel af Marias arv efter sin far. Disse handlinger har medført, at de ikke har haft kontakt til hinanden i seks år. Derudover fylder denne konflikt meget for Maria, idet hun har følt sig nødsaget til at distancere sig fra sin mor:

”Jeg er meget ked af det omkring min mor lige for tiden, fordi hun er begyndt at tage kontakt til mig igen, og jeg gider ikke snakke med hende, og jeg har faktisk endelig været stærk nok til at sige til hende, at jeg ikke gider at have hende i mit liv [...] jeg tror også, det er fordi, hun har budt mig så meget lort” (Maria 2015:3).

Maria beskriver et ambivalent forhold til sin mor som følge af de mange konflikter mellem dem, idet hun gerne vil have kontakt med hende, men samtidig søger at holde afstand til hende:

”Det fylder, men det fylder ikke sådan, at jeg ikke kan fungere overhovedet. Det gjorde det førhen. Det var der, jeg lod min mor fylde så meget, at jeg ikke kunne være mig selv [...] det er sådan blandede følelser, for jeg vil gerne snakke med hende, og så tænker jeg sådan lidt længere, men så håber jeg egentlig bare slet ikke, hun ringer til mig, fordi så skal jeg ikke forholde mig til det, men jeg kan skifte sådan ti gange i løbet af en dag, hvad jeg har lyst til, hvordan jeg skal have det med min mor” (Maria 2015:38).

Maria fremhæver i sin fortælling de episoder, hvor hendes mor har svigtet hende og fortæller endvidere, hvordan morens handlinger, samt de mange konflikter, der har været mellem dem, har påvirket hendes selvopfattelse:

”Jeg har nok bare troet, at fordi min mor hun har behandlet mig sådan, at nå men så er det bare sådan, jeg skal behandles, men det fandt jeg ud af, og det prøvede [kæreste] også at fortælle mig mange gange, at jeg fortjente at have det meget bedre end det, jeg var blevet budt, men det kunne jeg ikke forstå. Det forstod jeg bare først, efter han var død” (Maria 2015:12).

Denne selvopfattelse kan ud fra Berger og Luckmanns socialiseringsteori forstås således, at hun har internaliseret sin mors negative holdninger til sig selv. Berger og Luckmann påpeger netop, hvordan individets identitet udvikles igennem en internalisering af de betydningsfulde andres holdninger. Maria har på grund af morens handlinger taget afstand fra sin mor og opbygget relationer til venner og kontaktpersoner, som kan betragtes som betydningsfulde andre, idet disse personer har haft en socialiserende rolle og bidraget til, at hendes selvopfattelse har ændret sig positivt. Hun tillægger disse personer en stor betydning og betragter dem som sin familie på grund af den manglende kontakt til sin mor. Hun fortæller endvidere, hvordan hun søger at distancere sig fra sin mor, idet hun betragter denne afstandstagen som en forudsætning for, at hun kan leve det liv, hun ønsker:

”Det er ikke andet end en måned siden, at hun ringede til mig, hvor jeg sagde til hende, at jeg havde det nok bedst med, at hun ikke var i mit liv [...] fordi hun fylder så meget, at hvis jeg skal have hende i mit liv, er det enten at have hende og ikke at have noget liv, eller at have et liv med alt det, det indebærer, altså med venner og kærlighed og sådan noget og ikke have hende. Jeg kan ikke have begge dele” (Maria 2015:22).

Den måde, Maria betragter forholdet til sin mor, og hermed søger at holde afstand til hende, kan forstås som en håndteringsstrategi, hvor hun tager afstand fra sin mor, fordi hun fylder meget i hendes bevidsthed og påvirker hendes selvforståelse negativt. I stedet opbygger hun nære relationer til sine venner og kontaktpersoner, som derimod anerkender hende og hermed bidrager til en positiv selvforståelse. Hun oplever, at hun får ros af sine venner, og de anerkender hende, hvorimod hun

beskriver, hvordan moren igennem sine handlinger gentagne gange har svigtet hende. Dog viser det sig at være vanskeligt for Maria at give afkald på relationen til sin mor. Ifølge Berger og Luckmann sker der en stærk identificering under den primære socialisering, hvor barnet internaliserer forældrenes verden som om, det er den eneste, der eksisterer. Derfor bliver denne verden grundlæggende i individets bevidsthed, og uanset hvor meget bevidstheden om netop denne verden senere i livet svækkes, vil denne altid forblive noget særligt. Maria er opvokset hos sine forældre, og bliver først anbragt i en plejefamilie som teenager, hvorfor hendes tilknytning til sin mor kan forstås på baggrund af den stærke identificering, der ifølge Berger og Luckmann sker under den primære socialisering. Det kan hermed forstås som vanskeligt for Maria at adskille sig fra sin mor, da den primære socialisering er så fasttømret og en så grundlæggende del af identiteten, at den er vanskelig at nedbryde. Maria omtaler det ligeledes som et dilemma, hvorvidt hun vil have kontakt til sin mor:

”Det er sådan blandede følelser, for jeg vil gerne snakke med hende, og så tænker jeg sådan lidt længere, men så håber jeg egentlig bare slet ikke, hun ringer til mig, fordi så skal jeg ikke forholde mig til det, men jeg kan skifte sådan 10 gange i løbet af en dag, hvad jeg har lyst til, hvordan jeg skal have det med min mor” (Maria 2015:37-38).

Det fremgår hermed, hvordan de unge har nogle komplekse familierelationer, som påvirker dem i hverdagen. Idet de unge har uregelmæssig kontakt til forældrene, er det derfor nogle andre personer, som de tillægger en afgørende betydning. Det kommende afsnit vil derfor omhandle de personer, som har haft en positiv betydning for deres udvikling og identitetsdannelse.

9.2 Betydningsfulde personer

Maria har begrænset kontakt til sin biologiske mor og har samtidig ingen kontakt til sine plejeforældre. Hun fremhæver således, hvordan den manglende relation til moren har medført, at hun lægger alle sine ressourcer i relationerne til vennerne, som hun betragter som sin familie:

”Jeg er en del mere engageret i mine forhold til mine venner [...] jeg har meget let ved at tage den her moderrolle over for mine venner og sige: ”Kom her, jeg skal nok vaske dit tøj og tag du bare at sov, og jeg skal nok lige lave mad til dig” og sådan noget. Jeg har et kæmpe omsorgsgen, og den der dosis af omsorg, den skal jeg lige have lov til at bruge på en eller anden engang imellem” (Maria 2015:11).

Hermed kan relationerne til vennerne forstås således, at de kompenserer for det manglende bagland, hvorfor vennerne kan forstås som betydningsfulde andre i hendes liv. Maria fortæller, hvordan hun er i en positiv udvikling, og at det er betydningsfuldt for hende, at hendes venner støtter hende i denne udvikling:

”Mine venner de siger, at de kan mærke forskel, at jeg er rarere at være sammen med, og at jeg ikke er så kontrollerende, og de kan lettere sige noget til mig, uden at de er bange for, at jeg bare overfuser dem og skælder dem ud eller smider dem ud eller et eller andet åndssvagt [...] det er mega fedt. Det er rigtig lækkert, og det er bekræftende, og det gør, at jeg har mere lyst til at kæmpe for at få det bedre” (Maria 2015:8-9).

Det har afgørende betydning for Maria, at hendes venner anerkender hendes positive udvikling. Ifølge Berger og Luckmann er de betydningsfulde andres bekræftelse af individets subjektive virkelighed den mest afgørende bekræftelse af individets selv. Således kan vennernes anerkendelse af hendes udvikling forstås som en bekræftelse, som er medvirkende til at vedligeholde denne udvikling, idet hun fremhæver, at det giver hende lyst til at fortsætte med at få det bedre.

9.3 Kontaktpersoner

Maria fremhæver som den eneste af informanterne nogle støttende personer fra det offentlige system og fortæller om, hvordan hun har haft en tæt og betydningsfuld kontakt til sine kontaktpersoner og mentorer. Hun fortæller endvidere, hvordan de har indtaget en form for forælderrolle i hendes tilværelse i voksenlivet:

”De har været sådan en ekstra forælderrolle, og kontaktpersonerne oppe fra [kommunal afdeling] de har været sådan for mange af de unge, de har haft, de har bare virkelig gjort udover det, de har haft i deres arbejdsbeskrivelse” (Maria 2015:6).

For Maria har kontaktpersonerne været betydningsfulde både følelsesmæssigt og praktisk, og det har stor betydning for hende, at de yder mere, end det de er ansat til. Fordi Maria udtrykker, at hun ikke har andre i sit netværk, udgør de sammen med hendes venner et bagland for Maria, idet de hjælper hende med mange forældre lignende opgaver. Idet hun har en så stærk tilknytning til dem, påvirkes hun også af de indsatser, de tilbyder hende. Hun beskriver eksempelvis, hvordan de støtter hende i sin positive udvikling:

”De kan se forskel på mig nu i forhold til, da de kom for første gang for to år siden, fordi til at starte med, der skulle de besøge mig i hjemmet, fordi jeg var så ustabil og så ked af det [...] men nu kan jeg godt overholde mine aftaler og selv tage ind at snakke med dem og komme frem og tilbage, men det kunne jeg ikke førhen” (Maria 2015:6-7).

Således viser citatet, at kontaktpersonerne både støtter og bekræfter hende i sin udvikling. Maria fremhæver ligeledes, at det er kontaktpersonernes fortjeneste, at hun har formået at udvikle sig i det omfang. I denne sammenhæng fremhæver hun adskillige gange, at kontaktpersonerne har fået hende startet på et robusthedskursus, som har til hensigt at ændre hendes uhensigtsmæssige adfærd, som hun tidligere har haft:

”Jeg er meget grov i munden, og jeg tænker ikke, før jeg taler, og jeg kan godt såre folk rimelig hurtigt, men det er jeg begyndt at arbejde på. De har givet mig sådan et robusthedskursus, så jeg kan lære sådan lige at styre, hvornår jeg er i alarmhjerne, som de kalder det, og det har bare været mega fedt” (Maria 2015:6).

Det ses hermed, at Maria har haft en adfærd før, som hun og kontaktpersonerne anser for værende problematisk, men at hun ved hjælp af kurset er begyndt at arbejde med sig selv og oplever hermed, hvordan hun bliver bedre til at håndtere denne uønskede adfærd. Grunden til at Maria gentagne gange fremhæver netop dette kursus må ses i forhold til, at hun selv oplever, at kurset har påvirket mange facetter af hendes liv på en positiv vis, og at hun herigennem oplever, at hun bliver bedre i stand til at håndtere det selvstændige voksenliv:

”Det der robustheds-noget det har hjulpet mig meget til, at jeg godt kan, altså stadigvæk kan jeg godt have den her ”aah”, hvor jeg bare koger helt over, brænder sammen og bliver sur og kan ikke forstå hvorfor og sådan noget, men der kan lige gå et par dage eller en uge, og så kan jeg godt vende det om og se, at i og med at jeg reagerede sådan, så har de nok også helt ret, og så kan jeg godt sagtens ringe til min kontaktperson og sagsbehandler, at det må I undskylde. Det kunne jeg ikke for et år siden, så det er jeg helt vildt glad for, det har fandeme hjulpet det der robusthedskursus. Jeg var slet ikke klar over, at jeg havde så meget brug for det, dengang jeg startede der” (Maria 2015:8).

Hermed fremgår det, hvor stor betydning Maria tillægger denne institutionelle indsats i sin fortælling. Det har fået en central betydning for hendes selvudvikling og hermed hendes identitet, idet hun oplever, at hun bliver bedre i stand til at håndtere sin tilværelse. Den måde, hvorpå Maria arbejder med sin udvikling, kan forstås således, at hun har fået tildelt en institutionel identitet, som har behov for at blive genoprettet. Jaber F. Gubrium og James A. Holstein forklarer, hvordan den institutionelle identitet oversætter det enkelte individs kaotiske, mangfoldige og modsætningsfulde

liv til en håndterbar, simplificeret og handlingsrettet identitet, som gør det muligt for de pågældende institutioner at arbejde med (Espersen 2010:69). I denne sammenhæng har Gubrium og Holstein fokus på en såkaldt ”troubled identity”, som er kendetegnet ved, at en sådan identitet enten er for meget eller for lidt i forhold til de eksisterende normer (Gubrium og Holstein 2001:9). En central pointe i deres teori er, at samfundet skaber stadig flere former for disse ”troubled identities” og i samme henseende har skabt en række erhverv, der har til hensigt at hjælpe disse identiteter på rette vej. Det kan blandt andet være pædagoger, psykologer, misbrugsbehandlere, og de fleste erhverv inden for det sociale arbejde (Gubrium og Holstein 2001:9). Kontaktpersonernes arbejde kan hermed forstås som en form for bearbejdning af hendes ”troubled identity”, hvor robusthedskurset endvidere kan forstås som en hjælp for hende til at rekonstruere sin ”troubled identity”, så hendes adfærd ændres, således som hun og hendes kontaktpersoner anser som positiv. I Marias tilfælde kan hendes villighed og indsats for at ændre sig og hermed påtage sig denne institutionelle identitet forstås som en håndteringsstrategi til at nå de mål, hun har sat sig i sit liv. Denne handling kan forstås som en måde for hende at forstå sig selv bedre, idet hun hermed har en forklaring på, hvorfor hun reagerer, som hun gør, og det bliver samtidig tydeliggjort for hende, at der sker en positiv forandring. Hun beskriver i denne sammenhæng, hvor langt hun anser sig at være i denne proces, og hvor taknemmelig hun er for sin udvikling:

”Det er mega fedt. Det er rigtig lækkert, og det er bekræftende, og det gør, at jeg har mere lyst til at kæmpe for at få det bedre. Jeg har det langt fra perfekt eller godt nok, jeg er halvvejs, men det er helt vildt lækkert. Jeg er rigtig glad” (Maria 2015:9).

Det at Maria opfatter de institutionelle indsatser som positive for hende kan forstås således, at hun har accepteret denne institutionelle identitet og yder en aktiv indsats for at omforme denne identitet. Derudover er det tydeligt, at den tætte tilknytning til kontaktpersonerne spiller en vigtig rolle for denne udvikling, idet disse relationer giver hende en følelse af, at hun er værdsat og har fortjent at få en bedre tilværelse.

9.4 Kærester

Sascha har på samme måde som Maria skabt sig et nyt netværk, som har erstattet den mangelfulde og komplicerede relation, hun til tider har til plejefamilien og til sin biologiske familie. I denne sammenhæng fremhæver hun sin kæreste som betydningsfuld for, at hun har gennemgået en positiv udvikling i overgangen til det selvstændige voksenliv. Det er afgørende, at hun møder ham i en

periode, hvor hun ændrer adfærd og begynder at eksperimentere med alkohol og stoffer. I denne periode flytter hun fra sine plejeforældre og hjem til sin mor, hvor hun oplever, at der ikke bliver sat nogen grænser for hendes opførsel:

”På den ene måde, altså der var det jo fedt nok at være de der 13-14 år og så lige pludselig, så var det bare slaraffenland, for der var ikke nogen regler, og der var ikke rigtig nogen grænser. Det var sådan lidt, du gør bare lige, hvad der passer dig” (Sascha 2015:24).

Det er i denne periode, hun møder sin kæreste, og hun opfatter det, at hun møder ham på netop dette tidspunkt som afgørende for, at hendes begyndende forbrug af alkohol og stoffer ikke udvikler sig, idet han bremser denne udvikling ved at sætte grænser for hende, og han påvirker hende hermed i en positiv retning:

”Det har været essentielt for mig, at jeg blev kæreste med ham på det tidspunkt i mit liv, altså det har det virkelig. Hvis jeg havde fået en kæreste, som havde taget stoffer og havde slået mig, eller et eller andet, så havde jeg godt kunne ende lige som mine søstre, tror jeg, fordi det er det, de har været igennem. De har haft kærester, som har banket dem, og de har haft mænd, der har taget røven på dem. De har ikke haft den der opbakning og støtte, og selvfølgelig har vi jo haft vores ture, men det at jeg møder ham på det tidspunkt, hvor han nemlig sådan lidt afskærmer mig fra det der og så siger, at det dur ikke, det har virkelig været hjælpsomt for mig” (Sascha 2015:16-17).

Det fremgår hermed, hvordan hun tillægger ham en særlig betydning for hendes positive udvikling, idet han har påtaget sig en opdragende rolle og hermed været medvirkende til at forme hende, hvilket har haft betydning for, at hun har fået en anden skæbne end sine søskende. Hun påpeger endvidere, hvordan hun ændrer sin adfærd, idet han ikke tolererer stoffer, og hun begynder hermed at opføre sig voksent, idet de får et familieliv sammen:

”Han var jo min kæreste, men han tog også sådan lidt, han opdrog mig også lidt i starten og sagde ”sådan gør vi, og sådan gør vi ikke”, og det havde jeg nok brug for. Jeg havde brug for, at han var de der syv år ældre [...] så fik vi de to drenge, og så har vi egentlig været rigtig, rigtig voksne lige siden og prøvet på at være det” (Sascha 2015:15-16).

Den måde hun beskriver, hvordan hendes kæreste påtager sig denne opdragende rolle kan ud fra Berger og Luckmanns begreber forstås som en socialiseringsproces, hvor hun får kendskab til og internaliserer nogle nye normer, som hun tilpasser sig for at være sammen med ham. I denne forbindelse taler Berger og Luckmann om alternationer, eller omformninger, som indebærer en form for resocialiseringsproces, som bygger videre på de primære internaliseringer, og hvor der

sker en delvis omformning af menneskets subjektive virkelighed. Det at hun beskriver sin kæreste som betydningsfuld, fordi han har en opdragende rolle over for hende, kan forstås således, at hun socialiseres og gennemgår en alternation, hvor hun lærer at begå sig. Sascha påpeger, at overgangen til det selvstændige voksenliv har været positiv, og at hun ikke betragter denne overgang som markant sammenlignet med skiftet fra hendes plejeforældre og hjem til sin biologiske mor. Dette er netop fordi, hun ved denne overgang har haft sin kæreste at støtte sig til. Han kan således forstås som en signifikant anden, som har haft en støttende og opdragende rolle og hermed været medvirkende til at udvikle hende og præge hendes identitet. Sascha fortæller desuden om nogle mere perifere personer, som har haft en væsentlig betydning for hendes udvikling og identitetsdannelse. Dette gælder eksempelvis hendes lærere, som igennem hendes ungdomsuddannelse har anerkendt hende og motiveret hende til at videreuddanne sig:

”Den dansklærer, som jeg havde på Social- og Sundhedsskolen, der sagde: “Du skal helt klart ned at tage en HF”, den lærer nede på VUC, der sagde: “Du skal læse psykologi”. Det er jo dem, der har sat de tanker i gang i mig. Det har ikke været min mor på noget tidspunkt, eller mine plejeforældre heller, eller min familie” (Sascha 2015:15).

Saschas lærere får således en afgørende betydning for hendes tilværelse, idet hun oplever, at de anerkender hende og motiverer hende til at stræbe efter et mål om at få en universitetsuddannelse, som tidligere ikke har forekommet hende som en mulighed. Det er således på baggrund af hendes læreres motivation, at dette bliver et helt centralt mål i hendes tilværelse, og det er ligeledes derfor, hun tillægger sine lærere en væsentlig betydning for hendes udvikling og selvforståelse, idet hun begynder at se sig selv, sådan som de ser hende. Berger og Luckmann kan bidrage til en forståelse af den afgørende betydning, som hun tillægger disse lærere. Ifølge Berger og Luckmann bekræftes individets virkelighed i interaktion med andre, og der kan i denne sociale proces skelnes mellem signifikante andre og mindre betydningsfulde andre. De personer, som individet møder i hverdagen, bidrager på en betydningsfuld måde til at bekræfte dets subjektive virkelighed og hermed dets identitet. Igennem hele fortællingen sammenligner Sascha sig med sine søskende og sin mor, som ikke har nogen uddannelse. Hun fortæller, at hun forstår sig selv som mere heldig end sine søskende, idet hun har fået nogle andre muligheder, og hermed andre livsbetingelser, end de har haft, herunder muligheden for at få en uddannelse. Hermed kan hendes lærere forstås som medvirkende til at bekræfte hendes identitet, idet de anerkender hende og påskønner, at hun påbegynder en universitetsuddannelse. De har således haft en væsentlig betydning for hende, fordi de har motiveret hende til at videreuddanne sig, hvorimod eksempelvis hendes plejemor ikke

anerkender dette mål i samme omfang:

”Det er egentlig ikke så meget min plejefamilie, tror jeg, der er grunden til, at jeg sidder her, fordi min plejemor hun døde i sommers, og det er hende jo, der er min mor, eller der var min mor 100 procent, men jeg har aldrig nogensinde hørt hende sige ”du skal nok blive til noget” eller ”jeg elsker dig” [...] da jeg fortalte hende, at jeg læste psykologi, sagde hun “ej det er godt nok en dårlig ide, jeg synes, du skal læse til sygeplejerske. Det er meget mere dig”, så hun har sådan altid lagt låg på, du skal ikke stræbe, altså du skal ikke sigte for højt” (Sascha 2015:14-15).

Hun oplever således ikke den samme anerkendelse fra sin plejemor. Ifølge Berger og Luckmann er de signifikante andre vigtige for den stadige bekræftelse af identiteten. For at individet skal bevare tilliden til, at det er den, det tror, det er, kræver det ikke blot en implicit bekræftelse af identiteten fra andre personer i omgivelserne, men også en eksplicit og følelsesladet bekræftelse fra eksempelvis familien. Den anerkendelse eller bekræftelse, som Sascha får fra sine lærere, kan forstås som betydningsfuld i kraft af, at hun ikke får denne anerkendelse i samme grad fra hverken sin biologiske familie eller plejefamilie. På denne måde kan hendes lærere forstås som medvirkende til at opretholde hendes selvbillede. Det er netop hendes lærere, som har været afgørende for hendes udvikling, idet de har fremmet hendes ønske om en universitetsuddannelse, og dette mål kan blive realiseret på baggrund af deres opfordringer. Hermed kan disse lærere forstås som betydningsfulde andre, idet de har påvirket hendes handlinger og været medvirkende til at bekræfte hendes identitet. De får derfor en afgørende betydning i hendes fortælling.

9.5 Venskaber

Mens de betydningsfulde personer i Saschas fortælling fremstår som fremmede for hendes positive udvikling og selvopfattelse, beretter Kaspers fortælling derimod om, hvordan de betydningsfulde personer ligeledes kan være hæmmende for de unges identitetsdannelse. Kasper har ligeledes mødt nogle personer, som han tillægger stor betydning for sin udvikling og selvopfattelse, men disse personer har haft en hæmmende indflydelse på hans selvstændige voksenliv. Kasper fortæller, hvordan han gennemgår en negativ udvikling, da han bliver smidt ud af institutionen, idet hans misbrug udvikler sig i denne periode:

”Jeg begynder at ryge hash sådan dagligt, da jeg er 17, og det er derfor jeg bliver smidt ud af [institutionen] og flytter så ind til [by] og bliver ved med at ryge hash hver dag og begynder så også at tage nogle piller og snitte og alt muligt” (Kasper 2015:6).

I denne periode får han nogle venner, som han tillægger en afgørende betydning for sin udvikling og selvforståelse, idet de deler den samme tilgang til tilværelsen:

”Ham som var ligeglad med sig selv også, ham kunne jeg bare lave de der ting sammen med, som der ikke var nogen andre, der gad, altså vildt drukken inde i [bygade] du ved, pisseblæst og bare “bløøh”, bare være junkies for at sige det, være klam, altså bare vælte rundt” (Kasper 2015:24).

Kasper fortæller, hvordan han dengang havde en positiv opfattelse af sit hashmisbrug, som var medvirkende til, at dette udviklede sig til andre former for stoffer:

”Jeg syntes, der var en eller anden form for stil over at ryge joints, altså en eller anden form for image ved at gøre det, og det billede, jeg havde af det, kunne jeg godt lide, og det tror jeg også trak meget i forhold til de andre stoffer, fordi dem tog jeg sådan set også” (Kasper 2015:13).

Dette kan forstås således, at han ved at konstruere dette positive billede af hashrygning søger at skabe et positivt selvbillede. Denne konstruktion kan sammen med de venskaber, han har i dette miljø endvidere forstås som medvirkende til at fastholde ham i sit misbrug. De venskaber han opbygger i denne periode har betydning for ham, idet de anerkender ham og bidrager til at vedligeholde denne selvforståelse. Han fortæller ligeledes, hvordan det har haft betydning for ham, at han er blevet anerkendt igennem sine venskaber:

”Vi er stadigvæk bedste venner den dag i dag [...] jeg tror, det har været fordi, han har set op til mig, og så har jeg kunnet, altså jeg tror, det har været vigtigt, fordi selvfølgelig kan jeg godt lide ham for den person, han er, men jeg tror også, det har været fordi, han har set op til mig, så der har jeg kunnet, jeg har både kunnet være storebror for ham, og samtidig så har jeg haft en, jeg kunne være smart over for, altså der er en, der har set, at jeg har været smart, altså ja, hvordan skal jeg kunne forklare det, altså det der med at være smart, det der med at være sej i gåseøjne, altså med at ryge hash, drikke en masse bajere og gøre alt det, man ikke må og alle de der rebelske ting” (Kasper 2015:23-24).

Det fremgår hermed, hvordan han oplever at få anerkendelse fra sine venner. Hermed kan hans venner forstås ud fra Berger og Luckmanns begreb om betydningsfulde andre, som bidrager til at bekræfte og vedligeholde hans identitet. De er således med til at bekræfte og opretholde hans selvbillede og det ønskede image i denne periode, hvilket endvidere er med til at fastholde ham i sit hashmisbrug.

Som det fremgår af de unges fortællinger, har de mødt nogle mennesker, som de tillægger en stor betydning for, hvordan de har udviklet sig, og hvordan de forstår sig selv. Det særlige ved disse personer er, at det er nogen, de kan identificere sig med, og som anerkender dem og deres selvopfattelse. Sascha har i perioden omkring sin plejemors misbrug eksperimenteret med alkohol og stoffer men oplever, at hendes kæreste hjælper hende på rette vej, idet han påtager sig en opdragende rolle og sætter nogle grænser for hende. Kasper bliver smidt ud af institutionen, fordi han har et dagligt hashmisbrug, og har herefter ikke oplevet nogen hjælp eller støtte fra andre voksne personer:

”Jeg tror faktisk ikke, der har været nogen pædagoger sådan eller nogen andre voksne på den måde, som har betydet så meget for mig, altså de har bare, altså nogen af dem har jeg været glad for, nogen af dem har jeg været mindre glad for, men på en eller anden måde så tror jeg bare, de har været der, altså det har bare været deres job” (Kasper 2015:24).

Han tillægger således ikke nogen af de ansatte på institutionerne en særlig betydning for sin udvikling, idet han blot betragter dem som ansatte, der har udført sit arbejde. Dette kan endvidere sammenstilles med Marias opfattelse af sine kontaktpersoner, som har gjort mere, end de skulle, hvilket har bidraget til hendes opfattelse af, at hun betyder noget for dem og omvendt. Det er derimod interessant, at Kasper i en periode, hvor han har en kæreste, stopper sit hashmisbrug:

”På et tidspunkt så har jeg en kæreste, hvor jeg er meget inde ved familien, og det er egentlig også rart nok, og det ender faktisk med, at jeg siger til hende, at jeg godt vil prøve at stoppe med at ryge hash for hende, lige som for os du ved, og det ender så også med, så da jeg er 21, flytter jeg sammen med hende [...] og vi bor der i to år” (Kasper 2015:5).

Da forholdet til hans kæreste ophører, påbegynder han sit hashmisbrug igen, og den fremmende effekt forsvinder således, idet de går fra hinanden. Dette peger endvidere på betydningen af disse gensidige relationer. Kasper tillægger sine omgivelser en stor betydning for sin egen udvikling:

”Hvis jeg bare havde fået lov til at sejle i min egen sø så at sige, så havde jeg stadigvæk boet i den lille etværelseslejlighed og røget hash og taget stoffer og drukket bajere og haft folk rendende hele tiden, og altså så havde jeg ikke forsøgt, altså jeg forsøgte første gang, da jeg flyttede [...] det var et forsøg på at stoppe med at ryge hash selv. Jeg har stoppet tidligere, men det var på grund af en kæreste, og når det så er gået i stykker, så begynder jeg at ryge igen, og anden gang da jeg flytter, var det faktisk også for at stoppe med at ryge hash, men igen, man finder hurtigt sammen med dem, man kender, og dem man, ja det man selv er” (Kasper 2015:23).

Som det påpeges i Berger og Luckmanns teori, vil alle mennesker socialiseres af dem, de møder i sine omgivelser, men det viser sig samtidig at være afgørende, at der skabes en følelsesmæssig tilknytning herimellem, hvis disse relationer skal have en betydning for de unges identitetsdannelse. Det er interessant, at det viser sig at være nogle uformelle relationer, som de unge fremhæver som særligt betydningsfulde, og ikke professionelle eller mere formelle relationer, som har haft til formål at udvikle de unge. Det viser sig således at være de uformelle relationer, som har haft betydning. Derudover forekommer de unge sensitive over for andres påvirkning, idet de personer, de møder, får en stor indflydelse.

9.6 Sammenfatning af anden analyse

Det har været formålet med den anden del af analysen at undersøge, hvilken betydning anbringelsen har for de unges identitetsdannelse. I fortællingerne har de unge lagt stor vægt på forholdet til forældrene i tiden efter anbringelsens ophør, hvorfor denne analysedel har taget udgangspunkt i dette tema. Det er som følge af anbringelsen i høj grad nogle andre personer end de unges forældre, som har haft indflydelse på deres identitetsdannelse. Idet flere ikke har kontakt til anbringelsesstedet efter anbringelsens ophør, er det ligeledes nogle andre personer, som har været betydningsfulde for deres identitet. Derfor har denne analysedel omhandlet, hvilke personer de unge fremhæver som betydningsfulde, og hvordan disse har indflydelse på deres identitetsdannelse. Det viser sig, at det kan være vanskeligt for de unge at have en relation til deres forældre efter anbringelsens ophør, fordi dette forhold kan være kompliceret som en følge af anbringelsen. De unge har blandt andet vanskeligt ved at identificere sig med forældrene og oplever en manglende tilknytning til deres forældre som en følge af, at de har været anbragt uden for hjemmet. De fleste søger alligevel at bibeholde en form for kontakt til dem. Dette kan skabe et dilemma hos de unge, hvor nogle søger at balancere mellem at tage afstand og adskille sig fra forældrene samtidig med at søge at bibeholde en relation til dem. Dette dilemma kan endvidere ses i forhold til, at nogen først er blevet anbragt i teenageårene, og derfor har en tilknytning til sine forældre, hvorfor denne del af dem selv kan være vanskelig at afskrive trods mange konflikter. For andre har familien en anden vigtig funktion, idet de unge herigennem distancerer sig fra deres sociale baggrund og orienterer sig mod fremtiden og en anderledes tilværelse. De skaber hermed sin identitet ud fra nogle værdier, som adskiller sig fra deres familie. På denne måde har de unges forældrerelationer på forskellig vis en stor indflydelse på de unges identitetsdannelse.

Flere af de unge beskriver nogle håndteringsstrategier, som gør dem i stand til at håndtere relationen til deres forældre. For Maria har anbringelsen skabt yderligere konflikter mellem hende og moren, og det komplekse forhold skaber mange bekymringer og ambivalente følelser hos hende, som præger hendes hverdag. Denne problematik omkring de unges komplicerede relationer til deres forældre er også diskuteret i andre undersøgelser. Collins et al. påpeger i en amerikansk undersøgelse, omhandlende formel og uformel støtte til unge i overgangen til voksenlivet, at størstedelen af tidligere anbragte unge har kontakt til deres biologiske familie, når de træder ud af anbringelsen, men at der mangler viden om, hvilke fordele og ulemper der kan være forbundet med denne kontakt (Collins, Spencer og Ward 2010:138). Storhaug påpeger ligeledes i en norsk rapport, omhandlende unges overgang fra børneværnet til voksenlivet, hvordan mange unge ønsker og forventer at modtage støtte fra deres biologiske familie men erfarer, at deres forventninger om støtte fra familien ikke bliver indfriet. De fleste oplever i stedet svigt, sparsom støtte og konfliktfyldte relationer, hvilket medfører, at de unge trækker sig fra forældrene for at være i stand til at leve det liv, de ønsker (Storhaug 2008:85-87). Det viser sig således, at tidligere anbragte unge ofte ønsker en kontakt til sin biologiske familie, men at denne kontakt kan være kompliceret, hvorfor nogle vælger at trække sig. Det er ikke givet, at familien kan bidrage med nogen form for støtte for den unge, men at relationerne snarere kan give de unge flere udfordringer i tilværelsen, idet det kræver betydelige ressourcer for dem at indgå i disse relationer. Derudover viser det sig, at de unges identitetsdannelse er præget af de konflikter, de har i familien og af den manglende stabilitet under anbringelsesforløbet. Den manglende kontinuitet har blandt andet medført, at de unge har orienteret sig mod andre end familien, idet de ikke har haft et bagland eller et positivt referencepunkt, hverken hos forældrene såvel som hos plejeforældrene. Disse personer har således fået en socialiserende rolle, idet de formår at kompensere for den manglende kontakt til forældrene. De unge søger således bekræftelse hos andre, som kan bidrage med den støtte og anerkendelse, som familien ikke har kunnet give. Dette gælder eksempelvis venskaber og kæresterelationer, samt kontaktpersoner og lærere, som har været en vigtig støtte og motivation, og som hermed har haft en vigtig rolle i de unges udvikling og identitetsdannelse. Det forekommer således tilfældigt, hvem de unge har mødt, og hvilke personer der har haft en stor indflydelse på deres udvikling og selvforståelse. Maria er den eneste, som også tillægger sine kontaktpersoner en særlig betydning, idet de har gjort noget ekstraordinært for hende og har fungeret som et stedfortrædende bagland. Maria har dannet en stærk følelsesmæssig tilknytning til sine kontaktpersoner, som har været centrale for hendes positive udvikling, idet de har støttet og bekræftet hende i denne. Det ses endvidere, hvordan denne tætte

relation til offentligt ansatte kontaktpersoner har medført, at normer og værdier indlæres ud fra det offentlige systems tilgang til, hvad der er en positiv udvikling. På denne måde har anbringelsen haft den betydning, at den omskiftelige tilværelse har medført, at det ikke blot er forældrene eller plejeforældrene, som har haft en socialiserende rolle, men at disse skift har medført, at det er skiftende relationer, som har betydning for deres identitetsdannelse. Dette kan have nogle konsekvenser, hvilket den tredje analysedel blandt andet vil omhandle.

10. Tredje analyse: Fremmende og hæmmende elementer for det selvstændige voksenliv

Denne tredje del af analysen vil omhandle, hvilke elementer de unge fremhæver i fortællingerne som henholdsvis fremmende og hæmmende for det selvstændige voksenliv. Det er elementer, som de unge beskriver har været medvirkende til at fremme eller hæmme de mere bløde såvel som de hårde kompetencer i det selvstændige voksenliv. Her vil vi ligeledes anvende begreber fra Berger og Luckmanns teori samtidig med, at vi vil gøre brug af andre begreber og eksisterende viden, der hvor det kan fremme vores forståelse og forklaring.

10.1 Manglende kontinuitet i anbringelsesforløbet

Det er fælles for informanterne, at de alle har oplevet at være anbragt på mere end et anbringelsessted eller oplevet pludselige brud og skift i anbringelsesforløbet, hvilket har haft nogle konsekvenser for dem, idet de hver gang har måtte forholde sig til nye kontekster, som har været med til at forme dem i større eller mindre grad. Ditte fortæller, at hendes anbringelse opstår ved en tilfældighed, mens hun er indlagt efter sit selvmordsforsøg, hvor hun får besøg af sin skolebibliotekar, som tilbyder hende sin hjælp, hvorefter bibliotekaren og hendes mand bliver hendes plejeforældre. Ditte beskriver tiden hos plejefamilien som positiv, og hun oplever, at de tilbyder hende de trygge rammer og den omsorg, hun har manglet hjemme hos sin far. Hun bliver tæt knyttet til dem og giver udtryk for, at hun elsker dem, hvilket kan forstås således, at de overtager rollerne som hendes signifikante andre. Det kan hermed forstås som en form for sekundær socialisering med en følelsesmæssig tilknytning. Men med tiden går det op for Ditte, at plejefamiliens levevis er markant anderledes end den levevis, hun kommer fra. Ditte beskriver plejefamilien som kristen, og da de forsøger at indvie hende i deres kristne fællesskab, har hun svært ved at finde sig til rette, da hun ikke kan identificere sig med denne verden:

”Det var et vildt kulturchok [...] det var et meget anderledes miljø, det gjorde også, at jeg aldrig helt følte, at jeg hørte til der, fordi mine plejeforældre de var bare så anderledes end det, jeg kom fra selv, altså vi sad og bad bordbøn inden hvert måltid [...] det var også bare underligt sådan som 13-14-årig at stå der, og man bare følte, at hele ens verden der omgav en sagde, at man var forkert på den. Man kunne godt se, at de var ikke helt sunde oven i hovedet, altså det var egentlig hjernevaskede mennesker, vi havde med at gøre her” (Ditte 2015:13).

Det fremgår hermed, hvor markant forskellig hun oplever plejeforældrenes verden fra sin egen. Deres meget anderledes livsførelse betyder, at hun til trods for, at hun er glad for sine plejeforældre aldrig oplever, at hun hører til hos dem. Dette kan ifølge Berger og Luckmann forstås som en konsekvens af en for stor uoverensstemmelse mellem den primære og den sekundære socialisering, og at denne derfor skaber en konflikt i identitetsdannelsen. Ifølge Berger og Luckmann medfører den sekundære socialisering alternative muligheder for at internalisere en anden identitet, men selvom Ditte forsøger at tilpasse sig, så formår hun ikke at blive en del af plejeforældrenes verden:

”Jeg forsøgte i en kort periode at sige, at jeg var kristen, men det var der ikke nogen, der troede på, så det troede jeg heller ikke særlig på til sidst” (Ditte 2015:14).

Dette kan ifølge Berger og Luckmann forstås som et forsøg på at tilpasse sig, hvor hun indtager en fantasiidentitet, idet den blot forbliver på et forestillingsplan og aldrig bliver internaliseret, idet hun ikke selv tror på det. Det kan ud fra denne optik forstås sådan, at Ditte befinder sig i en situation, hvor hun forsøger at tilpasse sig plejefamiliens virkelighed, men at hun ikke er i stand til at forråde det selv, der er internaliseret under primærsocialiseringen. Dette medfører, at hun føler sig forkert og har svært ved at leve sammen med plejefamilien, idet deres verden bekræfter hende i, at hun er forkert. Berger og Luckmann siger videre, at de signifikante andre er de vigtigste drivkræfter i vedligeholdelsen af menneskets subjektive virkelighed, men er der for stor uoverensstemmelse mellem den subjektive virkelighed, som de signifikante andre repræsenterer, og den subjektive virkelighed, som individet forsøger at fastholde, kan det enten vælge at modificere sin egen virkelighed eller at modificere sine virkelighedsvedligeholdende forbindelser. Dittes beslutning om at komme væk fra plejefamiliens hjem kan i denne optik forstås som en måde at modificere sine virkelighedsvedligeholdende forbindelser. For hende er den eneste løsning at håndtere disse markant forskellige verdener at tage afstand til den verden, hendes plejeforældre repræsenterer. Det betyder for Ditte og hendes plejeforældre, at de må erkende, at hun ikke længere kan bo fast hos plejeforældrene, hvorefter hun har ophold på efterskole og kostskole, dog stadig med plejeforældrene som hendes værger. Men opholdene er ikke uden bekostning, da Ditte forklarer, hvordan hun hver gang hun kommer til et nyt sted, bruger mange ressourcer på at tilpasse sig de forskellige miljøer, hun indgår i. Hun beskriver samtidig, at fordi hun lever med nogle særlige vilkår i sit liv, som indebærer, at hun har oplevet mange skiftende og brudte relationer, så har disse ophold været særligt problematiske for hende sammenlignet med andre unge. Fordi hun ikke har det familiemæssige bagland, som mange andre unge har, knytter hun sig særligt tæt emotionelt til de

mennesker, hun kommer i kontakt med. Det betyder, at hver gang hun forlader disse ophold, så har hun en oplevelse af, at hun mister alt:

”Da efterskolen så stoppede, der var det, at min verden den brød sammen endnu engang, altså det kunne jeg slet ikke overskue, alt det der jeg havde fået opbygget i løbet af den korte tid det var bare sådan væk i løbet af ingen tid [...] jeg mistede mange ting den dag, efterskolen stoppede, også fordi jeg ikke havde så meget andet” (Ditte 2015:14).

Selvom denne reaktion kan forstås som naturlig i ungdommen, så adskiller hun sig, idet hun påpeger, at det er kendetegnende for hende, at hun er mere sårbar over for brud sammenlignet med andre, fordi hun forbinder alle brud med svigt på grund af de svigt, hun har oplevet i sin barndom. Derudover har hun undervejs oplevet, at det ikke altid har været afklaret, hvor hun skulle placeres efter hvert af disse skift, og således har hendes anbringelse også været præget af usikkerhed og manglende forudsigelighed. Mens Ditte er på efterskole og senere på kostskole er hun tilknyttet plejefamilien, og hun beskriver, hvordan opholdet hos plejefamilien i et vist omfang kompenserer for de mange oplevelser af svigt, og således giver hende tilliden tilbage. Men da plejefamilien på et tidspunkt vælger ikke at have ansvaret for hende længere, bliver hun endnu engang bekræftet i de erfaringer, hun har gjort sig igennem sin barndom og ungdom, idet hun igen oplever at blive afvist og svigtet. Hun beskriver det således:

”Jeg følte mig virkelig svigtet af dem, jeg følte ikke, at de kunne være det bekendt, det var endnu nogen mennesker, altså jeg har virkelig aldrig nogensinde oplevet noget voksent menneske i mit liv gennem min barndom og min ungdom, som ikke har svigtet mig på en eller anden måde, altså jeg har aldrig nogensinde oplevet betingelsesløs kærlighed” (Ditte 2015:29).

Disse skift og brud undervejs i hendes anbringelse har således fået nogle betydelige konsekvenser for hende. Hun har oplevet mange skift og pludselige brud, hvilket har medført, at hun har mistet relationerne til nogle betydningsfulde personer og hele tiden søgt at tilpasse sig den givne kontekst. Hun er derudover blevet anbragt hos en familie, hvis livsstil hun har vanskeligt ved at identificere sig med, og idet hun træffer en beslutning, som adskiller sig for meget fra deres livssyn, vælger de at afbryde anbringelsen. Disse oplevelser har haft en afgørende betydning for, hvordan hun ikke føler, at hun kan have tillid til andre mennesker:

”Jeg har ikke blind tillid til nogen, altså alle de kan ændre sig, jeg tror også, de fleste mennesker de er villige til at slå ihjel, hvis de bliver udsat for de rigtige stimuli, altså

mennesker de er virkelig i stand til rigtig mange ting, hvis de bliver presset hårdt nok. Derfor kan man ikke rigtig stole på, at noget er konsistent igennem hele livet. Det er lidt uhyggeligt, men sådan er det, og jeg tænker på [plejeforældrene] ofte [...] men jeg tror måske ikke, at det er meant to be, at det skal være mere, fordi så havde de ikke valgt, altså da der kom lidt modgang, der gik de væk, så på en eller anden måde, så synes jeg ikke, relationen den er værd at bruge mere krudt på. Den har ligesom udtjent sin værnepligt” (Ditte 2015:27-28).

Det er denne oplevelse af, at ingen forhold er konsistente igennem livet, og at de betydningsfulde andre, hun har haft i sit liv, har svigtet hende på en eller anden måde, som har præget Ditte, da dette er blevet en overbevisning, hun lever sit voksenliv efter. Hun minder sig konstant om, at alle forhold, herunder blandt andet forholdet til sin søn, sin kæreste og sine søskende, ikke givetvis vil være resten af hendes liv, men at disse mennesker potentielt kan afvise hende på et tidspunkt. Således kan konsekvenserne af hendes erfaringer igennem anbringelsesforløbet forstås som hæmmende for hendes selvstændige voksenliv, idet denne bekymring om at blive afvist altid følger hende. Mange børn og unge anbringes netop på baggrund af ustabilitet i deres opvækst, hvorfor en af hensigterne med en anbringelse er at sikre barnet eller den unge så meget stabilitet og forudsigelighed i dets liv, således at det får overskud til at udvikle sig i en positiv retning (Egelund 2006:9). Ditte opholder sig i mange forskellige kontekster i korte perioder ad gangen, og for hende synes det mest afgørende problem at have været, at hun aldrig oplever, at der er voksne mennesker i sit liv, som ubetinget er der for hende. Det er hendes erfaring, at så snart der er modgang, så bliver hun afvist. På denne måde kan hendes anbringelsesforløb forstås som hæmmende for den positive udvikling, som den har til hensigt, idet Ditte oplever, at anbringelsesforløbet medfører flere udfordringer og blot bidrager til en stærkere oplevelse af ustabilitet.

10.2 Smidt ud af institutionen

Et andet centralt element som de unge beskriver som hæmmende for deres selvstændige voksenliv er, at anbringelsen er blevet afbrudt, inden de har følt sig forberedt til det. For Kaspers vedkommende skyldtes afbrydelsen af anbringelsen, at institutionen ikke kunne rumme hans misbrug, og han derfor blev smidt ud. Dette brud medfører, at han herefter må klare sig selv til trods for, at han fremhæver, at han ikke har været klar til at leve for sig selv. Han har haft en oplevelse af, at hans tilværelse ”går fuldstændig galt” (Kasper 2015:5), idet han flytter for sig selv. Kasper har reageret negativt på dette, hvor han håndterer situationen igennem sit hashmisbrug, ligesom flere af de andre unge har anvendt alkohol eller stoffer som en håndteringsstrategi, når de ikke har oplevet

at få nogen støtte fra andre voksne. Her har de unges forbrug af stoffer og alkohol medvirket til, at de ikke har været ved bevidsthed, og hermed ikke været nødsaget til at forholde sig til den virkelighed, de har stået i. Den måde, hvorpå de har søgt at håndtere vanskelige situationer i livet kan være medvirkende til at understøtte vigtigheden af, at de unge har støttende voksenrelationer i det selvstændige voksenliv. Det viser sig dog for Kaspers vedkommende, at han på daværende tidspunkt ikke selv har anset det som uhensigtsmæssigt, at han skal flytte ud og leve for sig selv. Han beskriver det således:

”Jeg var meget dengang: “Jeg kan det hele, og der er fandeme ikke nogen, der skal lære mig noget som helst, jeg ved alt” og alt sådan noget, altså jeg var en verdensmand, hvis du spurgte mig dengang [griner] men ja, det har så bidt mig i røven mange gange siden, og jeg synes da heldigvis, jeg er blevet klogere siden, men det er en dyr lektie” (Kasper 2015:5).

Dette giver indsigt i, hvordan det kan være svært for de unge selv at være bevidst om deres egen situation i denne alder og være i stand til at vurdere, hvilke mulige konsekvenser, der kan opstå uden den rigtige støtte. På samme vis fremhæver Maria, hvordan hun som 15-årig ønskede at få sin egen lejlighed, da hun dengang har haft en forestilling om, at det var det rette for hende. Men ud fra de erfaringer, hun har gjort sig efterfølgende, er hun ligeledes blevet klar over, at hun ikke ville have været i stand til at tage vare på sig selv på daværende tidspunkt. Således har de begge på daværende tidspunkt haft én forestilling om, hvad der var det rigtige for dem, men har nået en anden erkendelse på fortællertidspunktet. Kasper har oplevet, at der ikke var nogen voksne, der støttede ham i tiden efter anbringelsen, hvilket resulterede i, at hans misbrug tog til, hvorimod Maria har oplevet, at der var nogle voksne, der tog ansvar for hende, hvilket siden hen har medført, at hun har udviklet sig i en positiv retning. Det viser hermed, at det kan være problematisk for unge selv at vurdere deres behov for støtte, når de træder ud af en anbringelse, og at nogen af de unge har behov for, at der er nogle voksne, der træder til og tager ansvar for dem. I dag er Kasper ude af sit misbrug, men han har en opfattelse af, at det har taget ham lang tid at indse, at hans liv skulle indeholde andet end druk og stoffer. Han har oplevet, hvordan mange af hans jævnaldrende har stiftet familie og har fået en uddannelse og et arbejde, og i sammenligning med dem har han en opfattelse af, at han er sakket bagud i forhold til at leve op til disse forventninger og krav i det selvstændige voksenliv. Således har det pludselige brud med anbringelsesstedet og den oplevelse af, at han ikke har haft nogen til at støtte og guide sig i det selvstændige voksenliv været en betydelig hæmmende faktor for ham. Han fremhæver i denne sammenhæng, at han ud fra sit nutidige perspektiv er klar over, at han havde et behov for støtte, da han trådte ud af anbringelsen:

”Det ville have været rart, hvis jeg ligesom kunne spørge nogen til råds om alt du ved lige fra praktiske ting til regninger, men også hvis der var nogen, der kunne sige: ”Hvad Kasper, synes du selv, det er smart med så mange mennesker rendende hver dag?”, men der var ikke nogen, altså der var ikke rigtig nogen, jeg sådan kunne snakke med der, og samtidig med det, så har jeg altid været dårlig til relationer og sådan noget, så selvom folk så sagde: ”du skal bare ringe, hvis der er noget”, ”ja ja, det skal jeg nok”, men jeg ringede jo aldrig” (Kasper 2015:16).

Det ses hermed, at det ikke er selve anbringelsen, som de unge fremhæver som hæmmende for deres selvstændige voksenliv. Derimod har de været igennem nogle processer undervejs i anbringelsen, som har haft en hæmmende indvirkning på det selvstændige voksenliv. For nogle har de mange skift og brud medført en grundlæggende opfattelse af, at ingen relationer er konsistente, og at alle mennesker kan svigte. For andre har det været den pludselige afbrydelse af anbringelsen samt den efterfølgende tilværelse på egne ben, der har været hæmmende, idet de unge ikke har været forberedt til at tage vare på sig selv og sit liv. Det der er sammenligneligt i disse forskellige fortællinger er, at de unges oplevelser af hæmmende elementer i det selvstændige voksenliv i høj grad afhænger af relationer. Det har ligeledes vist sig, at det de unge fremhæver som fremmede også i høj grad afhænger af relationer, hvilket det følgende afsnit vil omhandle.

10.3 Tillidsfulde relationer

På trods af at Ditte fremhæver, hvordan hun gentagne gange er blevet svigtet, så formår hun at skabe en positiv mening med sin fortælling. Dette skyldes i høj grad hendes relation til sin kæreste, som hun anser for at være central for den positive drejning, hendes tilværelse har taget i hendes voksenliv. Men hun fremhæver samtidig, at en forudsætning for, at hun valgte at åbne op for ham og knytte sig til ham er, at de kendte hinanden i forvejen:

”Hvis ikke det var fordi, han kendte mig så godt, og jeg kendte ham så godt, jeg havde set hans karakter i så mange år, og han var så konsistent, og han er så loyal en fyr og så trofast en fyr, så ville jeg aldrig nogensinde have ladet ham komme så tæt ind på vores liv” (Ditte 2015:25).

Således tillægger hun ham nogle værdier, som hun har oplevet, har manglet i hendes foregående relationer. Hun beskriver, hvordan han har en afgørende rolle i forhold til, at hun nu er i en udvikling, hvor hun er ved at overkomme nogle af de konsekvenser, hun mener anbringelsen har

haft for hende. Blandt andet fremhæver hun, hvordan han på grund af den opmærksomhed, han giver hende, er medvirkende til, at hun har lettere ved at åbne op over for mennesker:

”Han komplementerer mig rigtig meget. Vi var for eksempel til tøjekommensammen med det gamle hold i går aften, og det var faktisk, jeg tror folk de var lidt, det var der i hvert fald en, der sagde, hun var lidt forundret over, at jeg fortalte så meget åbenhjertet, fordi det gjorde jeg ikke, altså jeg er blevet mere, jeg er ikke helt så lukket en bog, som jeg var engang” (Ditte 2015:30).

Det kan ifølge Berger og Luckmanns teori forstås således, at han har overtaget rollen som en signifikant anden i hendes tilværelse, og at relationen til ham har en fremmede virkning på hendes tilværelse i det selvstændige voksenliv. Hermed kan det forstås således, at han forsøger at resocialisere hende og er i gang med at nedbryde den subjektive virkelighed, hun har internaliseret under sin anbringelse. Således er han medvirkende til, at hun kan få genskabt den tillid, hun beskriver at have mistet, og være en fremmede faktor for hendes selvstændige tilværelse, idet han bidrager til hendes mulighed for at skabe sig et netværk. I en undersøgelse lavet af Geenan og Powers omhandlende tidligere anbragtes overgang til voksenlivet, fremhæves det, at én støttende og tillidsfuld relation kan skabe et fundament for de unge, så de får tillid til at indgå i andre relationer (Geenan og Powers 2007:1092). Således kan man forstå de unges tilknytning og relationer til nogle betydningsfulde og støttende andre som central i forhold til at udvikle deres evne til at skabe flere relationer og således have mulighed for at skabe sig et netværk.

Maria påpeger ligeledes, at hendes venner samt vennernes familier er centrale for hendes tilværelse i voksenlivet, idet de støtter hende emotionelt og praktisk og tager sig af hende, når hun oplever modgang:

”Min bedste ven igennem mange år [...] tog mig til sig og fik mig hjem til ham og passede på mig, fordi jeg var så ustabil, mine venner de troede jeg ville begå selvmord, og det tror jeg også, jeg havde gjort, hvis de ikke havde været der, og hans familie de passede og plejede mig [...] ringede til mig og sagde: ”Kom Maria, nu skal vi lige ud at køre en tur” og holdt fødselsdage for mig og sådan noget, og sagde: ”Nu kommer du lige ud og er ved os i et par dage, så kan vi lige tage os lidt af dig”. Så de har bare været rigtig gode ved mig og passet på mig og hjulpet mig med at flytte” (Maria 2015:13-14).

Maria anser således relationerne til vennerne som familiære relationer, hvilket samtidig betyder, at hun reagerer kraftigt på uoverensstemmelser mellem hende og vennerne, netop fordi hun har så stærk en tilknytning til dem:

”Når det er, at jeg bliver sur på mine venner, så bliver jeg meget sur, fordi jeg knytter mig så meget til dem, og det er først sådan lige gået op for ham, der kommer i dag, at han kan forstå, hvorfor jeg bliver så sur på ham, fordi for mig, han er jo en bror for mig, og han er jo det familie, jeg ikke har. Hans mor holder fødselsdag for mig hvert år og sådan noget [...] det betyder, når det er, at mine venner de gør mig ked af det, så bliver jeg meget ked af det, så det er nogle meget stærke følelser, der er i mine venskaber, og det er både godt og skidt” (Maria 2015:13).

De stærke følelser, som hendes venskaber er baseret på, er således medvirkende til at gøre relationerne sårbare, idet disse er hendes eneste og mest betydningsfulde relationer. Maria fortæller videre, at hun bliver meget tæt knyttet til vennernes familier, som får en forælderrolle og hermed kompenserer for hendes manglende bagland, men på den anden side kan det være svært for hende at være så tæt knyttet til dem og deres familier, fordi det netop ikke er hendes egen familie:

”Mine venskaber de gør også, at mine venners forældre de knytter sig meget til mig [...] og så får de den der omsorg: ”Kom her, så skal vi passe på dig og tage dig ind til vores familie”. Det har jeg prøvet mange gange, og der er nogen gange, hvor jeg også selv trækker mig, fordi jeg er ked af, at jeg er en del af en familie, men det er ikke min egen familie” (Maria 2015:13).

Maria påpeger hermed, hvor betydningsfulde relationerne til vennerne og vennernes familier er for hende, idet de kompenserer for det manglende familiære bagland. Disse relationer har således en fremmede betydning for hendes voksenliv, idet hun fremhæver, hvordan hun ikke tror, hun ville være i live, hvis det ikke var for hendes venners støtte. Hun fortæller dog, at det kan være følelsesmæssigt hårdt, når vennerne skuffer hende samtidig med, at det er hårdt, når hun kan mærke, at disse relationer ikke kan erstatte og udgøre hendes egen familie. Maria fremhæver ligeledes sine kontaktpersoner som havende en central og fremmede betydning for hendes håndtering af det selvstændige voksenliv. Hun fremhæver, som tidligere beskrevet, hvordan de også får forældrelignende roller for hende. Men disse tætte relationer til kontaktpersonerne har sat hende i nogle vanskelige situationer, da hun har været nødsaget til at give afkald på nogen af dem grundet det vilkår, at kontakten imellem dem er styret af administrative beslutninger:

”Han skulle skære ned for kontakten til mig, men det har jo været svært for os begge to, fordi vi har været så knyttet til hinanden, men igen det er også meget lettere at sige ”cut Elly”, når man er neutral, men det har da også været godt for mig at ikke at have så meget kontakt til ham, fordi det var jo alt for meget en forælderrolle han fik for mig til sidst” (Maria 2015:29).

Således påpeger Maria en konsekvens ved de professionelle relationer, som er et uomgængeligt vilkår ved disse relationer, idet de kan bidrage med betydningsfuld opbakning i en begrænset periode men ikke kan udgøre en vedvarende støtte i hendes tilværelse. Dog tyder det på, at Maria har accepteret dette vilkår, idet hun fortæller, at hun er bevidst om dette:

”Hende er jeg fandeme glad for, så jeg ved ikke helt, hvad jeg skal gøre, når jeg skal stoppe med at snakke med hende. Det skal jo ske på et eller andet tidspunkt. Jeg bliver 27, jeg kan ikke blive ved med at have kontaktpersoner og mentorer hele mit liv” (Maria 2015:7).

Selvom hun er bekymret for, hvordan hun skal klare sig, når hun må give slip på kontaktpersonen, så overskygger den positive og fremmede påvirkning, som disse personer har på hendes liv, denne kendsgerning. Maria tillægger således sine venskaber og kontaktpersoner en fremmede og central betydning for hendes tilværelse i voksenlivet, idet hun ikke har noget familiemæssigt bagland. Hun håndterer sin tilværelse ved at fokusere på sine venskaber og den positive udvikling, som relationerne til kontaktpersonerne bidrager med. Det lader til, at Maria på grund af det manglende bagland lader sig blive tættere knyttet til og involveret i de mennesker, hun tilfældigt møder i sit liv. Dette kan forstås som en form for håndteringsstrategi, idet hun således er i stand til at leve med, at hun ikke har en tæt relation til sin egen familie. Derfor lægger hun al sin energi og fokus i at vedligeholde disse relationer i stedet for at fokusere på de relationer, der mangler i hendes eget liv, hvilket er et fremmede element for hendes selvstændige tilværelse. Disse relationer fremstår samtidig med en vis skrøbelighed, idet det ikke er givet, at de vil vare ved igennem hele hendes voksentilværelse. Maria er bevidst om denne skrøbelighed, hvilket kan bekymre hende i forhold til sin fremtid. Samtidig oplever hun, at hun nogen gange er nødt til at trække sig fra sine venners familier, da hun kan mærke, at det ikke er hendes egen familie.

10.4 At se sig selv som anderledes

De unge er alle i en periode i deres liv, hvor de enten er i gang eller skal i gang med en uddannelse. Derfor kommer deres behov for støtte i voksenlivet særligt til udtryk i forhold til deres uddannelsessituation. Sascha fortæller eksempelvis, at hun ikke betragter sin biologiske familie eller sin plejefamilie som en støtte i forhold til sin uddannelse, men at det derimod har været de lærere, hun har mødt igennem sin uddannelse, som har støttet hende og haft en afgørende betydning for, at hun har valgt at videreuddanne sig. Hun fortæller i denne sammenhæng, hvordan hun netop har manglet denne støtte fra sin familie:

”Det er de ting, jeg sådan mangler i min hverdag nu fra mine forældre [...] fordi de betyder bare enormt meget [...] det der med at få en lille ting en gang imellem. Det behøver ikke at være noget stort eller noget voldsomt, men bare sådan en eller anden anerkendelse af ”hold kæft hvor er du dygtig” eller “fuck hvor har du gjort det godt” eller “jeg er stolt af dig” i stedet for at sige: skulle du ikke måske overveje at blive sygeplejerske i stedet for” (Sascha 2015:29-30).

Idet Sascha ikke oplever at have fået nogen støtte fra sin familie, har det været afgørende, at hun har mødt nogle lærere, som har anerkendt og motiveret hende til at videreudanne sig og bekræftet hende i muligheden for at opnå sit mål om at få en universitetsuddannelse:

”Jeg får igen en masse gode oplevelser, succesoplevelser, får en masse ros fra mine lærere, får en masse god respons på mine opgaver, og de bliver ved med at udfordre mig, og det tror jeg egentlig har været hele den her, altså hele essensen igennem mit liv har været, at jeg er blevet udfordret konstant, og det har faktisk været rigtig positivt for mig, at der er nogen, der har turdet at sætte krav til mig, selvom jeg har været det igennem, jeg har været igennem” (Sascha 2015:6-7).

Disse lærere har derfor været fremmede for hendes selvstændige voksenliv, idet de har været afgørende for, at hun har truffet et valg om at uddanne sig. Som det tidligere er blevet vist, søger Sascha igennem fortællingen at adskille sig fra sin biologiske familie, og i denne forbindelse kan hendes lærere forstås som medvirkende til at opretholde hendes positive selv billede, fordi de udfordrer hende og motiverer hende til at fortsætte med at uddanne sig. Det er igennem fortællingerne blevet tydeligt, hvordan flere af de unge sammenligner sig med andre unge i forhold til deres uddannelses- og arbejdssituation, og det er kendetegnende, at de alle i denne forbindelse udtrykker en negativ selvopfattelse. For Sascha er det et vigtigt mål at få en uddannelse, men hun er samtidig præget af en mistillid til, hvorvidt hun formår at gennemføre denne:

”Jeg ved ikke, om jeg tør tro på, at jeg er psykologistuderende, før jeg sådan har, jo jeg kan godt sige det højt, men jeg ved ikke, om jeg selv tror på det, om jeg kan regne med mig selv, altså om jeg stoler nok på mig selv lige nu til at vide, at du kan godt gøre det” (Sascha 2015:14).

Denne usikkerhed som Sascha udtrykker i forhold til at gennemføre en uddannelse, kommer ligeledes til udtryk hos Kasper, som på grund af sit længerevarende hashmisbrug har afholdt sig fra at påbegynde en uddannelse eller et arbejde. Dette har påvirket hans selvforståelse negativt:

”Jo ældre man blev, jo mere blev det bare bevist eller oplyst over for mig, at jeg var uduelig, altså fordi dem jeg gik i klasse med de begyndte lige så stille at få arbejde og få uddannelse, og lige pludselig så var der nogen af dem, nu er de jo blevet gift og har børn og sådan noget, så det var jo den rigtige vej for dem, mens jeg stadigvæk bare sad og lavede det samme, som jeg gjorde for tre år siden altså ja, jeg tror også, jeg har været bange for ligesom at fejle, fordi hvis jeg stoppede med at ryge hash, og hvis jeg stoppede med at tage stoffer og alt det der, så skulle jeg jo give mig, altså så skulle jeg lige pludselig lave noget, så skulle jeg jo måske begynde i skole eller få noget arbejde og begynde at få noget uddannelse eller et eller andet, og hvis ikke jeg kunne klare det, hvad så, altså fordi det var i hvert fald nemmere for mig at sige, at jeg godt kunne klare det uden at starte, end at rent faktisk at starte på et eller andet og så opdage, at jeg ikke kunne, altså så ville jeg hellere bare sige, at det gider jeg ikke” (Kasper 2015:7).

Det fremgår hermed, hvordan han har opbygget en negativ selvopfattelse, hvor han sammenligner sig med andre unge, som allerede har gennemført en uddannelse og stiftet familie, og hvordan dette er medvirkende til at fastholde ham og afholde ham fra at påbegynde en uddannelse eller et arbejde. På samme måde er Ditte præget af en negativ selvopfattelse, som giver udslag i forhold til hendes uddannelse:

”Altså hvem fanden havde forestillet sig, jeg skulle ende på universitetet, det er der ikke nogen, der havde set, altså jeg havde heller ikke set det, før jeg sad der [...] så jeg troede virkelig ikke på, at jeg ville, altså at jeg var god nok, det tror jeg stadigvæk ikke, det var også derfor, jeg overvejede at droppe ud” (Ditte 2015:20).

Dette er således eksempler på, hvordan de unge har konstrueret en negativ selvopfattelse, som har konsekvenser for deres handlinger, idet den er medvirkende til at afholde dem fra at påbegynde eller gennemføre en uddannelse. I de unges sammenligninger med andre unge fremgår det, hvordan de opfatter sig selv som anderledes end andre unge. Det følgende er et eksempel på, hvordan Ditte udtrykker en følelse af at være anderledes end de andre studerende på hendes studie:

”Jeg følte slet ikke, at jeg var det rigtige sted, altså jeg føler slet ikke, at jeg passer ind eller sådan ja, at man er god nok, og det værste af det hele det er, at når jeg italesætter det over for nogen, så kan de bare slet ikke forstå det, så det er sjældent, man deler det med nogen [...] jeg følte ikke, at jeg fortjente at være der. Jeg følte det intimiderende, at der var så mange sindssygt skarpe hoveder, som der bare havde så mange ressourcer med hjemmefra, altså de kunne få deres forældre til at sidde at kigge deres opgave igennem og så få nogle gode pointer med. Jeg har mig selv, altså det er sådan, plus der er mange huller i min skolegang” (Ditte 2015:33).

Det fremgår hermed, hvordan hun opfatter sig selv som anderledes sammenlignet med de andre studerende, som har nogle andre vilkår end hende, idet de blandt andet har nogle forældre at støtte sig til. I denne forbindelse kan Erving Goffmans begreb om stigma bidrage til en måde at forstå de unges oplevelse af at være anderledes og deres håndtering heraf. Et stigma kan netop forstås som en oplevelse af at være anderledes eller afvigende og skal hermed ikke forstås som et iboende karaktertræk hos individet, men som en social konstruktion. Da stigmatisering foregår igennem sociale processer, kan alle mennesker forstås som potentielt stigmatiserede, idet alle rummer egenskaber, som i visse sociale kontekster vil blive vurderet som afvigende, hvis de bliver afsløret (Jacobsen og Kristiansen 2010:13-25). Det kan ud fra de ovenstående eksempler på, hvordan de unge udtrykker en negativ selvopfattelse forstås sådan, at der kan være et stigma forbundet med at have været anbragt og at have svære familieproblemer, og at de unges bevidsthed om dette potentielle stigma kan føre til en form for selvstigmatisering, idet de unge handler på baggrund af deres bevidsthed om, at deres potentielle stigma kan blive afsløret. Det kan således betragtes som en form for selvstigmatisering, at deres handlinger påvirkes på baggrund af, at de opfatter sig selv som afvigere, hvilket særligt giver udslag i en uddannelsesmæssig sammenhæng. Det er netop i denne kontekst, at forskellen tydeliggøres, idet de unge påpeger, hvordan andre unge har andre vilkår og kommer lettere til det. Dette fremgår af følgende eksempel, som endvidere giver udtryk for, hvordan Ditte føler sig anderledes og påvirkes af denne selvopfattelse:

”Jeg flyttede til [by] og boede i et lille værelse og var meget ensom, følte mig ikke rigtig til rette på studiet, og det er sådan lidt, når man kommer fra sådan en, jeg syntes bare ikke rigtig, at jeg fortjente at være der, altså der var så mange, der bare var så sindssygt kloge [...] og man er bare lige pludselig bunden [...] og de virker lidt som om, de alle sammen bare er født med en ske i ja, altså de virker bare som om, altså det værste der kan ske for dem, det er hvis den fyr, de er interesseret i, ikke er interesseret i dem eller sådan, altså hvis de kommer til at træde oven på deres Macbook, så køber deres far bare en ny, eller altså det var virkelig svært at finde nogen, jeg sådan kunne identificere mig med og sådan have et eller andet med, men jeg fandt heldigvis nogen. Jeg fandt tre piger, som der sådan var lidt udstikkere i forhold til flokken, som der kom fra nogenlunde almindelige kår altså, eller som der selv havde problemer, men det der bare var problemet, det var, at jeg ikke åbnede mig op overfor dem. Jeg skjulte mig og holdt mig for mig selv. Det var som om, jeg bare havde sådan en eller anden maske på, en facade, altså jeg rendte bare rundt med en eller anden facade og opretholdt den her facade” (Ditte 2015:23).

Dette er et eksempel på, hvordan de unge handler på baggrund af deres egen oplevelse af at være anderledes. Dette kan være direkte hæmmende, idet de unge begrænser egne handlemuligheder på grund af denne negative selvopfattelse og af frygt for at blive afsløret i, at de ikke kan leve op til de

krav, de stilles overfor. Dette medfører, at nogle derfor er tilbageholdne og afstår fra visse sociale sammenhænge, som potentielt er medvirkende til at skabe ressourcer til brug i voksenlivet. Ditte fortæller eksempelvis om en periode, hvor hun er ensom, og har vanskeligt ved at indgå i sociale sammenhænge, fordi hun føler sig anderledes og utilstrækkelig sammenlignet med de andre unge, hun møder på studiet. Det afgørende er hermed, hvordan de unge håndterer det potentielle stigma, idet dette er afgørende for, om det får konsekvenser. Det tyder på, at den måde de unge håndterer det potentielle stigma om at have været anbragt og de dertilhørende familieproblemer har en hæmmende eller selvskadende karakter, idet de hæmmer egne fremtidsmuligheder. Hermed tydeliggøres samtidig vigtigheden af, at de unge har nogle relationer, som kan bidrage med støtte i forhold til deres uddannelse. Det har eksempelvis været afgørende for Sascha, at hun har oplevet at hendes lærere har haft den samme tilgang til hende, som til alle andre. De har været medvirkende til at fremme hendes positive selvbillede, hvilket har været fremmende for hendes positive udvikling. Det at de unge er usikre i forhold til at gennemføre en uddannelse medfører således, at det bliver afgørende, når nogen motiverer dem og bekræfter dem i at de godt kan.

10.5 Sammenfatning af tredje analyse

Det har været hensigten med denne tredje analysedel at undersøge, hvilke elementer de unge fremhæver som fremmende og hæmmende for det selvstændige voksenliv. Det viser sig, at processerne omkring anbringelsen fremhæves som hæmmende for det selvstændige voksenliv. Den manglende kontinuitet i anbringelsen har medført en grundlæggende opfattelse af relationer som ikke-vedvarende, som præger dem i deres selvstændige voksenliv, idet de som følge heraf har været begrænset i at danne nye relationer. Derudover fremstår det som hæmmende, at anbringelsen pludselig er ophørt, idet de ikke har følt sig parat til at leve et selvstændigt voksenliv, mens alle ikke har været bevidst om eget behov for støtte i overgangen til voksenlivet. Nogle af de unge har reageret negativt på anbringelsens pludselige ophør og har været involveret i stoffer og alkohol, hvilket har været hæmmende for deres selvstændige voksenliv, idet det har hindret dem i at opnå det, de har ønsket for deres liv. Derudover viser det sig, at der forekommer en form for selvstigmatisering, hvor deres negative selvopfattelse hæmmer deres handlemuligheder og udelukker dem fra sociale fællesskaber, som kunne bidrage til en positiv udvikling. Dette giver særligt udslag i forhold til at gennemføre en uddannelse, hvor de netop sammenligner sig med deres jævnaldrende og føler sig utilstrækkelige. Det er netop derfor vigtigt for de unge, at de har nogle personer i deres liv, der bakker dem op og tror på dem i denne sammenhæng og ikke behandler dem

anderledes end deres jævnaldrende. Således ser vi, at det er fremmede for de unge, når de oplever opbakning og støtte fra andre personer i deres netværk. Det viser sig at være af afgørende betydning for de unge, at de har skabt nogle tillidsfulde relationer i deres selvstændige voksenliv. For nogle får disse mennesker forældre lignende roller over for de unge, og de unge modtager både praktisk og emotionel støtte gennem disse. Men samtidig viser disse relationer sig at indebære en vis skrøbelighed, idet blandt andet relationerne til kontaktpersonerne ikke er konsistente men kun udgør støtte for de unge i en fastsat periode. Det medfører, at de unge, som har knyttet sig stærkt til disse kontaktpersoner, fra tid til anden er nødt til at give slip på nogle betydningsfulde relationer, hvilket kan være svært. For mange af de unge har de støttende relationer bestået af mere eller mindre uformelle relationer. Det viser således, at det ikke nødvendigvis er familien, der bidrager med denne støtte, men at det kan være lige så fremmede at have andre vedvarende og gensidige relationer i sin tilværelse. Det forekommer tilfældigt, hvem de unge har mødt, men disse personer har ofte haft en stor indflydelse på dem. De unge forekommer derfor sensitive over for andres påvirkning, og derfor får de personer, de møder, en stor indflydelse, fordi de ikke har et bagland, som kan støtte dem. Det kan være svært for de unge uden noget familiemæssigt bagland at opbygge vedvarende og stabile relationer. Hermed bliver de unge afhængige af at møde nogle personer, som kan hjælpe dem i voksenlivet. Det lader imidlertid til, at mødet med disse betydningsfulde personer er baseret på tilfældigheder.

11. Diskussion

Igennem vores analyse har vi fået et indblik i, hvordan de unge alle har oplevet pludselige afbrydelser i deres anbringelse. Nogle af dem fremhæver, at de ved anbringelsens ophør har været ladt til at skulle klare sig selv til trods for, at de har været i en ung alder, og som nogle beskriver, ikke har følt sig klar til det. I modsætning til resultaterne fra international forskning om tidligere anbragte unges tilværelse i det selvstændige voksenliv (Biehal et al. 1995; Christoffersen 1993; Stein og Munro 2008), så giver de unge i vores undersøgelse ikke udtryk for, at de har oplevet mangelfulde boligforhold, fattigdom eller problemer med kriminalitet. Der hvor de unge dog ikke adskiller sig fra disse undersøgelser er i forhold til oplevelsen af manglende støttende netværk og komplicerede familierelationer. Analysen har vist, at mange af de unge ikke har oplevet at have den samme form for sikkerhedsnet i form af et bagland, som mange andre unge har, når de flytter hjemmefra, idet de har oplevet begrænset eller ingen støtte fra deres biologiske forældre og ikke har haft kontakt til anbringelsesstederne i denne periode. Hermed viser vores undersøgelse, parallelt med mange andre undersøgelser, at denne overgang kan være både svær og sårbar (Biehal 1995; Dixon og Stein 2005; Nielsen et al. 2005; Mølholt et al. 2012; Stein 2008; Storhaug 2008). Det der her kan være interessant at påpege er, at der ikke lader til at have været fokus på de unge fra det offentlige system ved anbringelsens ophør. Jan Storø, som er lektor ved instituttet for socialfag ved Høgskolen i Oslo, påpeger i denne sammenhæng en generel problemstilling indenfor anbringelsesområdet om, at der traditionelt arbejdes ud fra et entrance-perspektiv. Det vil sige, at der primært er fokus på børnene eller de unge ved begyndelsen af anbringelsen og ikke i lige så høj grad på dennes afslutning. Han argumenterer for, at der er behov for, at kommunerne i stedet indtager et exit-perspektiv, hvor medarbejderne gennem hele anbringelsen har fokus på, at barnet eller den unge på et tidspunkt vil forlade anbringelsen og derfor skal forberedes på det selvstændige voksenliv. Dette fordi det ikke er muligt at forstå de unges liv under og efter anbringelsen som adskilte tilværelser, men det er centralt, at deres liv betragtes som sammenhængende og i en større helhed, idet der er en sammenhæng mellem udviklingen i de unges liv før, under og efter anbringelsen. I hans optik skal exit-perspektivet ikke erstatte det andet, men begge perspektiver må eksistere i et dialektisk forhold (Storø 2008:16-17). Som påvist i indledningen er der inden for det sociale arbejde en stigende opmærksomhed på de unges udfordringer, når de træder ud af en anbringelse. Siden 2001 har kommunerne haft mulighed for at tilbyde unge anbragte efterværn ved anbringelsens ophør. Efterværnsindsatsernes formål er at lette de unges overgang til voksenlivet og skabe et fundament for, at de kan opnå et selvstændigt voksenliv med de samme muligheder for

personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som andre unge (Mølholt et al. 2012:20). Flere af de unge i nærværende undersøgelse fremhæver netop, hvordan de har haft en oplevelse af, at de ikke har haft de samme vilkår i deres tilværelse, som deres jævnaldrende, særligt fordi de ikke har haft nogle stabile og ansvarlige voksne, der har kunne støtte dem i denne periode. Det kan således tyde på, at disse unge kunne have gavn af ekstra støtte fra det offentlige, eksempelvis i form af et efterværnstilbud. Mike Stein understreger i sit værk ”What works in leaving care” fra 1997, at en af forudsætningerne for at efterværnsindsatsen skal lykkes er, at indsatsen tager udgangspunkt i den unges konkrete udfordringer og støtter op om at afhjælpe disse (Stein 1997 i Espersen 2004:29). I nærværende undersøgelse er Maria den eneste, som har fået tilbudt efterværn, men hun fremhæver, hvordan det tilbud ikke var tilrettelagt til at imødekomme hendes behov for støtte, og at hun derfor har en oplevelse af, at hun kunne have været det foruden:

”Det er jo et udslusningshjem, og det skulle jo have gjort sådan, at man skulle have fået de værktøjer og det der støtte, og altså lære at bo for sig selv ved at bo der. Men det fik jeg jo overhovedet ikke, fordi den ene af dem, der boede der, han solgte hash, og folk de kom og væltede hele tiden, og hende den anden, hun spillede bare World of Warcraft [...] det var slet ikke nok altså tilstrækkeligt, for da jeg så stod i min egen lejlighed, de første mange uger der var det bare fest og stoffer, og jeg stoppede på skolen, og jeg kunne slet ikke styre det, altså det udslusningshjem, jeg kunne lige så godt ikke have været der. Det havde ingen effekt på mig overhovedet [...] det var bare et kollektiv, hvor der kom en pædagog og gjorde lidt rent engang imellem” (Maria 2015:33).

Det fremgår hermed, hvordan denne indsats ikke har været tilstrækkelig til at afhjælpe Marias udfordringer i denne periode. Endvidere påpeger Stein, at efterværnstilbud ikke skal være ufleksible programmer, som medfører, at unge med forskellige problematikker og behov gennemgår de samme forløb (Ibid.), hvilket citatet kan tyde på. Vores analyse viser, at de unges situationer ved anbringelsens ophør har adskilt sig markant fra hinanden ved, at de har haft forskelligartede udfordringer, som de har forskellige ressourcer til at håndtere, og dermed har de også haft forskellige behov for støtte. Analysens resultater peger således hen imod, at der ikke kan laves standardløsninger for at imødekomme de unges behov. Derudover viser det sig, at det der kan være problematisk med efterværnsindsatsen er, at det blot er et tilbud. Det indebærer for det første, at det er op til den enkelte sagsbehandler at vurdere, om den unge har behov for det og skal modtage tilbud om efterværn, derefter har den unge selv mulighed for at fravælge tilbuddet. Dette kan anses som problematisk set i forhold til vores analyse, som viser, hvordan de unge fremhæver, at de som 17-18-årige ikke nødvendigvis selv har været i stand til at indse, at de har haft et behov for støtte,

men at det først er blevet tydeligt for dem, efterhånden som de er blevet ældre. Nogle af de unge i nærværende undersøgelse har udvist en negativ adfærd på tidspunktet, hvor de har forladt anbringelsen, eksempelvis ved et stort forbrug af alkohol og stoffer, hvilket de ikke har anset som problematisk før senere i livet. Således er det ikke sikkert, at de unge altid er i stand til at træffe en så afgørende beslutning selvstændigt, da de ej heller nødvendigvis er i stand til at erkende de mulige konsekvenser af deres valg før efterfølgende. Endvidere er en forudsætning for, at anbragte kan få tilbudt efterværn, at der skal kunne ses en udvikling hos den unge og en mulighed for, at denne gennem indsatsen kan blive hjulpet til at leve et selvstændigt voksenliv. Det betyder, at de unge, som sagsbehandlerne anser for at falde uden for denne kategori, ikke bliver tilbudt efterværn. Netop dette krav om udvikling viser sig at gøre administreringen af tilbuddene vanskelig for medarbejderne i kommunerne, idet medarbejderne påpeger, at der altid er en mulighed for udvikling hos de unge, uanset hvilken livssituation de befinder sig i, men at det ikke altid er ligetil at måle al slags udvikling. Således bliver kommunernes fortolkning af udvikling ofte knyttet til de mere hårde kompetencer, såsom uddannelse og arbejde, og dermed er det de unge, der kan leve op til disse krav, der får et tilbud om efterværnsindsats, mens de unge, der ikke kan leve op til disse, risikerer at blive overset i denne sammenhæng (Mølholt et al. 2012:142-147). Vores analyse viser, at det kan være problematisk at have et entydigt fokus på de unges udvikling i det selvstændige voksenliv, da det ses, at de unges muligheder for at udvikle de mere hårde kompetencer hænger tæt sammen med, at de unge samtidig støttes i de blødere kompetencer. Vores analyse viser blandt andet, at de unge selv oplever, at det kan være svært for dem at gennemføre en uddannelse, hvis ikke de kan modtage støtte og opbakning af nogle betydningsfulde personer i deres liv. Det de unge således først og fremmest fremhæver som betydningsfuldt i deres tilværelse er at have et netværk, der kan støtte dem i alle henseender af deres liv, og således kan støtte og udvikling af de hårde og bløde kompetencer ikke forstås som adskilte, men må udvikles i et dialektisk forhold. Mølholt et al. peger i deres rapport om efterværn på, at kommunerne fremhæver det helhedsorienterede perspektiv som et ideal, som kan være svært at efterleve (Mølholt et al. 2012:154-155). Det kan skyldes, at det er lettere for medarbejderne at måle de unges udvikling og mulighed for at opnå et selvstændigt voksenliv ud fra de hårde kompetencer, og derfor er der et større fokus på disse. Parallelt med den viden, vi har opnået om de unges behov i voksenlivet, påpeger en norsk rapport, at det primære i efterværnstiltagene må være, at disse støtter op om relationer, idet de påpeger, at det ikke er muligt at støtte de unge i at leve en selvstændig tilværelse, uden at de unge støttes i at skabe tilknytning til et stabilt netværk (Iversen og Storhaug 2008:55). Det der har vist sig at være afgørende for de unge

i nærværende undersøgelse har været at skabe gensidige relationer, hvilket peger på, at det i efterværnsindsatsen er nødvendigt at have yderligere fokus på at støtte de unge i at skabe vedvarende relationer. Herudover tyder vores undersøgelse på, at de unge kan have behov for at blive støttet i at håndtere og vedligeholde relationerne til den biologiske familie, idet disse relationer fylder meget i de unges bevidsthed, særligt når disse relationer opleves som konfliktfyldte eller ressourcekrævende.

Vores analyse peger på, at det der har vist sig at være helt centralt for, hvordan de unge har håndteret overgangene til det selvstændige voksenliv er, om de har haft nogle personer, der har støttet dem i denne proces, og om disse personer har været konstante i de unges tilværelse. Netop fordi der ikke har været fokus på den sociale indsats over for de unge, da de er trådt ud af anbringelsen, har det haft en altafgørende betydning for dem, hvilke personer de hermed tilfældigt har mødt i denne periode. Det må også ses i lyset af, at de familiære relationer har været præget af udfordringer samtidig med, at de har mistet forbindelsen til anbringelsesstederne, hvormed støtten fra disse personer har været mangelfuld. Nogle af de unge peger således på venner og venners familier, der har udgjort den tydeligste støtte for dem. Nogen af de unge beskriver sig som heldige, at de har mødt en partner, der har fungeret som deres støtte, mens en ikke har oplevet at have nogen ansvarlige voksne til at støtte sig i en positiv udvikling og har derfor fundet et fællesskab med andre unge, hvor de sammen har støttet hinanden i en negativ udvikling. Det ses hermed, hvor tilfældigt de unges tilværelse har formet sig, samt hvor meget de er blevet påvirket af de personer, der har været betydningsfulde for dem i denne periode. For nogle af de unge har deres relationer hjulpet dem væk fra en tilværelse, de ikke har ønsket at befinde sig i, hvorefter de beskriver et relativt ukompliceret voksenliv indeholdende familieliv, uddannelse, arbejde med mere. Men for andre har det medført en lang periode med en negativ udvikling, hvor de unge netop ikke, sammenlignet med sine jævnaldrende, har været i stand til at få et arbejde, tage en uddannelse og så fremdeles og leve et selvstændigt voksenliv med alt, det indebærer. Hermed har deres oplevelser af denne overgang i høj grad været betinget af de sociale relationer, de selv har formået at skabe i denne periode. Med den viden vi har opnået i nærværende undersøgelse, må der således understreges vigtigheden af, at der kontinuerligt diskuteres og sættes spørgsmålstegn ved de eksisterende indsats, der findes på anbringelsesområdet, idet det er et yderst komplekst område, og der tilsyneladende er nogle unge, der ikke modtager den støtte, de har behov for.

12. Konklusion

Formålet med dette speciale har været at undersøge, hvilken betydning anbringelsen har haft for de unges menings- og identitetsdannelse, og hvad de fremhæver som fremmende og hæmmende for deres selvstændige voksenliv.

Igennem den narrative analyse har vi fået indsigt i de unges meningsdannelser i forhold til deres anbringelse. De har haft vidt forskellige oplevelser og erfaringer, hvilket tydeligt kommer til udtryk i fortællingerne. Det forekommer, at de unge med undtagelse af én ikke betragter selve anbringelsen som et vendepunkt, men at det snarere er processerne omkring anbringelsen, som beskrives som skelsættende. Nogle af de unge skaber mening med deres anbringelse ved at lægge vægt på, hvordan de er styrket af den modgang, de har oplevet. Andre skaber mening ved at fremhæve, hvordan de ikke selv har haft kontrol over deres liv, men at deres skæbne har afhængt af udefra kommende faktorer. Som nævnt i indledningen kan det være vanskeligt at afgøre, om anbringelsen har en fremmende effekt for børn og unges tilværelse, men de unge i dette speciale påpeger alle, at anbringelsen har haft en positiv betydning for deres liv. Det der er blevet tydeligt gennem denne analyse er, at de unge alle har deres individuelle måde at håndtere og skabe mening med deres fortid.

I den anden analyse har vi undersøgt, hvilken betydning anbringelsen har for den måde, de unge udtrykker deres identitet. For nogle af de unge har anbringelsen medført nogle komplicerede familierelationer. Disse komplekse relationer har en afgørende betydning for deres identitetsdannelse, idet de unge har svært ved at identificere sig med deres familie. Det medfører, at de enten distancerer sig fra familierne, eller anvender det negative billede de har af dem som et pejlemærke for således at definere, hvem de er, og hvad de ikke ønsker at være. Derudover skaber disse komplicerede relationer en ambivalens hos de unge, idet de unge alligevel ønsker at have en relation til deres forældre men oplever, at det er svært og kræver nogle ressourcer af dem, som de ikke altid besidder. Det kan derfor diskuteres, om relationerne til familien kan forstås som en mere hæmmende end fremmende faktor for de unges selvopfattelse, og samtidig er det ikke givet, at de unge oplever at disse relationer bidrager med nogen form for støtte, men derimod bidrager til øgede bekymringer. Således tyder det på, at de unge har et behov for støtte i at opretholde disse relationer. På baggrund af de manglende og komplekse relationer til deres familier har de unge dannet relationer til andre personer, som har fået en markant betydning for deres tilværelse. Disse personer har ofte været uformelle, tilfældige personer, såsom kæresten, venner, venners familier, mens det for andre har været kontaktpersoner og mentorer. Disse har ligeledes haft en afgørende betydning for

de unges identitetsdannelse. For nogle af de unge har de haft en afgørende støttende funktion og bekræftet de unge i, at de er værdsat og kan nå de mål, som de har sat sig for deres tilværelse. For andre har disse personer været medvirkende til at bekræfte de unge i deres negative opfattelse af sig selv, og således fastholdt dem i en negativ udvikling. Det kan forekomme således, at de unge er særligt modtagelige over for andres påvirkning, og derfor får de personer, de møder, en stor indflydelse på dem, fordi de ikke har et bagland, som støtter dem.

I den tredje analyse har vi fået et indblik i, hvilke elementer de unge fremhæver som hæmmende eller fremmende for deres selvstændige voksenliv. De unge har alle oplevet flytning eller sammenbrud i anbringelsen. Det har medført, at det har været svært at vedligeholde sociale relationer, og derfor har de unge haft et spinkelt netværk, når de er trådt ud af anbringelsen. For nogen af de unge har de gentagne flytninger og brudte relationer medført, at de har fået en grundlæggende mistillid til andre mennesker, hvilket hæmmer dem i deres selvstændige voksenliv, idet det påvirker deres evne til at skabe nye netværk og relationer. Derudover fremhæver nogle af de unge, hvordan det pludselige sammenbrud i anbringelsen har medført, at de har stået på egne ben i en tidlig alder. For nogle af de unge har det betydet, at de har udviklet sig negativt, da de ikke har haft nogle betydningsfulde personer i deres liv til at hindre denne udvikling. Det har således haft en hæmmende betydning for det selvstændige voksenliv, idet de ikke har været klar til at tage vare på sig selv. Det er derfor relevant at diskutere, hvilke perspektiver der arbejdes ud fra inden for anbringelsesområdet, og hvordan der kan skabes mere opmærksomhed på de unge, når de forlader en anbringelse fra de professionelles side, således at man kan sikre, at de unge har nogle støttende relationer i denne sårbare periode. Ligesom manglende relationer bliver fremhævet som et hæmmende element, så bliver støttende relationer fremhævet som fremmende for det selvstændige voksenliv. I nærværende undersøgelse fremhæver de unge særligt de relationer, hvor der har været personer, der har vist dem tiltro ved at udfordre og stille krav til dem. Disse personer har særligt haft en fremmende betydning i forbindelse med de unges uddannelse. Dette fordi de unge selv har en manglende tro på, at de er i stand til at gennemføre en uddannelse, idet de føler sig anderledes end deres jævnaldrende. Det har for nogle af de unge betydet, at de begrænser sig selv i denne henseende. Således er disse støttende relationer med til at støtte og fastholde dem i deres vej mod en uddannelse og således fremmende for deres selvstændige voksenliv. Det der således har vist sig at være helt centralt for de unge i nærværende undersøgelse er, om de har haft nogle stabile relationer og et netværk, der kan støtte dem i en positiv udvikling. Det kan dog forekomme som tilfældigt, hvordan de unge er overgået til det selvstændige voksenliv, idet det forekommer som om, de ikke

har fået en formel afslutning eller opfølgning ved anbringelsens afslutning. Således har de unges tilværelse i høj grad været afhængig af, hvilke personer de tilfældigt har mødt i denne periode. Nogle af de unge beskriver sig som heldige, idet de er blevet grebet af nogle mennesker, der har haft ressourcer til at støtte dem, mens andre er faldet igennem i denne overgang til det selvstændige voksenliv.

Litteraturliste

Bøger og opslagsværker

- Berger, Peter L. Og Thomas Luckmann (1992): *Den samfundsskabte virkelighed. En videnssociologisk afhandling*. Lindhardt og Ringhof, Viborg.
- Biehal, Nina et al. (1995): *Moving on: young people and leaving care schemes*. H. M. S. O., London.
- Bo, Inger Glavind (2013): *Det sker ikke for mig. Unge kvinders fortællinger om kærestevold*. Dansk psykologisk forlag, Viborg.
- Bryderup, Inge M. (2005): *Børnelove og socialpædagogik gennem 100 år*. Klim, Århus.
- Bryman, Alan (2008): *Social Research Methods*. Oxford University Press, Oxford, 3. udgave.
- Burr, Viven (2003): *Social constructionism*. Routledge, New York, 2. udgave
- Dixon, Jo og Mike Stein (2005): *Leaving care: Throughcare and aftercare in Scotland*. Palo Alto, California.
- Ejrnæs, Morten, Gorm Gabrielsen og Per Nørrung (2004): *Social opdrift, social arv*. Akademisk forlag, København.
- Geertz, Clifford (1973): *The interpretation of cultures: selected essays*. Basic Books, New York.
- Gubrium, Jaber F. Og James A. Holstein (2001): Introduction: Trying times, Troubled Selves i: Jaber F. Gubrium og James A. Holstein (red.): *Institutional selves. Troubled Identities in a Postmodern World*, Oxford University Press, New York.
- Holm-Petersen, Kirsten (2004): *Anbragte børn. 25 beretninger om en barndom uden for hjemmet*. Kroghs forlag, Vejle.
- Horsdal, Marianne (1999): *Livets fortællinger*. Borgen, København.
- Jacobsen, Michael Hviid og Søren Kristiansen (2010): Forord ved Michael Hviid Jacobsen og Søren Kristiansen i: Erving Goffman: *Stigma. Om afvigerens sociale identitet*. Samfundslitteratur, 2. udgave, Frederiksberg.
- Jerlang, Espen (2009): *Sociologiske tænkere*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Kupferberg, Feiwei (2012b): Unpacking biographical narratives: investigating stories of artistic careers in Northern Jutland, Denmark i: Karla B. Hackstaff og Feiwei Kupferberg (red.): *Biography and turning points in Europe and America*. Policy Press, Bristol, s. 9-40.

- Kvale, Steiner og Svend Brinkmann (2008): *Interview – en introduktion til et håndværk*. Gyldendals akademisk, København.
- Nielsen, Henrik Egelund (red.) (2001): ”Så kommer du til et bedre sted...” – samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje om deres liv og om hvordan truede børn og unge skal hjælpes. Børn & Unge, København.
- Nielsen, Henrik Egelund et al. (2005): TABUKA – Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge. Børn & Unge, København.
- Olsen, Henning (2002): *Kvalitative kvaler: kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet*. Akademisk forlag, København.
- Pedersen, Kirsten Bransholm (2012): Socialkonstruktivisme i: Søren Juul og Kirsten Bransholm Pedersen: *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: en indføring*. Hans Reitzels Forlag, København, s. 187-232
- Pedersen, Kirsten Bransholm og Birgit Land (2001): Den kvalitative forskningsproces i: Kirsten Bransholm Pedersen og Lise Drewes Nielsen (red.): *Kvalitative metoder – fra metateori til markarbejde*. Roskilde universitets forlag, 2001, s. 15-40.
- Skytte, Marianne (2008): Livshistorier som videnskilde i socialt arbejde i: Michael Hviid Jacobsen og Keith Pringles: *At forstå det sociale*. Akademisk forlag, København, s. 245-265.
- Stein, Mike og Emily R. Munro (2008): *Young People’s Transition from Care to Adulthood*. Jessica Kingsley Publisher, London.
- Thomsen, Trine Lund og Rasmus Antoft (2002): Når livsfortællinger bliver en sociologisk metode: - en introduktion til det biografiske narrative interview i: Michael Hviid Jacobsens (red.): *Liv, fortælling, tekst: Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg, s. 157-181.
- Uggerhøj, Lars (2008): Hvad er socialt arbejde?: en indkredsning af et mangfoldigt og komplekst felt i: Michael Hviid Jacobsen og Keith Pringles: *At forstå det sociale*. Akademisk forlag, København, s. 37-55.

Artikler

- Biehal, Nina, Jasmine Clayden, Mike Stein og Jim Wade (1994): *Leaving care in England: A research perspective*. Children and Youth Services Review vol. 16, 1994, s. 231-254.
- Biehal, Nina og Jim Wade (1996): *Looking back, looking forward: Care leavers, families and change*. Children and Youth Services Review vol. 18, 1996, s. 425-445.
- Brønserud, Sissel og Marie-Louise Dessau (2002): *Den komplekse anbringelse*. Nordisk Sosialt arbeid, nr. 1, s. 7-14
- Collins, Mary Elizabeth, Renee Spencer og Rolanda Ward (2010): *Supporting youth in the transition from foster care: Formal and informal connections*. Child Welfare vol. 89, nr. 1, 2010, s. 125-143.
- Fransson, Elisabeth (2011): *Når fortid settes i bevegelse. En poststrukturalistisk analyse av fortellinger om selvarbeid knyttet til utflytting fra ungdomshjem*. Norges Barnevern, vol. 88, nr. 2, 2011, s. 60-73.
- Geenen, Sarah og Laurie E. Powers (2007): *"Tomorrow is another problem". The experiences of youth in foster care during their transition into adulthood*. Children and Youth Services Review, 29/2007, s. 1085-1101.
- Hiles, Dominic, Duncan Moss, John Wright og Rudi Dallos (2013): *Young peoples experience of social support during the process of leaving care: A review of the literature*. Children and Youth Services Review, vol. 35, 2013, s. 2059-2071.
- Hiles, Dominic et al. (2014): *"So what am I?" – Multiple perspectives on young people's experience of leaving care*. Children and Youth Services Review 41/2014, s. 1-15.
- Horrocks, Christine (2002): *Using life course to explore the social and developmental pathways of young people leaving care*. Journal of Youth Studies, vol. 5, nr. 3, 2002, s. 325-336.
- Höjer, Ingrid og Yvonne Sjöblom (2011): *Att stå på egna ben – om övergången från samhällsvård till vuxenliv*. Socialvetenskaplig vetenskap 1/2011, s. 24-41.
- Höjer, Ingrid og Yvonne Sjöblom (2014): *Voices of 65 young people leaving care in Sweden: "There is so much I need to know!"*. Australian Social Work, vol. 67, nr. 1, 2014, s. 71-87.
- Kupferberg, Feiwei (1995): *Biografisk sjølvgestaltning*. Sociologisk forskning, vol. 32, nr. 4, s. 32-57.
- Kupferberg, Feiwei (1998): *Transformation as Biographical Experience. Personal Destinies of East Berlin Graduates before and after Unification*. Acta Sociologica, vol. 41, nr. 3, s. 243-267.

- Munson, Michelle R. et al. (2010): *A steady presence in the midst of change: Non-kin natural mentors in the lives of older youth exiting foster care*, Children and Youth Services Review, 32/2010, s. 527-535.
- Stein, Mike (2008): *Resilience and young people leaving care*. Child Care in Practice, vol. 14, nr. 1, 2008, s. 35-44.
- Storø, Jan (2008): *Exit from care – developing a perspective*. Journal of Comparative Social Welfare, vol. 24, nr. 1, 2008, s. 13-21.
- Vinnerljung, Bo (2006): *Fosterbarn som unga vuxna – en översikt av resultat från några nationella registerstudier*. Socialmedicinsk tidsskrift, 1/2006, s. 23-35.

Rapporter, afhandlinger, undersøgelser

- Christoffersen, Mogens Nygaard (1993): *Anbragte børns livsforløb – en undersøgelse af tidlige anbragte børn og unge født i 1967*. Social forskningsinstituttet. København.
- Espersen, Laila Dreyer (2004): *Fra anbringelse til efterværn: en pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere*. Socialforskningsinstituttet, København.
- Egelund, Tine (2006): *Sammenbrud i anbringelser. En forskningsmæssig belysning*. Socialforskningsinstituttet, København.
- Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt*. Socialforskningsinstituttet. København.
- Egelund, Tine et. al. (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. København.
- Egelund, Tine et. al. (2010): *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. København.
- Espersen, Laila Dreyer (2004): *Fra anbringelse til efterværn. En pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere*. Socialforskningsinstituttet. København.
- Luckow, Stine Tankred, Turf Böcker Jakobsen, Anders Posselt Langhede og Jan Hyld Pejtersen (2013): *Bedre overgange for udsatte unge. Midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse"*. SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd. København.

- Mølholt, Anne-Kristine et al. (2012): *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. København.
- Møller, Sanne Nissen og Marianne Skytte (2004): *Mit barn er anbragt. Etniske minoritetsforældres fortællinger*. Socialforskningsinstituttet, København.
- Olsen, Rikke Fuglsang, Tine Egelund & Mette Lausten (2011): *Tidligere anbragte som unge voksne*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd. København.
- Socialstyrelsen 2011: *Håndbog om Barnets Reform*. Socialstyrelsen, Odense.
- Storhaug, Anita Skårstad (2008): *Barnevern ungdom i Trondheim i: Åse Bratterud og Anita Skårstad Storhaugs: Overgangen fra barnevern til voksenliv i Trondheim. Sluttrapport fra OBVIT-prosjektet*. Skriftserien til Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge. NTNU, Samfunnsforskning AS, Trondheim, s. 71-92.
- Storø, Jan (2008): *Å gå over brennende bruer. En kvalitativ studie av barnevern ungdommers overgang til en selvstendig tilværelse*. Hovedoppgave i sosialt arbeid. Hovedfagstudiet ved Høgskolen i Oslo, avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag i samarbeid med Norges tekniske og naturvitenskapelige universitet i Trondheim.
- Vinnerljung, Bo, Maria Sallnäs og Pia Kyhle Westermark (2001): *Sammenbrott vid tonårsplaceringer – om ungdomar i fosterhem och på institution*. Socialstyrelsen, Stockholm.

Hjemmesider

- Ankestyrelsen 2014: *Anbringelsesstatistik 2013*. Ankestyrelsen, København.
<http://www.ast.dk> - hentet d. 14/6 – 2015.
- Ofsted 2012: *After care. Young peoples view on leaving care. Reported by the Children's Rights Director for England*. Ofsted, Manchester:
 - o http://hwb.warwickshire.gov.uk/files/2012/01/After_care1.pdf - hentet d. 16/5-2015.
- Socialministeriet 2014: *Ministeriet for børn, ligestilling, integration og sociale forhold*:
<http://sm.dk/arbejdsomrader/udsatte-born-og-unge/tal-og-fakta-om-udsatte-born-og-unge> - hentet d. 10/3-2015.